

teológia

A TARTALOMBÓL

AZ „ÜDVÖSSÉG JELEI”
KERESZTSÉG — BÉRMÁLÁS

A keresztség teológiája — Kereszteljünk, de hogyan! — A közösség bekapcsolása — Néhány gyakorlati megjegyzés — A keresztény nagykorúság szentsége — A felnőtt-keresztségről — Bérmálás mai szemmel — Bérmálás és személyi érettség — A felnőtt-bérmálásról — Bérmáljunk, miért és hogyan! — Keresztség és bérmálás a keleti lelkiségben — A szentségi jog a Codexben és a vonatkozó előírások

Felszabadulásunk negyvenedik évfordulójára

Hítünk néhány alapvető kérdése — Beszélgetés JOSEPH RATZINGER bíborossal

Nagypénteki, húsvéti gondolatok

Bán Endre — Bíró László — Csanád Béla — Cselényi István Gábor — Cserhádi József — Erdő Péter — Gesztesy András — Jánosa Domokos — Koncz Lajos — Kozma Imre — Lohfink, Gerhard — Ratzinger, Joseph — Rezek Román — Sólymos Szilveszter — Széll Mária — Tomka Ferenc írása

HITUDOMÁNYI
KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

RK

teológia

NEGYEDÉVI FOLYÓIRAT

XIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

1985. MÁRCIUS

Felszabadulásunk negyvenedik évfordulója	2

Hitünk néhány alapvető kérdése (Beszélgetés JOSEPH RATZINGER bíborossal)	4

GERHARD LOHFINK: „Ha hagyjuk, hogy ez tovább így cselekedjék ...” (vö. Jn 11, 45—53)	6
REZEK ROMÁN: Krisztus legyőzte a halált (A halál és a halhatatlanság Teilhard világképében)	9

KONCZ LAJOS: A keresztség teológiája	15
BÁN ENDRE: Kereszteljünk — de hogyan?	20
TOMKA FERENC: Ünneplés keresztelés a közösségben	24
JÁNOSA DOMOKOS: Krisztusi újjászületésünk szentsége	27
SÓLYMOS SZILVESZTER: Néhány gondolat a keresztelőkúttról	30
KOZMA IMRE: A felnőttkeresztségről	33

CSERHÁTI JÓZSEF pécsi püspök: A bérmálás a keresztény nagykorúság szentsége	36
CSANÁD BÉLA: A bérmálás szentsége — mai szemmel	40
SZÉLL MARGIT: Bérmálás és a személyi érettség	43
BÍRÓ LÁSZLÓ: Felnőttbérmálás közösségben	47
GESZTESY ANDRÁS: Bérmáljunk — miért és hogyan?	50

CSELENYI ISTVÁN GÁBOR: Személyes húsvét és pünkösd	54
TOMKA FERENC: A keresztség és bérmálás egyházi előírásai	58
ERDŐ PÉTER: A Codex szentségi jogának szerkezete és alapelvei	63

Felelős szerkesztő: dr. Szennay András

Felelős kiadó: Magyar Ferenc

„Nem állhatunk meg annál, amit egyszer megtanultunk . . . A szellemi képzés folyamatának egész életünkön át kell tartania.”

II. János Pál pápa

A TEOLÓGIA 1985-ben megjelenő négy száma az egyház szentségeivel foglalkozik. II. János Pál pápa fentebb idézett szavai a szentségekkel kapcsolatban is érvényben vannak. E téren is áll — papokra és világi hívőkre egyaránt — a régi figyelmeztetés: agnoscite, quod agitis, azaz: egyre jobban ismerjétek meg, mit is tesztek, amikor a szentségekhez járultok, amikor gyermekek és felnőttek előtt azokról szóltok, azokat közvetítitek.

Romano Guardininek 1940-ben leírt szavai: „Az a feladat, hogy a hívőket az egyház szentségiliturgikus életébe bevezessük, nem kevésbé fontos annál, mint hogy feltárjuk előttük a keresztény igazságokat” — ma sem veszítettek érvényükből és jelentőségükből. Keresztény életünk elsekélyesednék, merő ritualizmusba torkollnék, ha nem idéznénk újra és újra emlékezetünkbe: mit is jelentenek számunkra a szentségek? Hogyan kell azokra úgy felkészülnünk és felkészítenünk, hogy valóban erőforrássá, „élő vizek forrásává” váljanak életünkben.

Az evangéliumból értesülünk, hogy az emberek meg akarták érinteni Jézust, mert „erő ment ki belőle” (vö. Lk 6,19). Napjaink emberének sem kisebb az igénye, hogy „erősebb legyen”, hogy testi-lelki betegségéből „meggyógyuljon” — mint Jézus kortársainak, környezetének volt. Ma is „meg szeretnénk érinteni” Jézust. Vajon ott és akkor keressük-e őt, ahol valóban találkozhatunk vele? Tudomásul vesszük-e, hogy a kegyelmi találkozás, „érintés” — az ő rendelése nyomán — a szentségekhez járulásnál egész életünket átszövi?

Úgy tűnik, olykor újra „fel kell fedeznünk” a Krisztus-találkozások helyét, lehetőségét. Folyóiratunk soron következő négy száma ezekhez a „gyümölcsöket termő”, megújító, erőt nyújtó találkozásokhoz szeretne némi segítséget nyújtani. Számunk írásaiból kitűnik majd, hogy a keresztény szentsége több mint csupán az „áteredő büntől való megtisztulás”. Természetesen ez is. De sokkal mélyebben kellene tudatosítanunk, hogy a megkeresztelt Krisztus testének, az egyház közösségének életáramába iktatódik be. A hívők közösségének ez nagy öröme, de egyben feladatot is ró rá: szeretettel kell a megkereszteltet felé fordulnia, és felelősen kell őket „testébe” fogadnia. Csakis így kerülhető majd el, hogy az újonnan keresztelt egész életén át ne maradjon döntés, elkötelezettség nélküli „keresztény” ember. A szülői otthonnak, családi, majd plébániai közösségnek, kisebb csoportoknak kell bevezetnie őt a hitből fakadó élet gyakorlatába. Abba az életvitelbe, mely „beletemetkezés”, folytonos meghalás Krisztusban (vö. Róm 6,3), hogy a földi élet befejeztével Őbenne támadhasson fel az új, örök életre.

A b é r m á l á s a keresztység kiteljesedése. Nem lehet közömbös, hogy — a csecsemőkeresztelés gyakorlatát szem előtt tartva — a fiatal keresztény oly életkorban részesüljön e szentségen, melyben már tudatosan vállalja elkötelezettségét Krisztus ügye mellett. Az életkor megválasztása, kijelölése olykor nehéz és „rázós” kérdés, több szerzőnk nyíltan, tárgyilagosan néz szembe a problémával.

A „szentségi élet”, a „szentségi lelkipásztorkodás” — minden rítusmegújító és számos részletkérdésre is ügyelő szempont mellett — elsősorban a hit folyamatos erősítését, elmélyítését kell hogy szolgálja. E szolgálat a hit ébresztésénél veszi kezdetét — melynél a keresztény közösségek kimondhatatlanul nagy a felelőssége —, majd a hit erősítésénél folytatódik, hogy a hívő ember a végső óráig hűségesen ki tudjon tartani. Egyre világosabban látjuk és valljuk, hogy a szentségek — objektív hatékonyságuk mellett — az alanyi közreműködés nélkül sokak szemében fokozatosan „mágikus ceremóniákká” alacsonyulnak, és lassan tartalmukat veszítve, az egyén számára hatástalannokká válhatnak. „Hitetlenek szentsége” — ez önmagában ellentmondásos. A szentségek csakis a hívő ember számára lesznek hatékony eszközei annak a folyamatnak, amelynek során egyre jobban „beletestésül” a krisztushívők közösségébe, Krisztus második eljövetele után pedig az Isten országába.

Bevezetőnk végén még egy sajátos „veszélyre” szeretnénk rámutatni. Ha az egyik-másik tanulmányban, rövidebb írásban bárki is még nem olvasott-hallott „újat” fedezne fel, ne essen abba a hibába, hogy a „szokatlant”, az újszerűt eleve elutasítja. Ha valaha, hát épp napjainkban szentséges, hogy az egyházi közösséget a szentségek — bennük és általuk Krisztus kegyelme, a szentségekhez járulók igyekezete és az azokat közvetítők jóakarata — egyre inkább eggyé forrasszák. E feladat realizálásához egyre fokozottabban szükség lesz a nagyobb plébániai közösségeken belül kisebb közösségekre is, így pl. a keresztügyi, bérmálási, elsőáldozási csoportokra, szakavatott, lelkes csoportvezetőkre. Kétségtelen, hogy ezek a kisebb közösségek nem „örök életűek”. A tagok lassan (különösen, ha fiatalokról van szó) „kinőnek” belőlük. De — jó indulás, útkezdés után — egyre tudatosabban nőnek bele a krisztushívők közösségébe, egyre jobban azonosulnak, forrnak össze Krisztus egyházával. Meggyőződéses hívő emberré válnak, olyanokká, akik már „nem hallgathatnak arról, amit láttak és hallottak” (vö. ApCsel 4,20).

Sz. A.

FELSZABADULÁSUNK NEGYVENEDIK ÉVFORDULÓJA

Negyven éve . . . több mint egy emberöltő, hogy véget értek a háborús évek borzalmai, a bombázások, az ártatlanok elhurcolása és kegyetlen kivégzése, népek és népünk győtrő szenvedése. A ma fiataljai minderről ugyan hallottak-tanultak, de nem tudhatják, mit jelentett ez a k o r nekünk, 1945 sebektől vérző, mégis reményeket ébresztő tavaszán. Sokak lelkében, a reményüket már-már elveszítettékében érhetően ilyen kérdések is támadtak: Mi jöhet még ezután? Hogyan tovább? Lesz-e új élet a romokban álló, ezernyi testi-lelki sebből vérző országban? Mi, idősebbek, akik akkor mindezt átéljük, személyes élmények — olykor szomorú, sőt megrázó élmények — alapján szólhatunk azokról a napokról, hetekről, hónapokról a mai fiatalabb generáció előtt. Olyan mai fiataloknak, akik szinte hitetlenül-kétkedve hallgatják emlékezéseinket, szavainkat. És ez érhető is. 1945 tavasza óta 40 esztendő múlt el — ami akkor történt, az ma már történelem.

Voltak abban az időben — talán nem is kis számmal — csüggedők, borúlátók is. Akadtak sokan, akik úgy vélték: nemzetet, hazát „mentenek”, ha végleg külföldre távoznak. Mindenesetre, ezek száma nem volt túl jelentős. Jóval többen voltak, akik reméltek, akik helyt kívántak állni. Hogy szinte egyetlen katolikus pap sem hagyta el őrhelyét, állomáshelyét, az nagymértékben Serédi Jusztinián hercepprimás bátorító, helyállásra buzdító felszólításának volt következménye.

De ne időzzünk hosszabban a múltnál. Ebben az esztendőben, 1985 tavaszán, felszabadulásunk negyvenedik évfordulóját ünnepeljük. Negyven év után is — számos szép eredményt felmutatva, sok kritikus és fájdalmas helyzetet magunk mögött hagyva — felelős feladatvégzésben és közös építőmunkában osztozik hazánkban milliónyi hívő és nem hívő állampolgár, fiatalabb és idősebb egyaránt. Változatlanul terveket szövünk, hogy ezzel is a holnapot készítsük elő, hogy lassan felkészülhessünk a fél évszázados jubileumra. Védni, tovább építeni kívánjuk mindazt az értéket, amit negyven év alatt tiszteletben tartottunk, megvalósítottunk. Negyven esztendeje kezdett hazánkban kibontakozni és változatlanul bontakozóban, fejlődésben van az a társadalmi rend, melyben minden ember meg akarja találni egyéni tehetségének és a közösség érdekeinek megfelelő, kreatív munkát igénylő életlehetőségét. Ma már minden jóakarató ember — hívő és nem hívő — elmondhatja (és el is kellene mondania): alkotó, építő tagja vagyok a társadalomnak, mert közös holnapunkat, a szocializmus kiépítésén fáradozó népet szolgálva, hazánk jövőjét építem.

Mi, keresztény emberek — hitünk ereje és reményünk is segített ebben — az elmúlt negyven év örömteli és fájdalmas, komoly aggodalmakra okot adó eseményeinek átélése során egyaránt fel tudtuk fedezni az olykor próbára tevő, de mindig komoly feladatokat reánk róvó gondviselő Isten vezetését. Ezért mindenekelőtt Istennek adunk hálát. — Négy évtizeden át nem szüntünk meg hálásak lenni a hazánk felszabadításában részt vállaló, komoly véráldozatokat is hozó népeknek, így a nemzeti szocialista uralmat országunkban megtörő szovjet népek. De nem feledkezünk el azokról az ismert vagy névtelen magyar hősokról sem, akik felszabadulásunk érdekében életveszélyben forogtak, sőt életüket áldozták.

Az elmúlt négy évtized során nagy átalakulásoknak lehettünk tanúi — hazánk életében éppúgy, mint egyházunk életében. A II. Vatikáni zsinat tanítja, hogy az egyház tagjai Istennek emberségben, testvériségben, egyenlőségben összeforrott népévé kell hogy váljanak. Csakis az emelkedhet ki a hívő népből, aki hűségesebben szolgál, aki a közösségben felelősebb, nehezebb szolgálatot végez. — Ugyanez áll evilági vonatkozásban is. Hazánkban az elmúlt évtizedek során lassan íratlan törvénnyé vált, hogy az járjon elől, az vezessen, aki többet vállal a közösség szolgálatából, aki lelkiismeretesen végzi munkáját és aki részt vesz mindannyiunk legnagyobb földi kincsének, a békének megvédésében.

Az élet nem áll meg, sok minden változik, a fentebb említett átalakulási, fejlődési folyamatnak ma is tanúi és munkálói vagyunk. És éppen e folyamatban való aktív részvétel mondatja velünk, hogy — bár szerényebben hangzik, de helyesebb — ha az elért eredmények biztosításáról, elmélyítéséről, fokozatos fejlesztéséről beszélünk.

Negyven évre visszagondolva — ezt újra a fiatalabb nemzedék figyelmébe kell ajánlanunk — fülünkbe csengenek VI. Pál pápa figyelmeztető szavai: „Minden erőforrást latba kell vetnünk a béke biztosítására”. Negyven éve egy szörnyűséges háború ért véget, azóta — hazánkban is — féltve őrizzük a békét. A reális szemlélet azt is feltárja előttünk, hogy nem „múzeumőrök” módján tesszük ezt, hanem aktív munkával; ez a szemlélet arra is rámutat, hogy — ha valóban békében akarunk élni —, akkor nemcsak a „fegyverek nyugvására” kell gondolnunk, hanem a „belső békére”, annak biztosítására is ügyelnünk kell. Ehhez a — nyugodtan állíthatjuk — szent cél eléréséhez bátor erőfeszítésekre, kitartásra van szükség. Természetesen e munka nem szemellenzős, önző „belterjességre” nevel, hanem otthonunk, hazánk határain túl is vizsgálódó tekintetet igényel. Hívőket és nem hívőket felszólít, hogy „házon belül és kívül” kitartóan és reménykedve vegyenek részt az Istentől, illetőleg a közjó békéjének érdekétől követelt feladatok vállalásában. A jövő biztosítását, az igazságosság és a szeretet bázisán csakis aktív közreműködéssel tudjuk szolgálni.

Teológiai folyóiratban néhány szót kell ejtenünk arról is, hogy vajon a t e o l ó g i a , annak munkálói felajánlhatják-e szolgálataikat a jövőt építő békemunka számára? Úgy véljük, ez nemcsak

lehetősége, joga, de egyben kötelessége is minden — a szó legtágabb értelmében vett — teológusnak. Azaz: minden, hitére reflektáló, hitének elvei szerint élni akaró kereszténynek. Egyszerűen azért, mert az egyház küldetéséhez a világ békéjének szolgálata is hozzátartozik.

Hazánk népe az elmúlt négy évtizedben jelentős színvonalat képvisel a népek békés versenyében — szociális, kulturális, gazdasági tekintetben egyaránt. Elismerést vívott ki magának nemcsak a közvetlen szomszédoknál, hanem világviszonylatban is. És ebben az eredményben része van minden szorgos magyar kéznek, minden gondolkodó fejnek, minden meggyőződésből vállalt evilági szolgálatnak. Ami szépet, jót és igazat hazánk népe az elmúlt negyven évben életbe hívott, alkotott, abban benne lüktet milliányi emberszív melege, emberkezek szorgalma — és benne van az istenhívó magyarok cselekvő ember- és hazaszeretete.

Az egyház — mint mondani szoktuk — a lelkek üdvét, ügyét szolgálja. Ez csak azzal a kiegészítéssel igaz, hogy a lelkek üdvösségét gondozó egyház nem feledkezhet meg soha a földi értékek tisztelgésben tartásáról sem. Igaz — amint a II. Vatikánum tanítja —, ezeknek az evilági értékeknek sajátos autonómiájuk van; ugyanakkor a szellemi és fizikai erőfeszítésekre kész, hívő ember számára biztosítják az igazibb emberi életet és egyben útjelző táblák is a földi vándorlás során: az örök élet felé mutatnak. E megfontolás iratja le velünk: a társadalmi jólétnek, a gazdasági és szellemi értékeknek, a humanista törekvéseknek, a békemunkának a keresztény ember életében feltétlenül integrálódniuk kell.

Az elmúlt négy évtized — s most csakis hazai tapasztalatokra gondolok (minden ideig-óráig tartó csalódás mellett és ellenére) — megtanított rá, hogy hinnünk kell az emberben. A jobbra törő, a szabadságát féltő, a békéért küzdő emberben. A valóban jóakarató — hívő vagy nem hívő — emberben. Az emberi méltóság és szabadság őszinte tisztelgésben tartása kötelezi — világnézeti különbség nélkül — az EMBERT. Felszabadult népünk — sajnos — létszámban szinte semmit sem gyarapodott, de bizvást mondhatjuk: a humánus elmélyítésében szép eredményeket mutathat fel. E megállapítás nem ösztönözhet semmiféle elbizakodottságra. Igaz és örömdetes tényt regisztrál, de nem ment fel a még „jobbra”, „nemesebbre”, „erkölcsileg érettebbre” való törekvés feladataitól. Sok még a tennivaló, nevelnivaló. Akadnak még bőven — sajnálatos módon — fiatalok is, akik kivonják magukat a közös munkából, nem tisztelik az alapvető erkölcsi törvényeket, egoisták — és ami jövőnk építésénél nagyobb veszedelmet jelent: közönyösek. A világnézeti, hitbéli, ideológiai elkötelezettség visszautasítását hívő és nem hívő kritika jogosan bírálja. Erdemes felfigyelnünk a nem keresztény sajtó ilyen irányú figyelmeztetésére, komoly aggodalmat kifejező írásaira. Már tíz évvel ezelőtt idéztem az Élet és Irodalomból: „Ugyanaz a lenéző kézleggyintés — amely Jézus Krisztusnak osztályrésze — jár Martin Luther Kingnek, Lumumbának és Schönherz Zoltánnak is. Ut-törő-foglalkozásra a gyerekek többsége ugyanazzal a közönnyel jár, mint ezzel párhuzamosan hittanórára. Mert nem az a bajuk Jézussal, hogy az evilági paradicsom helyett a túlvilági üdvözülést javasolta. Ugyanaz a sztereotíp, fölényes vállrándítás jár mindazoknak, akik oktondi módon másokért vitték vásárra a bőrüket” (1972. január 22. — Csalogh Judit). — Vajon az elmúlt tíz év alatt javult-e a helyzet?

Felszabadulásunk negyvenedik évfordulóját ünnepeljük. Azon már — reméljük — régen túl vagyunk, hogy a visszaemlékezés, az ünneplés „célja” a „nemzeti büntudat” fokozása, mélyítése legyen. Nem, a keresztény ember nem válhat aggályos, skrupulózus lelkiismeretűvé, aki önmarcangoló módon folyton csak múltjának hibáin, vétkein rágódik. És nem feladata ez a józan ateistának sem. Nekifeszülünk annak, ami előttünk van. A múlt hibáiból tanulunk, de nem engedjük, hogy azok a jövő építésében megbénítsanak. A háború borzalmaira visszaemlékező idősebbek talán jobban áhítják a békét, mint a mai generáció. De azt is jól tudják: a béke nem csupán azt jelenti, hogy aki éhezett, végre ehet, aki fázott, újra van meleg ruhája, szobája, hogy nem dörögnek már a fegyverek. A béke végtelenül több ennél. Oly érték, mely csakis a jogos szellemi-lelki igények kielégítése nyomán, a szabadság légkörében válik valósággá. A béke felelős munkát helyez fiatal és idős vállára egyaránt. Szerény kérdésem a fiatalabb nemzedékhez: vajon tudják-e értékelni azokat az eredményeket, azt a békét, amit az elmúlt negyven év munkájának fáradtságos erőfeszítésével élvezhetnek?

Négy évtized — küzdelmekkel teli, gazdag eredményeket termő negyven esztendő. Felszabadulásunk negyvenedik évfordulóját azonban a MÁ-ban éljük át, és azon a MÁ-nak kérdését kell feltennünk: mit és hogyan tovább? Feladatunk van bőven. Talán mindenekelőtt az, hogy fáradozunk kell továbbra is annak az embertípusnak kialakításán, amely önzetlen, amely kész a közösséget szolgálni; tiszteli az emberi értékeket és oly élet kibontakoztatásán fáradozik, mely — benne állva a történelmi folyamatosságban — a jövőt készíti elő. Ebben a munkában vállal felelős részt — hitéből fakadó meggyőződéssel — a keresztény ember. Hogy magyar népünk létszámban gyarapodva, szellemi-anyagi-erkölcsi értékekben gazdagodva ünnepelhesse felszabadulásunk ötvenedik évfordulóját.

HITÜNK NÉHÁNY ALAPVETŐ KÉRDÉSE

Beszélgetés JOSEPH RATZINGER bíborossal, a Hittani Kongregáció prefektusával

[A kérdéseket Illés Gyula (Párizs) tette fel.]

1977-ben Bíboros Úr az eszkatológiáról adott ki könyvet. Mit kell érteni az „anima” (lélek) fogalmán? Önmagában fennálló, szubsztanciális valót jelent véleménye szerint ez a fogalom, vagy Aquinói Szent Tamás tételére utal: „A lélek a test formája” —, vagyis az, ami „képes rá, hogy bizonyos értelemben minden legyen”, hogy valamiképpen a létezők összességét fejezi ki?

— Először talán azt kell mondanom, hogy a 'lélek' fogalma — amely századokon át formáló tényezője volt a keresztény tudatnak — az utóbbi húsz év alatt a katolikus teológiában veszített valamit hiteléből, ma pedig német nyelvterületen a teológusok többsége szemelláthatólag elutasítja ezt a fogalmat; úgy vélik ugyanis, hogy a bibliai emberkép egységével ellenkezik. Tanulmányaim következtében először magam is ebbe az irányba haladtam, de minél inkább beledolgoztam magam a bibliai gondolkodásba és kutattam a keresztény hagyományt, annál világosabbá lett előttem, hogy a 'lélek' fogalma a keresztény emberkép értelmezéséhez az emberi személy sajátosságának kifejezése érdekében — akit Isten szellemiséggel ajándékozott meg és örökkévalónak rendelt — nélkülözhetetlen. Ennyit általánosságban. — Természetesen felvetődik most a kérdés: hogyan kell ezt a valóságot felfogni? Több mint egy évezred folyamán küszködtek ezzel a kérdéssel, mert az antik világ — főleg Platón és Arisztotelész — örökségét egyáltalán nem könnyű a bibliai örökséggel összehangba hozni. A hagyomány különböző elemeiből lassanként alakult ki a sajátos keresztény antropológia szintézise, amelyben az egyes fogalmak összeolvadva átalakultak és a keresztény tartalommal telítődtek. A 'lélek'-re vonatkozóan Aquinói Szent Tamás találta meg az elvi megoldást. Az ő fogalmazása: „a lélek a test formát adó ereje” (anima forma corporis) fejezi ki meg tisztított formában a görög örökség sajátosságát, és ezt bensőleg összeolvasztja a bibliai hit szellemének következményeivel. Egész egyszerűen: azt hiszem, hogy ez a formula — persze teljes mélységében nem — a lényegre talál: a lélek olyan bensőségesen testhez kötött, hogy mint annak formáló ereje egészen rá irányul; de a test is csak ettől és ennek formáló ereje révén emberi test. Ebből szervesen ered a feltámadás felé nyíló perspektíva.

Számomra tehát úgy tűnik, hogy ez a középponti értelmező formula. Mindenesetre az a véleményem, hogy a lélek a vonatkozó arisztotelészi tétel is helyes, mely szerint az bizonyos értelemben minden; ez pedig igen fontos szempontra mutat rá, mivel az Isten alkotta szellem egyetemességét mondja ki, amely mivelta révén úgy különbözik az érzékléstől és ösztönöktől, hogy az isteni szellemiség teljessé nyilvánításában képmászerűen részesedik és elvileg képes arra, hogy a Mindent, az Egészet megismerje; erre pedig csakis azért van lehetősége, mert bizonyos értelemben maga a lélek a minden, amelyet magában hord.

Mi a véleménye Eminenciádnak az üdvtörténetről — önmagában véve és történeti szempontból némileg megvilágítva?

— Talán először azt kell megállapítanom, hogy tudomásom szerint az 'üdvtörténet' fogalma a XIX. század evangélikus teológiája keretében Erlangenben keletkezett. A gondolatok összefüggésében azonban az egyházatyák eszméihez kapcsolódik, amelyek pedig a bibliai valóságot fordítják le; azt tudniillik, hogy Isten a világ és az élet nagy kérdéseire az embernek nem valamilyen elméleti választ adott, hanem vele a szeretet történeti kapcsolatába lépett; Ádám és Éva teremtésével kezdte, majd újakezdi azt a bűnbeesés okozta törés után, hogy folytassa a Szövetség megkötésének különböző fokozataival: Noé, Ábrahám, Mózes esetétől egészen az új és örök Szövetségig, amely teljesedik és tovább halad mint Isten története az emberrel az egyházban. Ez azt jelenti: jóllehet Isten maga nem történelem, hanem örökkévalóság és az ember is öröklétre hívja, mégis belépett az időbe — úgyhogy mi nem vagyunk képesek Isten titkát másként felfogni, csak mintegy a történelem prizmáján keresztül, amelynek folyamán ő fokozatosan közeleg az ember felé, vagy inkább az embert magához vezet. Eppen ezért a Biblia nem tankönyv, elbeszéléseket tartalmazó történelemkönyv, hanem Isten története az emberrel, amelynek során Isten maga-magát értelmezi és ajándékozza.

A kereszténység egyik központi témája „Jézus tanúságának teológiája”. Lehetséges a „tanú—tanúszkodás” gondolatát bölcselileg, metafizikailag mint önátadásra való képesültségét megvi-

lágítani? Mondhatjuk, hogy kereszténységünk olyan mértékben érték számunkra, amennyiben elfogadjuk ezt az önátadásra való képességét?

— Ez a kérdés sok szempontból vizsgálható. Az utolsóval kezdeném. Heinrich Schlier nagyon világosan mutatta meg, hogy Jézus igehirdetésének, életének és halálának középpontja ebben a szócskában foglalható: „ért”. Azt jelenti ez, hogy Jézus csak azért lett emberré és maradt ember, hogy értünk legyen. Ezzel egyszersmind meghatározta az emberi lét alapformáját is. Kereszténynek lenni igenis annyi, mint Vele benső egységbe lépni, az Ő létfelméjébe behatolni. Szent Pál szavai „Krisztus Testére” vonatkozóan, amely mi magunk vagyunk, pontosan ezt fejezik ki: magunkat Jézus létezésének mértékéhez kell szabnunk és abban kell részeseznünk; csakis ezen az alapon nevezheti magát az Krisztusról „kereszténynek” (krisztusinak). Önátadása révén jut az ember önmagához. Az Evangélium szava: „Aki elveszíti életét, megtalálja azt; és aki megtartja, elveszíti azt”, — őseredeti módon emberi és egyben centrális jelentőségű keresztényi ige: önmagához rögződve az ember elveszíti önmagát. Csak amikor — mint az Úr maga — hozzá hasonlóan és az Ő erejében kezdi szétosztani és ajándékozni önmagát, Jézus Krisztus tanújává válik — akkor találja meg valójában igazi életét és saját magát.

Mit jelent a „holtak feltámadása” mint hitünk középpontja?

— Elsősorban azt jelenti, hogy az emberi élet nem ér véget ezzel a földi léttel, mivel Isten bennünket örökkévalóságra rendelt. Jézus Krisztus feltámadása az a nagy határvonal a történelemben, ahol bebizonyosodik, hogy a halál nem a legerősebb, végső hatalom, hanem — az Evargélium szava szerint — van valaki, aki „erősebb” nála, éppen maga Krisztus. Így tehát fölé származik a feltámadás bizonyosságának alapja a mi számunkra is. Ez azt is jelenti, hogy a keresztény Isten előtti felelősségben éli életét. Ennek értelmében a feltámadásra tekinteni éppen nem azt jelenti, hogy a keresztény menekül az időből és azt szinte magára hagyja. Ellenkezőleg: az idő ezentúl már az örökkévalóság felelősségében folyik. Így a feltámadás a legszilárdabb biztosítéka annak, hogy az emberek az időben és az időért vállalt felelősséggel cselekedjenek, mégpedig olyan nagy felelősséggel, aminőt csak az örökkévalóság követelhet.

Mit ért Eminenciád az „utolsó ítélet” fogalmán? Mi a felfogása az „új ég és új föld” bibliai mondatáról, amelyet a Péter-levélben olvassunk?

— Nézzük mindkét fogalmat egymás után. Először: „az utolsó ítélet”. Az elmúlt évtizedekben vita keletkezett erről a teológiában. Mivel azt állítják, hogy a feltámadás rögtön a halál után következik be, logikusan mondhatják azt is, hogy a végső ítélet is rögtön megtörténik. Nagyon messze vezetne, ha részleteiben vitatnánk meg ezt. A keresztény hagyomány joggal alkotta meg a különítélet (személyes ítélet) fogalmát, amely a személy halálát követi és végleg dönt sorsa felől — emellett azonban ragaszkodott ahhoz, hogy a történelem a maga egészében is célja felé halad, és hogy ennek megfelelően a történelem is alá lesz vetve az ítéletnek a maga egészében — sőt csak akkor nyeri el ki-ki a maga helyét a beteljesült Egészben. Így már eljutottunk a második fogalomhoz: „új ég és új föld”. Ma is tartja magát az a nézet, hogy semmit sem lehet a kozmikus jövőről mondani, csakis az egyeseknek a halál után történő feltámadásáról lehet beszélni. Ezzel szemben magam úgy látom, hogy a Biblia egészen félreérthetetlenül tartalmazza: Isten, aki a Teremtő, végtére is az egész teremtésnek megadja a beteljesülés formáját. Az anyagvilágra vonatkozó ismereteink alapján nem lehet kiszámítani, elméletileg kikövetkeztetni, hogy milyen lesz ez, megmaradhatunk azonban azon hit mellett, hogy a végső beteljesüléskor az anyagvilág is jelen lesz, és olyan örökké tartó alakot ölt, amely új, mégis az eget és a földet magába foglalja, vagyis mindazt, ami Isten kezéből származik és amit az ember Vele közreműködve tovább alakított. Így éri el majd beteljesedését.

Szíveskedjék rövid összefoglalást adni a mennyország, a tisztítótűz, a pokol értelméről és lényegéről.

— A jelentésértelem kérdésére térjünk vissza később. A három szó: mennyország, tisztítótűz, pokol lényege nem más, mint az ember életének lehetséges kimenetele, keresztény szemmel tekintve. Kezdjük a tisztítótűzzel. Lehetséges, sőt valószínűleg átlagban az az eset áll fenn, hogy az ember nem elvetésre méltó (halálakor), hanem Isten szeretetében van — mégis, úgy, ahogyan elhagyja a földi életet, egyszerűen nem kész még, nem érett, ezért tisztulásnak kell alávetnie magát. Ennek mikéntjéről és a mi, időnközött kötött életünkhöz viszonyított lényegéről nem alkothatunk ma olyan elképzeléseket, mint a régmúlt századok népi jámborsága — ennek a tisztulási folyamatnak benső logikája azonban számomra, tekintetbe véve az emberi létet, olyan világosnak látszik, hogy nem szorul különösebb megokolásra. Arra, hogy az ember halálakor még nem teljesen kész, bár végső döntése már megtörtént, épül az a meggyőződés, hogy imádkozni lehet a megholtakért.

Ez pedig a keresztény jámborság egyik ősi ténye: egymást segíthetjük a szeretetben még a halálon túl is. Ez az állapot, mint mondtuk már, ideiglenes, és akkor fejeződik be végérvényesen, amikor a világ is elnyeri végső alakját; illetve többnyire sokkal előbb befejeződik — ha ugyan ebben a kérdésben a mi időfogalmunkat egyáltalán alkalmazhatjuk. — Továbbá: mennyország és pokol azokat a végső lehetőségeket fejezik ki, amelyek még adva vannak. Az ember vagy végleg megnyílik a kegyelemnek, és akkor Isten elfogadja őt, megadja teljességét, beléphet az örök „Igen” világába — vagy fennáll az a felfoghatatlan, de a valóságot tekintve ki nem zárható lehetőség, hogy az ember szabadsága következtében a „Nem”, a tagadás akarásában rögződik. A „pokol” nem más, mint az ember tagadásának önmagára és Istenre vonatkozóan az isteni Bíró részéről történő tudomásulvétele. Azt hiszem, nem lehet és nem szabad ezt egykönnyen kimagyarázni. Az ember szabadságában áll az is, hogy önmagát tönkretégye; csak azt kapja meg, amit maga akar. Képes „nemet” mondani és akarni. Az Úr szavai erre vonatkozóan egészen egyértelműek.

Mindkét döntés lehetősége kifejezi, hogy az ember nem csupán egyszerűen létezik és eltűnik; Istennek saját elgondolása van minden emberre vonatkozóan. Minden ember Isten személyes teremtménye, Isten személyes létében akarta őt. Ha életét Istennel folytatott párbeszédben, lelkiismeretére hallgatva a hitből éli, nemcsak földi életének idejét zárja le több-kevesebb sikerrel, hanem a nagy egészben is megvalósít valami célt, a világ értelmének egy elemét, amelynek örök értéke van. Ezt az Istentől meghatározott célt és értelmet nem lehet rövidített formulában összefoglalni, ez mindenekelőtt minden egyes ember egészen sajátos célja; ahogyan az Irás mondja: „Neveden szólítottalak téged, amely nevet senki sem ismeri, csak te magad és az Isten”. Más szóval: az élet értelmét nem határozhatja meg valamely semleges tényező az íróasztala mellett. Lassanként tárul fel az ember előtt, ha Istennel jár és részleteiben gyakran elvesz szemei elől; végső soron egyszerűen csak azt a biztonságot jelenti, hogy Isten akarta így. Eppen ez az, ami az embert a halál és sötétség mélységei fölött is fenn tudja tartani. Tudnia kell, hogy a fájdalom és elhagyatottság útjain is beteljesít valamit, ami örök értelmet és jószágot képvisel.

Utolsó kérdésünk: kultúra és hit kapcsolata. Mennyiben állnak ezek ma középponti helyen a teológiában? Hogyan használjuk ezeket a fogalmakat? Van-e elsőbbsége valamelyiknek?

— Aligha mondhatok valamit röviden ilyen messze ágazó témáról. Először talán: kétségtelen tény, hogy a hit kultúrát teremt, ezt az egész történelem folyamán tapasztalni lehet. Azért történik ez, mert a hit formálja az embert, és mert az ember formálása napvilágra hozza, ami benne jó, és ezáltal lesz az ember világot alakító, vagyis kultúrlény. Ennek megfelelően azt mondanám, hogy számomra elsődleges a hit, mert hiszen elsősorban a hit által alakul a kultúra. Más szóval: elsődleges az a tény, hogy az ember nem értelmetlen véletlen eredménye, aki azután valahogyan ezen akar keresztültörni, érvényesülni, hanem az Örökkévaló, az örök Értelme, az örök Szépség, minden kultúra alapja szólította őt létbe — ennek következtében hivatásként kapja szabadságát. Szabadon épít tehát utat magának, és éppen azt nevezzük kultúrának, ami útjainak szövevényéből adódik. A hit alakítja lelkiismeretét; amennyiben a hit az emberek számára a szellem lehető legszélesebb horizontját nyitja meg az örökkévalóság felé, lehetővé teszi a világ mindig újabb szemléletét és új megértését. A hit — bármily kezdetleges emberiség keretében veszi is kezdetét — már eredetében olyan természetű, hogy a kultúra válságaiban is új kultúrák forrásává lesz. A hit mindig ilyen, ha eredetéhez hűséges marad, mert a szellem, amely az örökkévalóság horizontjában áll, az ihlet kimeríthetetlen forrása.

(Készült: 1984. április 6.)

* * *

Gerhard Lohfink

„HA HAGYJUK, HOGY EZ TOVÁBB ÍGY CSELEKEDJÉK...” (vö. Jn 11,45—53)

(Nagypénteki — húsvéti gondolatok)

Az ősegházban már nagyon korán létezett a Jézus végső napjairól szóló tudósítás.¹ A szenvedéstörténet keretében azt is elbeszélték, hogyan hozta meg a főtanács — az akkori zsidóság legfőbb törvényszéke és legfelsőbb vallási hatósága — azt a határozatot, hogy Jézust el kell foggni (Mk 14,1-2. — módosított formában Mt 26,3-5.)

János evangéliumának idézett szakasza még érthetőbben adja vissza az ősi szenvedéstörténetnek ezt a részét.² Az evangélium szerzője a kapott hagyományt természetesen kiegészítette és elmélyítette saját történeti tapasztalatai és közösségének viszonyosságai alapján. Mindenekelőtt meg akarja érteni: a Jézus elfogatására és kivégzésére vonatkozó határozat egyáltalán nem volt esetleges; halálát azért határozták el, mert éppen akkoriban sok zsidó jött, hogy Jézus hitére térjen (11,45). A főtanács ülésén így döntöttek: „Mit tegyünk? Ez az ember sok jelet művel. Ha hagyjuk, hogy tovább ezt tegye, még több mindenki hisz neki, akkor pedig jönnek a rómaiak és megsemmisítik templomunkat és népünket” (11,47-48).

Annak végső indítéka tehát, hogy Jézust eltegyék láb alól, a benne egyre gyarapodó hit. Az evangélista megdöbbenő összefüggést tár fel Jézus követőinek gyarapodása és a zsidó hatóságok halálos ítélete között. Bárhogy áll is a dolog történeti szempontból, az evangélista mindenképpen arra mutat rá, amit a hit — ha igazán hit — okoz: olyan döntés, amely szétválást idéz elő, szakadást von maga után. Mindent mozgásba hoz. Leleplezi a hitet és a hitetlenséget. Gyökeresen megkérdőjelezi azt, amit a hitetlenség mint értelmet és valóságot maga elő vetít. És ezzel együtt természetesen kérdésessé teszi a valóságnak a hitetlenség elképzeléséhez illő társadalmi szerkezetét.³

Mire gondolunk?

Az élet rendkívül bonyolult és mindig veszélyeztetett egyensúlyt kíván: különböző hatalmi csoportok és érdekek kiegyensúlyozását, állandó feszültségek, versengés, hatalom és szemben álló hatalom kölcsönös függését. Éppen mivel a hatalmat erőszakkal kell ellensúlyozni, a társadalom szüntelen egyensúlyozást tételez fel, amely bármikor halálos összeomlással végződhet. Ha valaki teljesen erre az egyensúlyozásra összpontosít, minden elhajlást szükségképpen halálos fenyegetésnek fog fel. Ezért a negyedik evangélista helyzetképe történetileg feltétlenül elfogadható: a főtanács nyilván úgy tekintett Jézust és azokat, akik köréje csoportosultak, mint a zsidó társadalom életét veszélyeztető támadót.

Izrael ugyanis akkoriban a különböző hatalmi csoportok közötti egyensúlyozás rendkívül veszélyeztetett helyzetében él: jelen van először is a római megszálló, aki katonailag tartja kézben az országot. Másodszor ott van a herodiánusok csoportja, amely a fővárosban a Heródes-dinasztia hatalmi érdekeit mozgatja. Harmadszor, a földalatti zelótamozgalom, amely vallási indítékokkal készítet a rómaiak elleni lázadásra. És jelen vannak — negyedszer — a szaduceusok, a többi jeruzsálemi államigazgató körökkel, akik a Templom gazdaságilag megalapított hatalmi helyzetéből és a megszálló erők kegyéből élnek. Éppen ők azok, akik nagy diplomáciai ügyességgel állandó kiegyenlítésre képesek; éppen ők teljesítik a bonyolult egyensúlyozó műveletet a különböző erők között.⁴

Tulajdonképpen miért érzik úgy a jeruzsálemi vezető körök, hogy Jézus mozgalmá fenyegetés számukra? Hiszen tudniuk kellett, mit mondott Jézus: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré!” (Mk 12,17.) Tudniuk kellett, hogy a leghatározottabban távol tartotta magát a zelótalázadások hatókörétől. Igen — mindezt tudniuk kellett. Am azt is tudják vagy megsejtik majd, hogy Jézus szemei előtt az övékétől merőben különböző társadalom lebeg: Isten igazi népe. Jézus gyakorlata az Isten-ország érdekében az igazi Izrael összegyűjtésére irányult, ahol nem lehet szó hatalommal viszonozott emberi hatalomról, és ahol az erőszakra nem erőszakkal válaszolnak (vö. Mt 5,38—43). Így Jézus megalkuvás nélkül egy egészen más szerkezetű társadalom megvalósítására törekedett, amely már nem gyanakvásra és hatalomra épül, hanem a bizalom és az erőszakmentesség alapján áll. Az igazi Izrael új társadalmá Jézus szemléletében emberileg lehetetlen, lehetséges azonban mint isteni csoda.

Jeruzsálemben az államot fenntartó körök nyilván nem hitték ilyen csodában. Inkább a bevált erő- és elrettentés-politikához igazodtak, mintsem egy Jézus gondolatában élő Isten-országhoz. A status quót akarták biztosítani; nem akarták megengedni, hogy megbontsa valaki a sok fáradsággal fenntartott egyensúlyt. Jézustól és mozgalmától való félelmük fejeződik ki a jánosi mondatban: „Mit kell tennünk? Ez az ember sok jelet művel. Ha hagyjuk, hogy így folytassa, még több mindenki hisz benne, akkor pedig jönnek a rómaiak és megsemmisítik templomunkat és népünket.” A két különböző tényező: Jézusban való hit és a (zsidó) állam összeomlása közötti kapcsolat nemcsak nagyon figyelemreméltó, hanem egyenesen megdöbbenő. Különös, hogy a teológusok ez ideig oly kevés figyelemre méltatták a Jn 11,48 v.-ben ezt a döntő jelentőségű kapcsolást. A negyedik evangélista odáig megy, hogy kimondatja Jézus ellenségeivel: Ha mindig több izraelita csatlakozik Jézus mozgalmához, összeomlik a mi társadalmi rendszerünk. Az elbeszélés szerint végeredményben éppen ez váltja ki aggodalmukat. Ennek az aggodalomnak következménye a hidegen számító „reálpolitika”, amelyet Kaifás, a főpapi tiszttség képviselője mond ki: „Jobb, hogy egy ember haljon meg a népért, mint hogy az egész nép elpusztuljon” (11,50).

Kaifás a „népről” beszél; de természetesen a helyi uralkodó rendszerre gondol, vagy inkább: a valóságnak azt a társadalmi szerkezetét érti, amelyet ő képvisel: amelyben a stabilitás a gyanakvás, az ellenőrzés és a hatalom biztosítja. „Jobb, ha csupán egy valaki hal meg ennek a rendszernek érdekében, mintha az egész rendszer összeomlik” — így kellett volna Kaifásnak kívánását igazában kifejeznie.

Ha a negyedik evangélista az akkori viszonyokat egész mélységében helyesen értelmezte, akkor Kaifás, a reálpolitikus, szörnyű tévedésben volt. Mert rövid idő múlva a Templomot, a zsidó hitnek a Tóra mellett legjelentősebb szimbólumát, földig lerombolták. Rövid idő múlva letűntek Izrael államfenntartó körei, Jeruzsálem romokban hevert . . .

Kaifás egész gondosan felépített, az erők kiegyenlítésére és a megfélemlítésre irányuló egyensúly-politikája összeomlott. Jézus kivégzése semmit sem segített. Jeruzsálem lehanyaglásában azonban a legrosszabb nem is Róma brutális hatalmi politikája volt. A legrosszabb a zsidó lakosságon belüli halálra menő versengés volt, a zelóták irgalmatlan gyilkosságai saját városukban. Még mielőtt a rómaiak Jeruzsálemet elfoglalták vagy körülfalták volna, ezek a zelóták rettenetes vérfürdőt rendeztek honfitársaik között.⁵

Mindez megdöbbenésre ösztönöz. Hogyan folyt volna tovább a történelem, ha Jézust nem állították volna félre, ha mozgalma akadálytalanul terjed, ha az Isten-országba vetett hit, úgy, amint Ő hirdette, győzött volna, ha Izrael összegyűjtése sikerül? Akkor Jézus bizonyult volna igazi realistának.

De sajnós, nem így folytatódott a történelem. Kaifás és a hozzá hasonló reálpolitikája hamisnak bizonyult ugyan, de az események nem igazolták Jézus praxisát sem az Isten-ország megteremtésében. Vagy talán mégis?

Ha másodszor is elolvassuk Jn 11,45-53 szakaszt, akkor hamarosan rájövünk, hogy a negyedik evangélista éppen ezt akarja mondani. Egyáltalán nem áll meg Kaifás kudarcánál. 70 után ír, márpedig azt mindenki felismerte a nyolcvanas-kilencvenes években, hogy a zsidó erő- és egyensúlyozás-politikát a zsidó-római háború eseményei falzifikálták, téves voltukat bebizonyították.

A negyedik evangélista Jézus verifikálását, igazolását akarja kiemelni. Ezért hangsúlyozza annyira: Jézust megölték ugyan, de halálával nem akadt el Izrael fiainak összegyűjtése. Ellenkezőleg: éppen Jézus halála tette valóban lehetővé, hogy Isten népe egybegyűljön. Kaifás végzetes nyilatkozatával, hogy ti. jobb egynek meghalni a népért, mintsem hogy az egész nép elpusztuljon, mélységes igazságot mondott ki, anélkül, hogy sejtette volna: éppen azáltal, hogy Őt megölték, kelt életre Isten népe és született meg végérvényesen Izrael körében az az új társadalmi megújulás, amelyet Isten öröktől fogva tervezett: az egyház, az igazi Izrael. Az evangélista így fogalmaz: „Mivel Kaifás volt annak az esztendőnek főpapja, jövendölést mondott: Jézusnak valóban meg kellett halnia a népért. Természetesen nemcsak saját népéért, hanem azért, hogy Isten szétszórt gyermekeit egybegyűjtse” (Jn 11,51—52).

De miért éppen Jézus halála tette lehetővé Isten igazi népének összegyűjtését, zsidókból és pogányokból? Könnyű lenne egyszerűen halálának engesztelő értékére utalni. Ez helyes fogalmazás, mégis köteleességünk teljes jelentését megvilágítani. Miért éppen halála ad életet az igazi Izraelnek?

A válasz csak ez lehet: mert Jézus nem az erőszak, az elrettentés és hatalom elveire épített, hanem a feltétlen erőszakmentesre, a mélységes bizalomra, a teljes önzetlenségre és másokért való odaadásra. Sőt, ami több: nem arra számított, hogy emberek fogják megvalósítani az új társadalmat, amelyet Isten tervezett, hanem Istennek kell azt abszolút csodaként az emberiségnek ajándékolnia. Ezért várja — még halálának előestéjén is — Isten országát (Mk 14,25), és így indul, erőszakot mellőzve, a halálba. Így tehetett Isten csodát, és így kezdődhetett el az új, éppen ezáltal lett valósággá.

Ettől fogva elvileg nyitva van Isten új társadalmának lehetősége. Az egyházban van jelen (még ha az egyház saját szerkezetét és hivatását újra meg újra ijesztő módon torzította is). Ezután nem kell többé hatalmukat mások fölött érvényesíteni, élhetünk erőszak nélkül, a csoda mindig megismétlődhet, az egyház mindig megújulhat.

Azt mondtuk: Kaifást a tények falzifikálták. De ez a negyedik evangélista előtt magától értetődő. Ő főbbet akar kifejezni: a tények Jézust verifikálták. Reménye az Isten országának eljövételében igaznak bizonyult. — Bármennyire érvényes is ez, mégis félreérthető. Az úgy ugyanis nincs még lezárva: mi is Jézus verifikálásának folyamatában vagyunk.

Rajtunk múlik, hogy Isten népe éljen, hogy egységét elérje (Jn 17,21), hogy Isten országa az emberi közösségekben kontrasztot képviselve az egyházban felismerhető legyen.⁶ Nem mintha mi hoznánk létre Isten országát. Mi csak hihetünk abban a csodában, amelyet Isten Jézusban művelt, és megterhetünk az újszövetségi értelemben vett „egyházhoz”, ezzel mutatva meg, hogy Jézusnak és üzenetének van igaza, hogy abban az időben Isten új társadalmát kezdetét vette, hogy egyre inkább terjed és a világot mindig jobban átváltoztatja.

Bizonyos értelemben még mindig abban a szituációban élünk, mint Kaifás és a főtanács. Mi is állandóan biztosítani akarjuk magunkat. Mi sem akarunk felhagyni a bonyolult egyensúlyozás műveletével és menteni akarjuk magunknak a status quót. Ez azonban nem sikerülhet. Aki gyanakvással, erőszakkal, felügyelettel és hatalommal akarja másokkal szemben a saját életét és a társadalmat vagy akár az egyház fennállását biztosítani, az éppen a halált választja. Aki ellenben Jézust követve a hitlenség lebiztosító konstrukcióit elhagyja, az megtalálja az életet — életet azok közösségében, akik Jézust követik, és így már most átléptek a halálból az életre (1Jn 3,14) és „látják” az Isten országát (Jn 3,3).

(A svájci Orientierungban 1984. márc. 31-én megjelent írás fordítása, némi rövidítéssel).

Jegyzetek: 1. Vö. R. Pesch, *Das Evangelium der Urgemeinde*. Freiburg i. Br. 1979. — 2. Ezt állítja teljes joggal J. Becker, *Das Evangelium nach Johannes*. Kap. 11—21. Gütersloh/Würzburg, 1981. — 3. Ez a terminológia P. L. Berger—Th. Luckmann munkájából ered: *Die gesellschaftliche Konstruktion der Wirklichkeit. Eine Theorie der Wissenssoziologie*. Frankfurt/Main. 1972.³ — 4. Részletesebben G. Lohfink, *Der Letzte Tag Jesu. Die Ereignisse der Passion*. Herder. Freiburg. Br. 1982.³ Jézus motívumáról: *Wie hat Jesus Gemeinde gewollt. Zur gesellschaftlichen Dimension des christlichen Glaubens*. Freiburg i. Br. 1984.⁴ — 5. Flavius Josephus, *Bellum Judaicum* IV. 3.—V. 1.—6. A „kontraszt-társadalom” fogalmáról vö. P. L. Berger—Th. Luckmann i. m. 136. l. L. Weimer, *Die Lust an Gott und seiner Sache, oder: Lassen sich Gnade und Freiheit, Glaube und Vernunft, Erlösung und Befreiung vereinbaren?* Freiburg i. Br. 1983.²

Ford. Tarnay Brúnó

Rezek Román

KRISZTUS LEGYŐZTE A HALÁLT

Halál és halhatatlanság Teilhard világvégében

„A halál megszokott esemény”¹

Pár nappal azután, hogy Teilhard leírta az unokahúgának küldött levelében: „La mort est une éventualité ordinaire”, így folytatta az első világháborús élményei leírását: „Az elmúlt nyolc napon át terriblement megrázkódtató [tapasztalatokban] volt részem . . . Lassacskán látom, hogy itt (az Ypern mellett, 1915 májusában) az ember már nem ragaszkodik annyira a bőréhez’, és rendes, megszokott lehetőségnek tekinti a halált . . . Egy embert a hátamon cipelve kellett előrevánszorgnom, és azt hittem, hogy sosem érek a segélyhelyre. De mégis: most sokkal inkább hiszem, hogy az élet — még a ‚legkutyább’ körülmények között is szép, ha meglátjuk benne Istent, aki mindig jelen van.” — De Verdun környékéről, súlyos testi-lelki levertségében ezt írja (1916. okt. 30.): „Mily végtelenül nehéz elfogadnunk, hogy majd eltűnünk a halálban, még ha a legnagyobb eszmény érdekében is. Az ember szakadék szélén érzi magát, halálraítéltként, megépik az aggodalmak, félelmek, rettegések, s érezheti, hogy csakis a mi Urunk Jézus Krisztus adhatja meg az őszinte, mély és valóságos önatádat. Az is tény, hogy ezek a rettegések rosszabbak, mint maga a valóság, hiszen mindazok, akiket meghalni láttam, olyan egyszerűen estek át rajta.”

Négyévi világháborús élményei szintetizálódnak gyerekkorából kapott hitével; de amikor határozottan — és hitétől is függetlenül (!) — próbál írni a halálról, érzi, hogy „banálisnak és kaotikusnak tűnnek kifejezései, mert gondolatvilága még önmagát keresi”. De ugyanakkor sejti, hogy „amik engemet megérint a halál, érintetlenül hagyja azokat az Eszméket, Valóságokat, amelyek nálam szilárdabbak és értékesebbek . . . De attól félek, hogy a halálban (miért ne mondanám meg?) a szenvedéssel együtt van az Ismeretlennek félelme”. S ugyanakkor lobbán a hite: „A halál révén nem ‚ömlünk vissza’ a dolgok nagy áramába, amint ezt a panteista boldogságtan vallja. De teljesen átadjuk magunkat Istennek; a halál Óbeléje juttat minket” (M/1/5887).

Jegyzetek: 1. Ez a tanulmány egy 120 oldalnyi munkának a kivonata. Az utalások Teilhard műveinek magyar fordítására mutatnak (M, 28 kötet), valamint kommentársorozatomra (K, 44 kötet). A római szám a kötetet jelzi (a magyar fordítás időrendi sorrendjében), az arab szám pedig az oldalszámot. — Olvasóim észreveszik, hogy a francia *terrible*, és *terriblement* szavakat szándékosan nem fordítom magyarra, mert különféle jelentési nűánszai vannak, a helyzetnek, a körülményeknek megfelelően: vagyis sokszor egyáltalán nem jelent „rémiségest”, hanem valami „igen komolyat”, vagy — amint magyar fiatalok is mondogatják: „rém klassz!”. — Teilhard világvégét a halálról, a halhatatlanságról — nem akarom összehasonlítani ezek és ezek idevágó felfogásával. Megnyugszom az ő hitében és hiperfizikai eszmélődésében (ezt kísérlem itt felvázolni), meg abban is, hogy P. Arrupe, jezsuita generális Braziliában járva, egy Teilhard-előadásomkor megölelt, és ezt mondta: „Íme, a bencés, aki jól beszél a nagy jezsuitáról.” *Terriblement*, jólesett szava.

Tehát érzi, hogy szólni kellene arról a „valamiféle (egészséges) boldogságról is” [quelque chose à dire sur la (saine) joie de la mort], melyet a halál hoz; arról a harmóniáról, amelyet az életben megad; és egyszerre kellene hangsúlyozni a holtaknak a világtól elválasztódását (séparation du Monde), meg azt is, hogy mindketten — a holtak és a világ — „egyet alkotnak a Kosmoszban”. Világosan látjuk, hogy Teilhard — szinte túlzott hévvel fordul azok ellen, akik számára »a halál csak melankolikus téma volt, vagy aszkétikus tárgy, vagy kissé ködös teológiai „entitás”« . . . „Meg kell(ene) adni a halálnak a maga erőteljes valóságát és „fázisjellegét” egy olyan világban és átalakulásban, amit saját magunk megtapasztalunk.” (1916. nov. 13-i levele). A „fázisszerep” éppen azt jelenti Teilhard hiperfizikájában, hogy az élet megjelenése (első fázis) és az emberi gondolat megjelenése (második fázis) után a halállal egy harmadik létezési fázisba jut az ember. S amint az első két fázis „az Élet organikus krízisét hozta”, a Halál — még inkább — hoz egy utolsó, az élők előtt még rejtett lét-fokot, egy végső fázist.

Teilhard végya nagyra és örökre irányul: „Kevéske Abszolút kering az én létemben is, s engem az örök életre megőriz . . . Azt akarom, hogy személyes tudatom fonala (le fil de ma personne consciente), gazdaggá lett emlékezetem és fénylő szellemem töretlen szála folytatódjék érintetlenül mindörökre . . . Mert megsejtettem benne valami nálamnál nagyobbat, ami engemet megelőzőt a létemben.” (VII/17—18.)

„A halál a természetes valóságok evolutív stigmája”

Az első világháborúban (1916. augusztus 12-én) egy gránátszilánk megölte Teilhard egyik jó barátját, a híres geológust, Pierre Boussac-ot. Teilhard megdöbbenve fogadta a hírt: „Annyira belém mart ez a haláleset, hogy hirtelen elhatároztam: sutba dobok mindent, amit eddig „imádtam” (értsd: ami érték volt számomra) . . . S ahelyett, hogy dolgozunk a földi sikerekért, nem volna-e helyesebb, hogy valamiféle öngyilkosságra, magára hagyjuk ezt az abszurd világot? . . . Isten megengedi, hogy idő előtt eltűnjenek azok a létezők („eszközök”), amelyek előmozdíthatnák dicsőséget . . .” — Igen, Teilhard — akárcsak bármelyikünk — ezt állapítja meg. De ő észbe kapott: „Aztán mégis összeszedtem magamat; elkezdtem eszmélni s megláttam, hogy az emberi munkának — minden formájában — gyökeresen kitarótnak, türelmesnek és még szelidnek is (!) kell lennie; a rendetlenséget pedig morgolódás nélkül kell helyrehozunk — egy új rend megalkotásával. S elhatároztam: Isten segítségével tovább folytatom földi munkánkat.” (Teilhard levele unokahúgához, 1916. szept. 8.) — (Ismét gondoljunk arra „a kevéske Abszolútra”, amely megmarad bennünk az öröklétre.)

Tehát folytatva „földi munkáját”, a paleontológiai kutatást, Teilhard egyre jobban megláthatja (íme, a tények fölé emelkedő látásnak, a hiperfizikának eredménye), hogy „a halál a természetes valóságok evolutív stigmája”, és hogy „a Kereszt tana csodálatosan összhangot alkot a dolgok ilyen látásmódjával, mert a kereszt hirdeti és szimbolizálja a fáradtság küzdést, a hűséget az evolutív kötelességhez. A világ története igazában olyan folytatódó teremtés, amely a természetes halál fölötti győzelmet jelenti.”² Így értjük meg igazában A Nagy Monád c. „látomásának” szavait is: „Az egyetlen valódi halál, a jó halál: az élet legvégső feszültsége. Ezt azzal érik el az élők, hogy szívós kitarással törekszenek: legyenek egyre tisztábbak és egyszerűbbek, szálljanak egyre magassabbra abból a zónából, ahol most tartanak. Boldog az a világ, amely ekstázisban végzi! . . .” (VII/114.) — Mátis gondoljunk a később sokszor előbukkanó intuíciójára: „Az emberiség pszichésen elszakad majd a bolygótól, hogy találkozhasson az Omega-ponttal, a dolgok egyetlen visszafordíthatatlan lényegével. Igen, ez külsőleg talán halálhoz hasonló jelenség; de valójában csak egyszerű átalakulás és eljutás a végső szintézisre. A bolygó elhagyása, nem térben és nem kifelé, hanem lelkiileg és befelé (par le dehors: roppant fontos meglátás ez, Teilhard hiperfizikájának egyik nagyszerű intuíciója!): felfelé, azaz olyan módon, amelyet megenged a kozmikus alapszövetanyag végső fokú központosulása (hipercentrációja)” . . . (M/IX/50.)

„A halál az élet kapuja lesz”

Mielőtt a „természetes hit” és a „természetfölötti hit” teilhard-i szintézisét megalkotná valaki, egyszerűen és sokszor találkozhat a halálfélelemmel: „törekenységünk” és „függőségünk a létben” olyan haláltáncra ragadhat el, amelyet Teilhard terrible módon (lásd az 1. jegyzetünket) ír le (M/VII/143.): „A halál vár ránk a jövőben: az összefoglalója és közös alapja mindennek, ami elrémit és szédülni késztet . . . Ő a szerencsétlenség (Casus), a legfontosabb esemény, amit fejünkre szakaszthat legparányibb elhatározásunk vagy a legkisebb baleset. — Valamiféle büntetés ő, amit a Nemezisz szab ki ránk — annak a létezésnek ellensúlyaként és kárpótlására, amiben részünk volt. — Ő az elkerülhetetlen Sors: ott rejtett már születésünkben és körülfogja egész életünket (Fatum) . . . Homályos horizontját mindenütt a jövő szegélyezi; szemünk mereven néz feléje, de nem talál szilárd pontot — akárcsak a csillagok közt azokon a komor útereken sem, melyekből

egyre növekvő vonzás árad a mélység felé, abból a végső űrből, ahol minden mozog . . . Akik még sosem sejtették, mi rejlik előtük."

Teilhard hiperfizikája nem a gondolat elvont lépéseit regisztrálja (tézis, antitézis, szintézis), hanem a fizikai valóság konkrét evolutív mozgását: az imént röviden bemutatott valóságos divergencia (a minket körülvevő és bennünk megszülető szétesettség, a halálba indulás) mellett (nem szükségképpell ellene) ott van tehát a valóságos fizikai „mozgás” (ezt regisztrálja az ész antitézisnek): „Ha hűek akarunk maradni az igazsághoz és az élethez, mindenáron szédülésünk (divergenciánk) fölé kell keverednünk; ha török, ha szakad, növelnünk kell látásunk erejét, acéllá edzve meggyőződésünket, hogy azt a vad elemet, amely veszélybe sodorhat, igába foghatja energiánk.” Teilhard sorra veszi a „mágia, a Christian Science, a Faith healing meg a tudományok oldaláról várható remény!” a halál megszüntetésére, de sehol sem találja meg azt a „konvergenciát”, pozitív megoldódás felé vivő utat (amely a második lépés az ő dialektikájában), majd — hiperfizikájának megfelelően — rámutat a kiútra, az emergenciára, az új nivóra emelkedésre: „Jézus azért jött, hogy csakugyan új fizikai (valóságos, a dialektika harmadik lépését jelző!) erőt adjon, hogy hathassunk időleges világunkra”, és Teilhard hosszan, igen hosszan (uo. 147—152. sűrű lapokon) bemutatja a keresztény hit „művét” (L’Oeuvre de la Foi), határozottan ide érkező el: „Akik bátran vivják meg harcukat a múlt hamis biztonságá, álnok erői és csalóka vonzása (= a divergencia) ellen, azoknak osztályrészüll jut az az erős és boldogító megtapasztalás (konvergencia), hogy minél inkább kicsúszik lábunk alól a Jövő ingatag és sötét talaja, annál inkább hatolunk Istenbe (emergencia, új síkra jutás).” Mert „a Világegyetem teljes kohéziója és egész ontológiai értéke a Lélektől kapja biztonságát, mert a Lélek köti össze a Világ elemeit . . . S megszületik Krisztus, megjelenik a Világ Szívén . . . Nem hisszük? Meg kell próbálnunk ebben a hitben élni! A halál árnyékában, teljes homályban is Isten hajnalát, fényét kell keresnünk . . . S a hit műve révén a halál az élet kapuja lesz.” (Unokahúgához, 1927 húsvétján.) Ilyen izzó, a halál révén „kritikus küszöbre jutó, Isten kebelére húzódo, a végleges kaput megnyitó”, a halál ellen győzedelmeskedő lélek járja át a *Mise a Világ felett* minden fejezetét (IV/5—25.). Csak az Egyesülés c. fejezetből idézünk pár sort: „Aki szenvedélyesen szereti azt a Jézust, aki a földet halálba hajtó erőben rejlik, azt az embert hanyatlásában is a föld szorítja óriási karjába. S ez az ember a földdel együtt ébred majd fel Isten ölné.” (IV/21.)

„A halál révén — Jézussal — Istenbe hatol a Világ”

Teilhard egyre világosabban kezdi megmutatni, hogy „halhatatlanság és reflexió szükségképp összetartoznak”. Miért? Hogyan? Egy olyan világ, amelyben a munka — néha szörnyen nehéz — terhe a halhatatlanság lehetősége nélkül szakadna ránk, „nemcsak abszurd világ volna, de — s ez még sokkal súlyosabb: gyűlöltre méltó is” — írja Léontine Zantánka, egy dátum nélküli levelében.

A *Világmindenségem* c. tanulmányában (1924. VIII. 59—117) Teilhard kifejezetten hiperfizikai szempontot fogad el (81.). S amikor a halál misztériumához érkezik, ezt írja: „A halál önmagában csak botránnyok és bukás . . . De leverő ősi terhe ellenére is felhasználásra kerülhet . . . lehet újraöntés is (le remaniement indispensable), amely nélkülözhetetlen, hogy az ember magasabb rendű lélek uralma alá kerüljön. A kenyeret megesszük, s látszólag felbomlik bennünk; pedig igazában testünkkelé válik.” A világnak is el kell vesztenie látható formáját, mindegyikünkben, meg a világ teljes egészében is, hogy végleg Istennel egyesülhessen. A fiziológiai halál tehát az „egyesülés eszköze” válik . . . Kellott, hogy értelmünkkel és vitálisan győzzük le azt a borzadályt (horreur), amit a szétesés vált ki bennünk. Krisztus teremtette meg látásmódunknak ezt a nagy pálfordulóját, mert saját magán tapasztalta meg és viselte el a világ halálát. Legyőzte a halált. Fizikailag tette átváltoztató erejűvé. S a halál révén Jézussal Istenbe hatolt a Világ . . .” (VIII/90).

Az emberben reflexívú vált élet önmagában fedezi fel, hogy — éppen a logikus aktivitásához — a visszafordíthatatlanság szükséges, megkövetel valami. Miért? „Mert ha azt vennék észre, hogy az élő Világmindenség totális halál felé tart, azonnal meghalna lelkünk mélyén a tettvágy, vagyis — az öntudatra ébredéssel — az élet automatikusan rombolná le önmagát. S ez abszurd valami volna.” Persze Teilhard feltételezi, hogy valóban — de valóban értelmes és következetes emberről van szó, aki megkérdezi: „Út-e az élet — valamerre? Avagy zsákutca, becsaptak? Hát akkor under vagy lázadás venne erőt rajtunk, ez pedig a földi élet végleges bukását jelentené . . .” Szerencsére — tehetjük hozzá az agnosztikusok számára is, hogy senki sem tudja „előre” bebizonyítani (!), hogy teljes halál vár reánk, vagyis hogy a teljes halál számára dolgozunk . . . Persze a halhatatlanságot sem tudjuk úgy bizonyítani, mint kétszerkettőt. Csakhogy a visszafordíthatatlanságot, vagyis a halhatatlanságot (a test halála után . . .) Jézus „bebizonyította” és nekünk is megígérte. Tehát a halál által eszentül is Istenbe hatol a világ . . .

Undor vagy lázadás helyett a nagy bizalom „érvényes ránk még hiperfizikailag” is. Ha pedig a visszafordíthatatlanság (a halhatatlanság) emberi követelményére Krisztus még — végtelenségével — „rá is dupláz”, Vele várhatjuk halálunkat és feltámadásunkat is — amint megígérte.

„Hogy a halandót elnyelje az élet” [2Kor 5,4]

A Benne élünk (Az Isteni Milió) c. nagyszerű könyv most két szempontból érdekel minket:

— 1. Keresztény hitünk alapján: a halál éri el azt, hogy „az isteni Tűz zuhanjon ránk, s ekként a halál szétbontó és szétolvasztó hatalmát az élet működéseinek legcsodásabbja veszi át: az, ami a természete szerint üres volt, hiány, visszatérés a sokféleségbe (a temető porába — a mi porrá lett testünk) — minden emberi létezés számára Istennel való felítődéssé és a Vele egybeforradássá válhat”. (69.1.)

— 2. Ebben az „örökléte jutásban” kísérnek minket tetteink — nemcsak jó szándékunk, hanem alkotásaink, az „opus”-unk is — Isten országába, „valami kevéskével hozzájárulnak Krisztus beteljesedéséhez” (1/36.), mert „a lélek fölszabadítja, irányítja”, jézusi lélekkel telíti a dolgokat és rájuk támaszkodva (őket helyesen felhasználva) „megy fölfelé és magával viszi azt, ami bennük kiválasztott elem” (1/134.).

Teilhard hite a keresztény hit, valami lánglelkű szeretettel átfinomítva: Krisztus nemcsak azzal győzte le a halált, hogy visszaszorította átkait, hanem azzal is, hogy föltámadása révén semmi sem ő föltétlenül, hanem „minden az isteni kéz áldott érintése lehet” (1/61.). — Isten „átalakítja, jobb tervbe szövi halálunkat”, mert — s ez a lényeges! — „mindenhatóságának a mi hitünkre (!) zuhanó ereje által . . . az életünkben tapasztalatilag csak csupa romot mutató események annak az egyesülésnek (!) lesznek közvetlen tényezői, amelyet Vele kötni vágyunk” (1/67.).

Teljesen „keresztény atmoszférába” áttéve, mintha Ábrahámnak az Urral alkudozása is előbukanna az egyik imában: „Uram energiája, ellenállhatatlan és élő Erő, kettőnk közül Te vagy a végtelenül erősebb, tehát (!!!) Terád hárul az a szerep, az a munka, hogy egész bele abba az egységbe, amelynek kettőnket összeforrasztania kell . . . Nem elég, hogy meghalok egyesülve (en communiant, megáldozva, a Te Testedet a szentáldozáskor magamhoz véve). De taníts meg arra, miként egyesüljek Veled halálomban (a halál pillanatában lélekben egyesülve legyek Veled, Krisztusom.” (70.). — Vajon nem teljesült-e Teilhard kiáltó könyörgése — csak azért, mert halála napján, 1955 húsvétján, a szentmisejében magához vette ugyan az Úr Testét (en communiant), de ugyanaznap délután „csak” Jézussal — egész lelkében — egyesülve mondhatta a halála percében (communier en mourant): „Je vois que c’est terrible”: halálatom hozó nagy-nagy komoly valamiről van szó . . . Vagy amint mondtam is (1/70.): „Benned vesztetem el magamat és belédszédülök, s így Jézus, Testedbe forrok belé” (uo.). — Vajon ez nem volt terriblement jó halál!?

„Totális halál nem létezik”

A Marcel Légaut-körnek adott konferenciáján (1930, kiadatlan szöveg, az első előadásából idézek, 3.1.) Teilhard „a Valóság nagy tudománya”, vagyis a hiperfizika szintjén beszél: „Fizikailag meg kell halnia az embernek. De az ember elvárja, hogy „nálánál nagyobb valakiben” örökre éljen — a testi halál után is; ezt a visszafordíthatatlanság-igénye” követeli. S ha komoly valószínűség róná ránk a „visszafordíthatóságunkat”, vagyis, hogy egy helyben topogva meg kell állnunk, avagy teljesen meg kell majd semmisülnünk — azonnal elveszíténénk élet- és cselekvési kedvünket. Csakhogy az értelmes emberi lélek már struktúrája alapján követeli a visszafordíthatatlanságot (halhatatlanságot), mert másképp — ha valóban intelligens, — automatikusan önmagát pusztítaná el, hiszen becsapottnak érezné magát egy abszurd világban, amely a halálra dolgozni készíti: a halhatatlanság-igényre eljutott értelmes „gyümölcsseit”. Viszont, egyrészt soha senki nem tudja „bebizonyítani”, hogy nem lesz halhatatlanságunk; másrészt pedig csakis „a Végső Terminus” tudja garantálni, hogy „sosem hal meg a lelkünk” . . . Ezt a garanciát Jézus hozta meg nekünk. Ezért (is) „ajánlatos” kereszténynek lennünk” . . . Több írásában szinte szillogizmuszerűen építi fel Teilhard ugyanezt az intuíciónál, más-más színekkel-fogalmakkal bemutatva, pl. a Föld Szelleme c. nagy tanulmányában (V/17—55.): a jelen tudományos tényei, a kozmosz struktúrája, az emberi szellem evolutív „értelmessége” követelik, hogy „sorsunk” a visszafordíthatatlanság, vagyis a halhatatlanság: — a Kozmosz bensőleg volna abszurd, ha az emberi szellem visszafordítható, vagyis teljesen el fog tűnni a testi halállal; — az evolutív természetű élet — struktúrája alapján — zárja ki a teljes megsemmisülést; — tehát: totális halál nem létezik.

Teilhard nagyon jól tudja, hogy sokak számára ez az eszmélődés csak tautológia, ugyanazt a „meglátást” ismételtető szófacsarás. Sok agnosztikus még ma is azt képzele — válaszolja Teilhard — hogy az emberi szellem a földön csak időleges, rövidke csillanású fény az éjszakában. Ezek az emberek „illúzió áldozatai, mert nem járnak a végére e szavak jelentésének: a Világegyetem teljes halála: . . . át nem látszó és teljes éjszaka, amely senki számára semmit sem enged átszűrmezenni . . . De hát akkor mi most mi a csudának dolgozunk? . . . Egy olyan Világegyetem, amely szorgalmasan tovább működne, bár közben tudná, hogy teljes halál vár reá, ostoba Világ volna, szörnyszellem, csaknem fából vaskarika” . . . Viszont, ha — és Teilhard megismétli meggyőződését . . . a világ önmagában hordja a végső siker garanciáját (u.o. 45. l.) s ehhez járul Jézus ígérete. („Szem nem látta, fül nem hallotta, a megéri észbe nem fér . . .”)

„Csak halhatatlant akarok alkotni”

„Lényünk szüntelen szívós igénye, hogy csak halhatatlant akar fölépíteni önmagában.” (V/87. sköv.) Ezért elsősorban összhangba akarja rendezni „tapasztalatait”, amelyek között a valóban intelligens és a jövője felé is tekintő emberben ott van az a benső megtapasztalás, hogy „nyakas igénye van a halhatatlanságra”. A klasszikus filozófia „romolhatatlanságnak” nevezte azt, amit Teilhard visszafordíthatatlanságnak, tehát halhatatlanságnak nevez hiperfizikájában, s megállapítja, hogy „a holtak, a halál csak kritikus pontok annak az evolutív haladásnak során, amely az embereket (az emberi „központokat”) a központok Központjával — Istennel — egyesíti” (V/111.) —, így működik a „központok nem érzékelhető fizikája”, egyesítve.

Az ilyen egyesülés — tanítja Teilhard a hiperfizika második törvényével — „differenciál”, vagyis tökéletesíti az egyesülőket (a halál esetében: Isten ad halhatatlanságot az embernek) és „igazolja azt, hogy személyes halhatatlanság vár reánk” (V/134.). — A tapasztalható tény, a világ egyre-lel-kibbé-válása, „nem érne el sikert, ha a gondolkodó „partikulák”, amelyek mi vagyunk, nem érnék el a visszafordíthatatlan, beteljesítő végpontot, az Ómegát . . .” A halál, amelyben látszólag eltűnünk, ekként „csak” a (harmadik) növekedési fázis kifejeződése: az Istennel találkozás az ember számára: „jelzi, hogy öntudatos, személyes, ember feletti szférába lépünk” (V/134.). — Ezért mondhatjuk azt Teilhard-ral, hogy a test halálakor az ember „benseje” („le dedans”) végső, nem érzékelhető szférába lép, miközben „a külső” („le dehors”) visszatér a földbe.

Hogyan reagál hát a józan ember a halálra? — ha egyszer a halál teljes megsemmisülését jelentené . . . Reznációval? Sztoicizmussal? „Nem!” — kiáltja Teilhard, de jogos lázadással, hiszen az örök-igényű tudat becsapva érezné magát. Ezért állítható fel a következő gondolatmenet: „Reflexív gondolkodás (valóban intelligens!) és totális halál kozmikus „összeférhetetlenek”. Az intuíció világos: — vagy a szellem kilép a játékból, mert becsapva érzi magát — vagy a halál fölfedi igazi arcát, ami a halhatatlanságot takarja; — viszont az első alternatíva a világ abszurditását jelenti, hiszen az öntudatig eljuttatott embert — a teljes halállal — cserben hagyja, mert nem tudja kielégíteni e benne megszületett halhatatlanság-igényt. — Marad a második alternatíva: a halál — ilyen vagy olyan formában — valami abszolútot hagy meg nekünk, amire vágyunk. S a valami „abszolút-igény teljeseledésekor tetteink is követik létünket” az Ómega „országába” (vö. Az emberi jelenség IV. részét és a Benne élünk 2. részét).

„Új dimenzióra jutunk”

Teilhard szinte már látja a jövő emberiségének „egyetemes egységesülését” („l'unification universelle”), amelyben mindent a szeretet árama hevít. Ez a szeretet „a személyivé alakító legfőbb pólusból árad és táplálja szellemi-lelki összpontosulásunkat”. Felsőbb erőterbe, új dimenzióba lépünk a testi halál után (IX/24.). — Milyen lesz ez az új dimenzió, amely az élet megjelenésének (első) és az emberi gondolat megjelenésének (második) kritikus pontja után vár reánk? Teilhard töprengve válaszol (VI/19—21.): „Minél többet gondolkodom, annál inkább hiszem, hogy valamilyen „látom” azt az egyetlen módot, ahogyan — elpusztulás, halál nélkül — végpontjára juthat a föld Szelleme: befelé, mélységileg (en profondeur) tűnik majd el, az önmagára-központosulás felső fokán (par excès de centration sur lui-même).”

Az „új dimenzióra jutás” részesedés lesz az Isteni Végtelenből: „Az emberi partikulák (személyek) arra lesznek képesek, hogy az Ómega-Isten lényegesen személyes lét-szilárdságában (consistence) részesedjenek . . .” A halálkor valamiféle „egyensúly-átbillenés éri őket, olyanféleképpen, mint ahogy két bolygó közti határon átjutó test egyik vonzási mezőből a másikba jut . . . A tudatmag szabaddá válik anyagi hordozójától, a testtől; így elválva anyagi-bonyolultsági vényemehető, ez a reflexív központ végre — véglegesen — önmagára hajolva válhat eggyé és kapcsolódhat minden összpontosulás végső pólusával” (VI/57.). — Az egyik lelki gyakorlatos elmélkedés füzetében (1944. július 18.) Teilhard mérlegre teszi a mi világunkat (a „még eminens”: „l'en-deça”) és a túlvilágot („l'au-delà”), majd így folytatja: „Világunkat áthatja a visszafordíthatatlanság vágya. Ennek az igénynek „nyíla” átfúrja majd az érzékelhető világ határát.” — A harmadik lét-dimenzióba lépés „kritikus éresi ponton fog megvalósulni, a világ végén az emberiség számára, amikor az emberiség maga mögött hagyja a földet és a csillagokat (hadd forogjanak és essen szét tömegük, őseredeti „energiátlan” tömeggé válva), az emberiség pedig pszichésen fog elválni a földbolygótól, hogy a létezők egyetlen visszafordíthatatlan Lényegéhez, az Ómegához csatlakozzék” . . . Ez az állapotváltozás „külsőleg talán halálhoz hasonlít majd; de igazában csak egyszerű metamorfózis lesz: a végső és legfőbb szintézisbe jutás. „Evázio”, ki a bolygóból, nem térben és nem kifelé, hanem befelé, vagyis úgy, amint megengedi a kozmikus anyag hipercentrációjának önmagára hajlása.” (IX/50.). — Az Ómegapont ekképp nyit kaput a visszafordíthatatlanság számára — az egyes embereknek és az emberiségnek. „A transzcendens (és most földi világunkban immanens is . . .) végső Központtal szabadon egyesülhetünk. Lehet Vele egyesülni — vagy elveszni (s'unir — ou périr) (IX/99.). Az Ómegában megtaláljuk a világegyetem Szívét . . . Mert a világnak Szíve van!” (VI/86. és lásd még: K/XLII.)

„A Legfelső Végpont misztériuma”

Az előző eszmélődések, meglátások és intuíciók mind-mind a „lenni?” vagy „nem lenni?” kérdésnek misztériumába futnak össze: — mi vár ránk a testi halálkor? — „határtalan alakatlan mélyén oszlunk szét?” (l'épanouissement au sein d'un Amorphe sans bords?) (II/6. és XXVI/6.) — vagy pedig egy kritikus Pont, amely a végtelen Etre jut? (Uo.)

Teilhard egyik — kifejezetten tudományosnak mondott — tanulmánya utolsó sorai (1951. II/234.) ne ijesszenek meg minket. Most nem állító, de kérdő formában veti fel a legfelső Végpont misztériumának lényegét (aki ismeri Teilhard-t, jól tudja, hogy egy ilyen kérdő forma nemcsak hipotézis fölvetését jelenti, hanem sokkal inkább erős állítást!): „Vajon nem ,özönlünk'-e egy olyan ,nooszférikus' kritikus pont felé, amely ott rejtőzik az emberi ,kivirágzás' (,inflorescence'), végső fehér virágja' csúcspontján? Kritikus pont, amelyen túl fenomenálisan semmit sem tudnánk megkülönböztetni, mert visszafordíthatatlansági küszöböt alkot és egybeesik az Evolúció struktúráin és dimenzióin kívül jutással”, vagyis egy új létnívóval (émersion).

Hetvenéves korában (1951-ben) Teilhard-t szünet nélkül gyötrik még ezek a témák: látja, hogy „bizony különös vízió az olyan világegyetem, amelyben minden egyes gondolkodó bolygó — a fejlődése végén és nooszfériájának központosságával — olyan pontot jelentene, amely ,átfúrja' a dolgok térbeli-időbeni burkát és kiszökik belőle”. Teilhard jól tudja, hogy a tudományok emberei nem szeretnek „ultra-hiper-jutni” saját szakmájukon. De nem volna-e fontos, hogy éppen a tudóskoban legyen bátorság — magasabb rendű meggondolások alapján — túllépni és túl is látni, s ezzel előre látni azt, amit a saját tudományuk ígér a jövőben a nagy „Igen?” vagy „Nem?” kérdésben? Ezért fejezi be így ezt a tanulmányát (pedig a szigorúan tudományos Annales de Paléontologie-ben jelent meg!): „Hogyan kerülhetnék el ilyen távlati perspektívát? A kozmikusnak létfokán (erre tanít minket az egész modern Fizika) csak a fantasztkusnak van ,chance'-a, hogy igaz legyen.”

Az öreg Teilhard újra és újra visszatér a visszafordíthatatlanság (halhatatlanság), az emberiség végpontja, az energia pszichés mozgósítása területére, hogy máskorban is segítse legyőzni a „horror mortis”-t. Hiperfizicista meglátásait a hitte szintetizálja (sosem kerülve konkordizmusa — erre külön rámutat!), de elismerve, hogy „a vallás rádupláz a hitre” ostoba konkordizmusa helyett — a hit megtoldja a tudományos látásmódot: „Hogy a végnek van kritikus pontja (hiperfizikai eredményel): ez olyan kiutat jelent (issue), amely az idő csúcán nyílik meg — nemcsak kiszakadási (evaziós, a földtől elszakadó) reményeink számára, hanem még valamiféle kinyilatkoztatás várására is.” (V/395.)

Teilhard alaposan tudta (olvasmányai révén és mások életét figyelve), hogy az emberiség jövője szempontjából mit jelenthet a Sartre-féle nausée (létunalom, undor, melyet persze elsősorban maga Sartre nem „valósított meg” . . .). De mert Sartre írásai és heideggeri filozófiából táplálkozó, francia zsenialitással átkent regényei, szindarabjai, filozófiai írásai, politikai harcai (Temps Modernes c. folyóiratában) beteges és terrilement veszélyes „létmagatartást”, egzisztencialista „attitude”-öt propagáltak, Teilhard újra és újra megmutatja (ha előljárói egyáltalán megszólalni engedik . . .), hogy „a parttalan Alakatlanba-merülés” (XIII/32.) helyett a világ, még a testi halál után is megvalósít valamiféle „saját maga által jónak látott polarizációt” (une polarisation préférentielle), vagyis visszafordíthatatlan előrejutást. Nagy erővel hangsúlyozza ezt a szempontot a Claude Cuenot-val folytatott beszélgetésében (kiadatlan szöveg). Tehát hiperfizikai eredményt és keresztény hitet szintetizál, sosem nyúlva sem az egyik, sem a másik illetékességi körébe — legföljebb (amint már láttuk az előző bekezdésünkben) megtoldja természetes (majd a természetfölötti) hittel a tudományos látásmódot. Egy példát: — Igaz, hogy a bonyolódás-tudat folyamata energetikus szükségességgel követeli, hogy kiteljesedését valami természetes és feszült hit melege valósítsa meg; az is igaz (szinte kiszúrja szemünket), hogy jelenleg semmi más hit nem képes teljesen (szerezzettel átjárva) serkenteni az összpontosuló Kozmogenezist, mint csak a Krisztusba vetett, pléromizáló és paruziás hit, mert „omnia in Eo constant” (minden Jézusban kapja meg szilárdságát) (Kol 1,17).

Halála előtt Teilhard még sokszor biztatja olvasóit (már akikhez eljut sokszorosított írása), leveleiben apostoli buzgalommal sürgeti barátait, hogy „Láttassák meg az emberekkel, mily sürgős összekapcsolni az emberi ,áram' gyorsan összpontosuló rétegeit a valóságos és már létező (,délja Un”) isteni Központtal” (XII/137.). S alázatosan el fűzi biztatásához: „Ha ennek a munkának és ténynek szükségességéről már születésem óta nem volnék meggyőződve, azt hiszem, hogy én is — mint Ti — feladnám magamnak ezt a kérdést.”

Teljes egészében kellene idéznünk A Halál határfala c. írását (VI/180—184). De íme, a lényege: — „az ember igazi tudománya (vagyis a hiperfizika) nem hagyhatja a metafizika és a morális ,szakembereire' a választ a következő dilemma két terminusa között: „nyitott-e a világ? — vagy zárt-e a világ?” Más szavakkal: „Öröklétben végződik-e majd ez a világ? — vagy porba hullva egész súlyával-mindével megsemmisül?”

„Szenvedélyes munkakedv kell az emberiség egyre tökéletesebb kibontakozásához.” Ha valaki (,előre”) be tudná bizonyítani, hogy totális halál vár ránk (szerencsére ilyen „bizonyítás” lehetetlen), hát gyógyíthatatlanul megmérgezné és meg is ölné (öngyilkosságba kergetné) munka-

kedvünket és egyre nagyobb haladásvágyunkat . . . A világ automatikusan lenne „zárt világ”, az ember pedig azonnal letenné eszközeit . . . Tehát „energetikai szükségesség”, hogy a világ „nyitott világ” maradjon. De miként?

Teilhard szemében az emberiség összpontosuló fejlődésű. Az összpontosulás pedig fejlődési csúcstól felé mozgást jelent. Az emberiség tehát csak végső feszültségi fokán, paroxizmussal végezheti (ha sikerül — előreláthatatlan tragédiák nélkül folytatni fejlődését!). Kritikus pont vár reánk, kijutási pont. Ez a kiút kell nekünk, ha eljön az emberiség „ideje” . . . (VI/181—182).

Teilhard nem „javíthatatlan optimista”, de reális hiperfizikus: ezért meri előre látni „az emberi konszenzust” arra vonatkozóan, hogy — igenis — a szellem visszafordíthatatlan. Ennek az „egyértelmű lelkületnek” semmi köze sincs gyakorlati vagy üzleti megegyezéshez, sem vak hitaktushoz. „Meglesz — mondja Teilhard —, mihelyt új pszichés nívóra jutunk.” (VI/183. stb.)

Teilhard realista: jól tudja, hogy az emberek 99%-a még azt képzei, hogy teli tudóval lélegezhet a halál fala árnyékában — csak legyen még messze ez a fal . . . De hamarosan „klausztofóbia fogja nyakon ragadni az emberiséget, mert „látni” fogja, hogy — ki tudja, hátha — bezárt világban szorongunk, halálra ítélve . . .”. Pedig ősidők óta lényünkbe van oltva (valamiféle „eredeti polarizáció”), hogy „örökre vágyunk”.

Teilhard „negatív evidenciának” nevezi a szellem visszafordíthatatlanságát; mert „arra az energetikai lehetetlenségre épül, hogy az ellenkezője legyen lehetséges”. De ez még nem minden. Gondoljunk csak pl. arra, hogy Leverrier számításokkal kimutatta ugyan, hogy hol kell léteznie a Neptunusznak; de a Neptunusz valóban csak akkor létezett (számunkra), amikor meg is láttuk. Hasonlóképpen: valami jel, biztosíték kell nekünk a visszafordíthatatlanságunkra: az, hogy egy összpontosulási Fókusz csakugyan létezik! A földi nooszféra csak úgy futhatja meg fejlődési útját, ha a természetes fókusz egy már meglévő (Déjà Un), tehát transzcendentális fókusz is beragyogja. (Lásd főleg a Teilhard hiperfizikája c. munkám ötödik kötetét.) A tudományra fényt hozó Kinyilatkoztatás szava pedig ez: „Az Ige Fény, aki megvilágít minden embert, aki e világra születik.” (Jn 1,9.)

Ezt látta Teilhard, amikor agyvérzéstől sújtva, egy New York-i lakás padlóján feküdvé ezt mondta: „Je vois que c'est terrible” . . . Hadd egészítsem ki szavát egy szóval, amely az egész életét fogja össze a halálában:

„Je vois que c'est terrible (mert magnifique)!”

(Szabad fordításban: Látom, mily rettenes ez — mert nagyszerű!)

Jegyzet: 2. Abból a Teilhard-szövegből idéztem, amelyet 1971 júliusában találtam meg a Naplójának (Notes et Esquisses) harmadik füzetében (20—21. lk.): ez egy gondosan kidolgozott, három pontba fogott elmélkedés (nem pedig „vázlat”, „brouillon”, ahogy vélte Cuénot): Le Sens de la Croix, A Kereszt értelme. Ezt az 1917. február 5-i dátumú nagyszerű elmélkedést akkor csak Mgr. Bruno de Solages ismerte. A franciául kiadatlan szöveget azonnal közöltem (1971. aug. 23.): M/IX/20—21. — és lásd még: K/XXVIII/11.: Teilhard írásainak bibliográfiája és magyar fordításai története.

* * * *

Koncz Lajos

A KERESZTSÉG TEOLÓGIÁJA

(Beszélgetési vázlatok)

A címben jelzett tematikát a maga teljességében aligha vállalhatja egy szűkre szabott írás. Az a látószög, amely a behatárolás szempontjait megadja, nagyjából egy pasztorális céllal jelölhető meg: segítséget, anyagot és modellt adni a keresztséget előkészítő beszélgetésekhez a gyakorló lelképásztorok (és egyben gyakorló keresztények) számára. Bár azt rögtön hozzá akarjuk fűzni, hogy a feladatot igényesebb teológiai tartalommal szeretnénk vállalni, s ez a körülmény az esetek túlnyomó többségében az anyag megfelelő transzponálását, alkalmazását fogja kívánni. Mégis ezt

a többletszolgáltatást tartjuk helyesebbnek, márcsak a lelkipásztorok megbecsülésére is, és arra az elvre támaszkodva, hogy a „többől” mindig van mód a kívánatos redukálásra, egyszerűsítésre. Jórészt ugyanez a megfontolás választotta velünk az anyagcsoportosítás és szerkesztés elméleti, „teologizáló” módszerét, és nem pl. a szentségkiszolgáltatás liturgiájához kapcsolódó gondolatközlést. Ilyenek különben már vannak magyar nyelven, ezért is indokolt talán egy másféle, intellektuális, mégis életszerű megbeszélési modellben feldolgozni az anyagot, nyomatékos fígyelemmel a didaktikai szempontokra és célkitűzésekre.¹

Arra talán fölösleges is emlékeztetni, hogy kicsoda páratlan, elmulaszthatatlan lehetőség a lelkipásztor számára a keresztségi szertartás kapcsán az érintett szülők gyermekváró, majd -fogadó, illetődött lelkiállapota. Főképp az első gyermek megjelenése jelent ilyen bensőséges hangoltságot, amikor az élet misztériuma előtti meghatódás és boldogság sok esetben megnyitja vagy kitágítja a fiatalok szívét a végső világnézeti és vallási dolgok készségesebb befogadására is. A beszélgetések érzelmi töltését és hangulatát ez a situáció alapvetően meghatározza és megadja.

Tárgyilag a gyakorlati célra tekintettel választottuk ki a kereszteselési oktatáshoz, beszélgetéshez hasznosítható szempontokat, és ezt négy témakörre bontott vázlatban adjuk. Ezek alkotják szorosban a kereszteselési beszélgetések anyagát a szülők, keresztszülők szellemi, lelki felkészítésére. De egy kissé elvontabb, alapozó teológiai fejezetet a lelkipásztorok számára még jónak láttunk az anyag élébe illeszteni.

1. Az üdvösség rendje és a keresztség

„Üdvözítő Istenünk kinyilvánította jóságát és emberszeretetét és megmentett minket — a Szentlélekben való újjászületés és megújulás fürdőjében, akit Üdvözítőnk, Jézus Krisztus által bőségben árasztott reánk” (Tit 3,4—6). Isten tehát leginkább Krisztusban lett megtapasztalhatóvá az emberiség számára. Ő lett a „jele és eszköze” az üdvösségnek (E 1), a kiengesztelődésnek és az Istennel való találkozásnak. Ezért a megtestesült Igét és az egész Krisztus-eseményt — ahogy az ősegház tanúskodásából ismerjük — minden titok foglatának és forrásának, ősmisztériumnak mondja a teológia. De más kifejezést is használ. A hittudomány ui. a titokzatos, természetfeletti erőket jelző és létrehozó külső jeleket teológiai műszóval szentségeknek nevezi, latinul szakramentumoknak. A patrisztikus teológia az előbbi görög misztérium szót (mint titokzatos tanítást és rejtett valóságot), s ennek latin fordítását (a mai szakramentum értelmében) egybekapcsolódó tartalommal használja.² Ezért mindkét értelmet egyesítőn is Krisztus az üdvösség összentsége. Az ő szent embersége jele és transzparensa a benne testet öltött istenségnek (vö. Jn 14,9), de közvetíti is a maga isteni életét a benne hívőknek. „Benne lakik testileg az istenség egész teljessége, benne lettek e teljesség részesei.” (Kol 2,9.)

A megdicsőült Krisztus mint titokzatos test van jelen ma is a világban (1Kor 12,13; Ef 4,4). Látható intézményként egyháznak ismerjük s nevezzük. Ez az egyház mint Jézus Krisztus s az egész kinyilatkoztatás jelenvalósága a világban — a szakramentalitás teológia élvének további alkalmazásával, és a zsinati okmányok szavaival (pl. E 1,48) — az üdvösség egyetemes szentsége (vagy alapszentség) az emberség számára.³ Az Egyház-okmány címszava szerint valóban a „nemzetek világossága”, főlemelt jel, amely nemcsak hív az üdvösségre, hanem szeríti, létre is hozza azt. Az egyház minden lényegi életmegnyilvánulása képes az Istennel, Krisztussal való találkozás megteremtésére: igehirdetése, imái, liturgikus élete, testvéri szolgálatai, gyülekezeteinek szeretetsugárzása, szentelményei stb. De Krisztus akaratából kiemelten hét sajátos eszköze, biztos csatornája van a megszentelődésnek és az Úrral való találkozásnak: a hét szentség. Ezek jelszerűségükben az érzékelhetőség bizonyosságával garantálják nekünk a különböző élethelyzetekben, hogy az Isten jósága átölel és ereje támogat minket. Mint a választott népnek egykoron a pusztai vándorlásban a felhő és tűzoszlop, és a Jordánon való átkelésnél a frigyláda szent jele tanúsította, hogy „az élő Isten ott van velük, köztük” (Kiv 13,21; Józ 3,10).

E szent jelek, „a szentségek sorában az első helyen áll a keresztség, a lelki élet kapuja. Általa leszünk az egyháznak, Krisztus titokzatos testének a tagja. Amióta az első ember bűne miatt mindenkinek a halál lett az osztályrésze, azóta az Igazság igéje szerint nem léphetünk be a mennyek országába, hacsak újjá nem születtünk vízből és Szentlélekből” (DS 1314). Ezek a szavak, melyek a firenzei egyetemes zsinatról valók, de az Úr Jézus kijelentésére támaszkodnak (Jn 3,5), tömören kifejezik a keresztség jelentőségét. A világba kilépő egyház az első perctől kezdve tudatában volt ennek. Mikor Péter az első pünkösd napján a több ezres tömeg előtt meghirdeti a keresztség lényegét, a keresztre feszített és feltámadt Krisztust — a szorongó kérdésre „Mit kell tennünk?”, ez a válasza: „Tartsatok bűnbánatot és kereszteskedjék meg mindegyiktek Jézus Krisztus nevében bűneiket bocsánatára.” (ApCsel 2,38.) E jelenetnél két dolog feltűnő. A magától értődő biztonság, amellyel Péter rögtön hitet és megkereszteskedést követel, továbbá a hallgatók többségének készsége, hogy a keresztséget fölvegye, ami nem is látszik ismeretlen dolognak számukra.⁴

A vízzel kapcsolatosságot tisztulási szertartások valójában gyakorlati a vallások történetében, és az ószövetségi zsidóság életében is találkozunk velük (rituális mosakodások, sőt az esszénusoknál és

qumráni közösségekben bűnbánati fürdők naponta). Ezek tehát nem beavató, iniciációs jellegűek. A keresztség (görög—latinban baptisma, baptismus a „megmerít” igéből, a magyarban a szláv „krst”, Krisztus-tóból — keresztennyé tenni) semmiképp sem érthető-magyarázható a vallástörténeti párhuzamokból, mert a keresztennyé keresztség belső tartalmában egészen mást jelent. A külső hasonlóság, a matériaazonosság sem téveszthet meg, hiszen az anyagi világ korlátozottsága determinálja a lehetőségeket. A tisztálkodásnak egyetlen alapanyaga ismert, a víz; magasabb rendű megfelelőjének, az erkölcsi-lelki tisztulásnak sem lehet más jelképhordozó dolgot „kitalálni”. Az ószövetségi előzmények bizonyos előképjelleggel bírnak (pl. vízözön, Vörös-tengeren való átkeelés, 1Pt 3,20; 1Kor 10,1), ezért szerepelnek a keresztségi liturgiában a vízmegáldásnál; a próféták jóvendőlései pedig előkészítének (pl. Zak 13,1). Különösen Keresztelő János bűnbánati keresztsége jelenti a közvetlen felkészítést a közeledő messiási korszakra, melyben már „Szentlélekkel és tűzzel” történik a keresztség (Mt 3,11), és teljes megtérést, életmegújítást (metanoia) kíván (Mt 3,1) . . . A víznek egyébként van még további jelentősége is a keresztséggel kapcsolatban. A víz ui. mindig és mindenütt (Keleten különösen) az élet feltétele és megtartója; a keresztséggel tehát vízben és Szentlélekben egy új, krisztusi élet elindítója és forrása.

Jézus maga is felvette a jánosi keresztséget, hogy a bűnösök, megváltásra szorulókkor sorába állva „magára vegye a világ bűneit” (Jn 1,29). Másrészt ez a szertartás alkalom volt a mennyei Atya számára, hogy tanúskodjék kiválasztottja mellett, és Jézus emberségét beiktassa messiási hivatásába a Szentlélekkel való „felkenetésben”. A mai teológia úgy tartja, hogy Jézus maga nem keresztfelt. Ennek rációja, hogy míg Jézus köztünk volt, a messiási ország elfogadása egyet jelentett az ő személyének elfogadásával; szent embersége volt tehát az „összentség”, amely a benne hívőt — bűneinek bocsánatával is közvetlenül megszentelte. Viszont biztos, hogy az Úr Jézus maga rendelte a keresztséget az eltávozása utáni időre. Espedig többszöri előjelezés után (pl. Jn 3,5) a mennybemenetele előtt adta a keresztelés egyetemes parancsát: „Menjetekek el az egész világra! — Tegyetek tanítványommá minden népet, kereszteljétek meg őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében!” — „Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni, aki nem hisz, elkárhozik.” (Mk 16,15—16; Mt 28,19.) A hit a lélektani feltétel és kapu az Isten országa megszerzéséhez. A keresztség pedig a titokzatos, kegyelmi-ontológiai mélységben teremti meg a lélekben az üdvösség új világát.

A keresztség az egész keresztény egzisztencia gyökere és forrása, vagyis a lehetséges kibontakozás képességi magja, csíraszerű hordozója. Ezért üdvösségi hatásai, következményei igen sokrétűek. A teológia ezekben a mozzanatokban próbálja összefoglalni a hatásokat: beiktatóadás Krisztusba és az egyházba, újjászületés Krisztusban, részesedés az ő életében, halálában és feltámadásában, megszabadulás a bűntől, a Szentlélek kegyelmi kiáradása, Istengyermekség, vagyis találkozás az Atyával, Urunk Jézus Krisztus Istenével stb. . . . E szempontokat, elemeket igyekszünk mi is a következő beszélgetési anyagban — tömörítve felvázolni.

2. Keresztség és a hit

(Didaktikai cél) A keresztség és a hit összetartozása a keresztség teológiájának lényegi magja. E felbonthatatlan kapcsolódás súlyos köteleességgel jár azok számára, akik a gyermekeket megkereszteltetik (szülők), és megkeresztelik (keresztetszülők, lelkész). A szülők, de legalábbis egyik szülő hite elengedhetetlen feltétele a keresztelésnek. A hosszú időn át megszokott sablonos kereszteségi gyakorlat, amely e kérdést nem tartotta szem előtt és nem firtatta (mert a társadalom általában kereszténynek volt mondható), igen súlyos probléma és akadály most, és sokszor értetlenségbe ütközik a szülők részéről. Csak fontoskodást, akadémikuskodást látnak a papi kérdezősködések és lelképásztori intelmek, beszélgetési szorgalmazás mögött, sőt szerencsétlenebb esetekben kizárólag anyagi kérdést. Azzal is számolni kell a lelképásztornak, mikor a hitről beszél, hogy az emberek nagy része ezt bizonyos tudásfajtának tartja, amely végre is csupán néhány órai olvasás vagy tanulás kérdése (néhány ima és hitgizság elsajátítása). És sejtelmé sincs arról, hogy a hit egy személyes és mélységes elköteleződés az Isten és az ő világa számára, s ennek megfelelő életvitel vállalása és megvalósítása.

(A beszélgetés gondolatmenete a következő lehet:) A Szentírás mindig vagy együtt, vagy egymást kiegészítőn és azonosítva beszél a hitről és keresztségről. A kereszteségi szertartás világosan kifejezi, hogy egy felnőtt számára abszolút előfeltétel a hit. A szentségek ui. hatékony jelek, a keresztség pedig pontosan a „hit szentsége”, és hit nélkül fából vasarika, értelmetlenség lenne, pusztán mágikus szertartás. Mindez az ősegyház és a tradíció számára teljesen magától értődő. A Mk 16,16 szerint hit és keresztség együtt adja az üdvösséget. A keresztség megteremt a természetfeletti rendben azt a titokzatos kegyelmi kapcsolatot az Istennel, melyet az ember a hitben át is él és megtapasztal.

Egy csecsemő vagy kiskorú gyermek viszont még nincs abban a helyzetben, hogy dönteni tudjon az Isten mellett. Hol van hát itt a hit? Vagy nem szabad megkeresztelni az ilyen gyermekeket, ahogy azt bizonyos eretekségek állítják, és nálunk is a szektás elhajlások gyakorlatában megjelent (csak 8—9 éves korban szabad szerintük megkeresztelni a gyermeket). Az egyház gyakorlata a legősibb

időktől kezdve mást mutat. Hiszen a gyermekekresztelésnél sem hiányzik sohasem a hit a keresztesség mellől. Mindig csak hívő keresztény szülők gyermekét keresztelték meg, és pontosan erre a hitre, a szülők hitére. Ez a hit magába foglalta és kifejezte is juttatta az ígéretet és szavatolást a megkeresztelt gyermek későbbi személyes hitére vonatkozóan, a megfelelő nevelés garantálásával. Ennek alapján tudatosítsák a szülők felelősségüket a keresztelés vállalására és a későbbi vallásos nevelésre nézve, s főképp alapvetően azt, mekkora jelentősége van az ő hitüknek a gyermek életében. „Az a gyermekekresztesség, amelyet nem követ keresztény nevelés, csak halott tagot adott az egyháznak.”⁶

A hit misztériumjellegeből fakad, hogy ez ügyben mégsem minden az emberen fordul. Utalnunk kell a hitnek titokzatos, búvópatakszerű eredetére és útjára, amikor nincs emberi magyarázat sem egy konkrét megjelenő hitelenségre, sem a hit váratlan felfakadására. A hit elsősorban nem az ember műve, nem velünk kezdődik, hanem az Isten kezdeményezése. Ő szólít és a hit válaszol, mikor „az ember a hitben egészen Istenre bízva önmagát” (DV 5), aki neki üdvösséget és beteljesedést ígér. Ez a magyarázata azon szentírási helyeknek, ahol a keresztesség „megvilágosodásként” van bemutatva (pl. Zsid 6,4; Ef 1,18). A hit tehát részben előfeltétel a keresztességhez (fel nőtnél már ebben is érvényesült a kegyelem!), másrészt a keresztesség lesz a hit mélyebb megalapozója és további kibontakozásának, az új életnek szentségi-kegyelmi forrása; állandó hívás és ösztönzés a krisztusi élet megvalósítására.⁷

3. Szükséges-e a keresztesség az üdvösséghez?

(Didaktikai szempont) E beszélgetésben komoly magyarázatot igényel egy kettősség. Egyrésztől, hogy a keresztesség az üdvösség rendes útja az emberiség számára, más-résztől viszont az a tény, hogy Isten egyetemes üdvözítő akaratából más utak is léteznek. Sok szülőben él felemás, primitív vallási tudat csökevényeként valami mágikus emlékü szorongás, hogy gyermeke keresztesség nélkül „pogányként” vesztélyben van, nem lehet boldog, szerencsétlenség, baj érheti stb. Ilyen babonás eredetű félelem lappang sok, előfeltétel nélkül, vallásilag érdektelen szülőktől kért keresztelés mögött. De még vallásilag műveltebbek is aggódnak pl., hogy halva született vagy keresztesség nélkül meghalt gyermekeik elkárhoznak. Ezért is kell tisztázni, hogy Isten irtalma és üdvözítő kegyelme eléri a látható egyházon kívül élő, jó szándékú embereket is. A teológiai reflexióban ez a kérdés összefügg az ókori egyházban megfogalmazott formulával: az egyházon kívül nincs üdvösség. . . .

Az irtalmas Isten a maga üdvözítő szándékát Jézus Krisztus által valósította meg. Rajta kívül valóban nincs üdvösség (vö. ApCsel 4,12). Ez az üdv és megváltás az egyházban és a keresztességgel aktualizálódik az egyes ember számára. Mégsem az egyház az egyetlen hely és lehetőség, amelyben az Isten a kegyelmet és üdvösséget osztja. S itt érdemes fölfigyeltetni a döntő különbségre az üdvösség és kegyelem között. Mert az igaz (megfelelő értelmezéssel), hogy az egyházon kívül nincs üdvösség (pozitíve ugyanezt mondja ki: az egyház, mint Krisztus titokzatos teste, az üdvösség egyetemes szentsége, közvetítője). De az is tény (s emögött ugyancsak hivatalos egyházi megnyilatkozások vannak), hogy az egyházon kívül is érvényesül az Isten kegyelemosztó nagylelkűsége. Mindig vallotta az egyház, hogy nemcsak a vízkeresztesség biztosítja az üdvösséget, hanem biztosan pl. a vértanúság (Krisztusért vállalva), de az úgynevezett „vágykeresztesség” is, ami az őszinte istenkeresést, a lelkiismeret szerinti életet és értékvalósítást jelenti.

Az előbbieket átgondolása egy kísértő gondolathoz vezethet. Mire való, minek az egyház, ha nélküle is elérhető az üdvösség? Ratzinger e problémát a konkrét hívő életérzése oldaláról még élesebben fogalmazta meg: „Miért kell nekünk hinnünk? Miért nem választhatjuk a láthatóan kényelmesebb utat, hogy a felelősséget jelentő keresztény egzisztenciából egyszerű „anonim kereszténnyé” válva, ne kelljen azokat a terheket vállalni, amelyekre a keresztény név kötelez?”⁸ Nos, a radikális felelet: azért, mert egyház nélkül nem volna semmilyen üdvösségi lehetőség a világban. Vagyis igaz, hogy „az egyházon kívül” is létezik üdvösség, de nem igaz, hogy ez valóban „kívül” történik az egyházon, vagyis az egyház nélkül. Jézus Krisztus titokzatos mása, az egyház jelen kell legyen a világban. Mint Isten üdvözítő akaratának jele és eszköze, vagyis szakramentuma fel kell mutatnia és valósítani kell szüntelenül az irtalom érvényesülését. Ebben az üdvrendben pedig a hívő nagy megtiszteltetése, hogy e jelenvalóságnak és felmutatásnak eszköze — az Isten kezében. Ez ellen nem lehet, nem méltó lázadni, hanem őszinte alázattal hálat kell adni érte és teljesíteni kell a tanúságtétel megbízatását.

E tételnek komoly meggyőződését és átélését láthatjuk és tanulhatjuk az ősegyház történetéből, ahogy a keresztességet a legdöntőbb üdveseménynek tekintették, amely az embert érheti. Ez szabaddítja meg minden bűn-terhétől, kiemeli a gonosz és a halál köréből, újjáteremti Isten gyermekévé és új egzisztenciát ad neki Istenben való életre. A keresztesség a legnagyobb kegyelem, amelyben az ember részesülhet, ráadásul az egyéni dimenzió túl olyan realitás, titokzatos erő, amely kovácsként működik a világban.

4. Kereszttség a bűnök bocsánatára

(Didaktikai megjegyzés) Az áteredő bűn és kereszttség összefüggése a legtöbb keresztény hívő tudatában túlhangsúlyos, mert a gyermekkereszttség szükségessége egyoldalúan csak ezzel lett megalapozva. A szülők jelentős része is ezért keresztelteti meg gyermekét, bizonyos félelemben a bűn, a „gonosz” jelenléte miatt, amiben természetesen van igazság és ráció.

A hagyományos tanítást az eredeti bűnről az egzegézis újabb eredményei alapján ki kell egészítenünk, pedagógiai szempontból is, mert e szemlélettel sokkal könnyebbé válik a hitbéli elfogadás. A Gen 3. bűnbeesési elbeszélését az újabb teológia nemcsak egyszerű és egyszeri történeti eseményként fogja fel, hanem úgynevezett átiológiai értelemben is. Ez a közlési mód magyarázatot keres az emberiség bizonyos általános tapasztalatára a bűn eláradásának problémájáról, s ezt ebben az elbeszélésben válaszolja meg. Ádám (jelentése: ember) nem csupán az első embert jelenti (mint személynév), hiszen a héber eredetiben mindenütt „az” Emberről van szó, tehát az egész emberiséget testesíti meg (korporatív személyiség). Eszerint amit eredeti bűnnek nevezünk, az minden ember bűne is, és együttes fogságunk a bűnben. Biztos, hogy volt valamikor egy első bűn is, mint ahogy egy elsőnek számító ember is, s ez az első bűn tragikus törést jelentett az Isten és ember viszonyában. De itt főbből, egy horizontális, kollektív dimenzióról is szó van, „a világ bűnéről”, amelybe ember voltunkkal beleszülettünk, s melynek következtében minden oldalról, mindenféle úton szüntelenül környékez, fertőz bennünket „a világ”. Minden személyes bűnben ott rejtőzik az „áteredő bűn”. De minden személyes bűn is erősíti azt. Ez adja a rossz szörnyű hatalmát a világban.⁹ Ez az alapja annak a történeti ténynek, hogy a bűntudat és bűnbánat az emberiség általános és állandó kísérője. Komor költemények és sorstragédiák szólnak róla, a pszichológia és szociológia elismeri valóságát, a mélylélektan próbálja gyógyítani. Dosztojevskij nyomozó világának is itt az alapja: „Mindenki már előre és mindenben bűnös” (Karamazov testvérek, 332). Ember az embert fertőzi, tudatosan vagy öntudatlanul csábítja, tanítja, diszponálja a bűnre (a kígyó, Ádám és Éva egymásra hatása is ezt példázza). Szorongató háló ez, amely ráborul az egész emberiségre.

„En boldogtalan, ki szabadít meg e halálra szánt testtől?” (Róm 7,24). A kereszttség az, amely kiemeli az embert a bűn köréből és hatalmából. „E szentség hatása a bűnök bocsánata, az áteredő és személyes bűnök egyarát, valamint minden büntetés elengedése, amely értük járna” — fogalmazta meg pontosan a firenzei zsinat (DS 1316). És ahogy a bűnnek van vonzása és kisugárzása, ugyanígy erő és ösztönzés az ellenkezője is. A megkeresztelt immár egy másféle közösséghez tartozik; az Istenben élők közössége inspirálja lélektani szinten csakúgy, mint kegyelmi segítséggel — Krisztus útjának követésére.

Jézus Krisztus által a kereszttség kegyelmi erejében új kezdet lehetősége nyílik, új élet tárul fel előttünk, új történelmünk kezdődik. Ezt a hatalmasan „többet” kell tudatosítanunk a keresztstéggel kapcsolatban, és nem csupán annyit, hogy megszabadulunk az eredeti bűntől. (Idézhet a Szentírásból: Róm 6,3—11; Kol 2,12 stb.; Róm 5,15 stb.). A keresztelés után közvetlenül felhangzó szavak a megkeresztelt fölött — összefoglalják az egész titokzatos eseményt: „N, a kereszttségben új teremtménnyé lettél, és Krisztust öltötted magadra!”

5. Beépülés és kibontakozás az egyházban

(Didaktikai megalapozás) Az eddigiek folyamán a keresztstéget dominánsan az egyéni megigazulás szentségeként szemléltük (krisztológiai és megváltástani dimenzió), s így történt ez jobbra a hagyományos teológiában is. A megújuló hittudomány segítségével most kiegészítjük e képet a közösségi (ekleziológiai) dimenzióval, az egyháztagsággal. Ez a szemlélet viszont új típusú egyházközösségeket tételez föl, ill. szorgalmaz. Sok keresztény hívő számára a kereszttség csupán egyéni, legfeljebb családi ügy. Rá kell döbbernünk, hogy ez jelentőségében és következményeiben is mennyire az egész egyház, ill. a konkrét egyházi közösség ügye. De a megkeresztelt számára is „létkérdés” az egyház, ill. annak helyi közössége. Ahogy az ember csak a családban és kisebb közösségeken át tud kibontakozni és fokozatosan belenőni a nagy társadalomba, ugyanígy az úgynevezett vallási szocializáció és a „krisztusi nagykorúságra” való eljutás is csak a vallásos családban és szakrális közösségekben bontakozhat ki. Ebben áll a gyermekkeresztelés leglényegesebb problémája: vannak-e ilyen vallásos családok és élő egyházi közösségek, ahol a gyermeket a hit, tanúságtétel és megélt szeretet vonzó, sugárzó levegője veszi körül és segíti a kibontakozásban? Mert a kereszttség csak alapvető beiktatódás Krisztus egyházába, a beépülés és nagykorúvá válás — már folyamat.

A kereszttség — mint Isten műve — a kiválasztás jele az ő részéről a megkeresztelt felé. Sokan úgy tekintik az egyházba való felvételt, mint egy társadalmi egyesületbe való belépést. Ők is vállalnak magukra valamit e lépéssel, de az egyháztól is elvárnak bizonyos szolgáltatásokat. Az ember megfizeti az egyházi adóját, és ezzel megvásárolja a jogot a szentségekre és az egyházi temetésre... Aki ilyen „egylet”-szinten értelmezi a kereszténységet, semmit sem értett meg a miszté-

rium lényegéből. Istentől érkezik a meghívás a keresztségre, egy új életre, és az egyházba való felvételés olyan választ jelent, amellyel az ember elkötelezi magát az Isten mellett. A szentségek is az Isten ajándékai, nem lehet jogot formálni rájuk. Elfogadásuk annyit jelent, hogy viszonzású készek vagyunk átadni magunkat Istennek.¹⁰ „Nem ti választottatok engem, én választottalak titeket” (Jn 15,16).

A keresztség továbbá Istennel és Istenben való közösségünknek is jele Jézus Krisztusban. Szent Pál meggyőző erővel szól a keresztség és közösség összetartozásáról: „Mi mindnyájan egy Lélekben egy testté lettünk a keresztség által” (1Kor 12,13 stb. vö. Ef 4,3 stb.). A II. Vatikánum az egyházi közösségre egy ősi bibliai kifejezést újított fel: az Isten népe. És a görögben ebből származó „laikus” — rossz hangzása ellenére — azt jelenti: Isten népéhez tartozó. Sajnos, sokak számára nincs még elég megragadható tartalma, realitása mindennek. Az egyház — szerintük — valami hatalmi érdekszervezet. Ezen csak a mélyebb hit megteremtése segíthet. Az egyház a Krisztustól meghirdetett és megindított Isten-uralom („Isten országa”) valószínűsítője a földön, látható jele annak, hogy Krisztus a Lélek által Isten népévé formálja, és egyesíti a világot. A keresztség ennek belépője az egyház tevékenysége által. „Isten elküldi követeit az egész világra. Aki meghallgatja és vállalja az üzenetet, a keresztségben Isten népének tagjává lesz, és ezáltal maga is Isten tanúja és követe a világban.”¹¹ Krisztushoz és egymáshoz tartozásunknak tudata és ennek megélése, kibontakozása a helyi egyházi közösségben történik. Mert az egyház mint Isten népe és Krisztus titokzatos teste végül is absztrakt fogalmak csupán az egyes hívő számára, hacsak nem realizálódik, nem lesz megtapasztalhatóvá egy konkrét helyi egyházi és liturgikus közösségben. Az Isten-gyermekség, az egyéni üdvösség és lelki élet csak egyik dimenziója az egyháznak és keresztségnek. Isten új népének megtapasztalása — ez a másik, a teljesebb dimenzió.

Az egyházi közösségbe való beépülés természetes közegként a családon keresztül, a „család—egyház” közvetítésével történik. A hit elültetése és továbbadása elsődlegesen a szülők (keresztszülők) kötelessége. Hiszen az ő hitükre történt a keresztség, ők vállalták az egyházi közösség nevében a garanciát a keresztyén nevelésre. A szülő tehát nemcsak „beleegyezik” a keresztesítésbe, hanem magára veszi ennek következményes felelősségét, hivatását. Ugyanakkor a keresztyén nevelésben nemcsak a szülő felelős és illetékes. A szülők a keresztséggel át is adják gyermeküket a keresztyén közösségnek, amely a hit és szeretet közössége kell legyen. Ennek életáramába kapcsolódva teljesedik ki a megkeresztelt hite és élete, és jut el a krisztusi nagykorúságra (vö. Ef 4,13). Mert már Tertullian szerint „az ember nem születik keresztyénné, hanem azzá lesz”.

Ezzel a perspektívával zárjuk gondolatainkat. Abban a bizalomban, hogy e két tényező, a család és közösség, jelentőségét és nélkülözhetetlenségét minden lelkipásztor sajátos tapasztalatból jól ismeri és vallja. Ezért erre vonatkozólag minden bizonnal saját magából merített és szívének melegével átgárt eszméletető szavakat, kérést és tanácsokat tud adni végső útravalóul a keresztyéni beszélgetések és szertartás alkalmából híveink.

Jegyzetek, irodalom: 1. Magyar nyelvű kiadványok: Csépany: Az újjászületés szentsége. Bp., 1983. — Babos SJ: A keresztség, újjászületésünk szentsége. Yonkers (USA), 1974. — A mi (főképp szerkeszti) modellünkét leginkább 4 mű inspirálta. Müller—Rück: Taufgespräche. Würzburg, 1972; Netzer: Das Taufgespräch in der Gemeinde. Freiburg, 1976; Gánóczy: Devenir chrétien. Paris, 1973. és Jorisson—Meyer: Die Taufe der Kinder. Innsbruck, 1972. — 2. Szennay: Régi és új a liturgia világából. Bp., 1975; Cserháti: Egyház-tanulmánya, 22—23; Cserháti: Az egyház és szentségei. Bp., 1972. 20—21. — 3. Rahner: A hit alapjai. Bp., 1983. 437—8. — 4. Schmaus: Der Glaube der Kirche. München, 1970. 11. 391—2. — 5. Vö. Előd: Dogmatika. Bp., 1983², 531. — 6. Kasper: Christsein ohne Entscheidung? Mainz, 1970. 110. — 7. Molinsky: Diskussion um die Taufe. München, 1971. 25. — 8. Ratzinger: Das neue Volk Gottes. Düsseldorf, 1969. 352. — 9. Glaubensverkündigung für Erwachsene. Holländ. Katech. Herder, 1972. 293. — 10. Jorisson—Meyer: Id. mű 43. — 11. Glauben, leben, handeln. Leipzig, 1972. 117.

Bán Endre

KERESZTELJÜNK — DE HOGYAN?

Ismert dolog, hogy a szentségkiszolgáltatások terén különböző gyakorlat tapasztalható. Vannak lelkipásztorok, akik minden problémázás és minden feltétel nélkül részesítik a szentségekben azokat, akik azt kérik; mások szinte a szektások eljárásához hasonló szigorral jelölik ki a jelentkezők közül azokat, akiket méltónak ítélnék a szentség felvételére. E két véglet között aztán természetesen rengeteg árnyalat helyezkedik el, nem is mindig csak a pap szándékából, hanem a körül-

ményekből adódóan is. Minden pap tud erről, időnként emiatt heves viták is adódnak, s egyáltalán nem biztos, hogy uniformizált megoldásokkal helyettesíthetnénk az emberek egyéni megközelítését, vagy a prudentia pastoralist ősí limlompént kellene kiselejtezünk.

A következőkben néhány helyes és helytelen szempontra kívánok rámutatni, hogy praxisunk jobban közeledjék a megújult egyházfogalomhoz, de egyúttal a mai emberhez is.

Élő valóság

1974. jún. 14-én a római Gergely egyetemen egy adventista hallgató szerzett doktorátust. Samuele Bacchiocchi kettős célkitűzéssel iratkozott be az egyetemre. Egyrészt, hogy bepillantást nyerjen a „római katolicizmusba”, másrészt — s ez a fontosabb —, hogy disszertációjában bebizonyítsa, hogy a vasárnap ünneplése nem felel meg a bibliai és ősegyházi hagyománynak. „Világos volt előttem, hogy nemcsak doktori értekezésem megvédéséről van szó, hanem arról, hogy itt, a katolikus egyház legmagasabb szintű intézményében bizonyosságot kell tennem a bibliai szombat-ról.” Örömmel és büszkeséggel állapítja meg, hogy munkájával a szigorlati bizottság (nyilván tudományos szempontból) elégedett volt. Az egyik tanár „befejező szavai nyomatékos bizonyosságot jelentettek számomra a szombat mellett”.¹

Anélkül, hogy Bacchiocchi személyi értékét, jó szándékát vagy dolgozatának tudományos színvonalát kétségbe vonnánk, mégis meg kell állapítanunk, hogy nagyot tévedett volna, ha azt hiszi, hogy munkájával a katolikus egyházat ráveszi arra, hogy eszentül vasárnap helyett a szombatot ünnepelje meg. Mert az egyház élő valóság, s ami életében megvalósul, gyakorlattá válik, az a krisztusi hitnek, a Szentlélek működésének emberi keretek közt történő megvalósulása. Ami az egyházban keresztény inspirációból fakadó gyakorlat volt, azt nem lehet mindenestől lomtárba dobni. Tehát esetünkben a vasárnap ünneplését akkor is megtarthatjuk, ha történetesen az apostolok még a szombatot ünnepeleltek volna. — De mindez érvényes a keresztelezésre is: nem kell lemácsolnunk az ősegyház kereszteleési gyakorlatát, ill. egy modern meglátás nem teszi érvénytelenné az egyház életében régebben kialakult kereszteleési praxist. Nemcsak a modern praxis az „igazi”.

Radikalizmus kívül és belül

A katolikus egyházból kiváló újabb keresztény közösségek közös hibája mindig bizonyos radikalizmus volt: ami az egyházban korrigálást igényelt, azt ők mindenestől elvetették. Ezzel a megoldással szemben a másik lehetőséget a dogmafejlődés, ill. a szerzetesség képviselte: felismerve az „idők jeleit”, az ősi keresztény örökséget új formába öntötték. A szerzetesrendek egy-egy sajátos lelkiséget képviseltek, anélkül, hogy a többiek érvényességét kétségbe vonták volna.

A radikalizmus azonban az egyházon belül is jelentkezik. Mikor a II. Vatikáni zsinat után egyesek szégyenkezve beszéltek az egyház „konstantini korszakáról”, elfelejtették, hogy ezzel az egyháztörténelem 85%-át bélyegezték meg. Ebben a „sajnálatos konstantini korban” éltek az egyházatyák, a népvándorlás hősiés hittérítői és a szentek egész serege. Nem lehet, nem szabad mindenestől kiradírozni korszakokat az egyház életéből, és ugyanúgy nem szabad a mi megoldásainkat abszolútizálni.

Az egyházat a megújult teológia összességnek nevezi, vagyis az üdvösség transzcendens valóságának, érzékelhető jelének. Egy transzcendens valóság pedig sohasem ismerhető meg teljességében, hanem koronként más-más oldala kerül előtérbe. Így egyik egyházkép sem abszolútizálható.

De ugyanez áll az egyes szentségekre is. A keresztségnél is világosan látható a dogmafejlődés menete, s a koronként változó megközelítés. Egymás után merültek fel újabb kérdések és újabb válaszok: pl. a gyermekekereszteleés, az eretnek keresztségek érvénye, a sacramentum (műstérion) fogalma, a szentségi karakter, a szentség anyaga és formája, hatása (ex opere operato) stb. Ma a keresztségek értelmezésénél az ökumenizmus szempontjai is közrejátszanak. Minden igazolja Origenész látásmódját, aki a keresztséget az üdvtörténet egészébe ágyazva vizsgálta.² Baj lenne az, ha egy pap a keresztséget üdvtörténeti összefüggéséből kiragadva kizárólag lelkipásztori szempontból nézi: mit kell megkövetelnem a keresztségre jelentkezőtől?

Méltó, nem méltó!

A szekularizált világban a korábbinál fontosabbá vált a személyes döntés Krisztus mellett. Ezt hangsúlyozza az Ordo Baptismi Parvulorum és az új kánonjogi Kódex is. (Érdemes a változás érzékelésére összehasonlítani a régi Kódex 745; 750. és 752. kánonjait az új Kódex 865., ill. 868. kánonjaival.)

A személyes döntés azonban a keresztelendőre vonatkozik, nem a papra. Amikor a lelkipásztor azt fontolgatja, hogy a jelentkező méltó-e vagy sem, sokszor (akarva-akaratlan) maga veszi át a döntést. S a keresztelendő méltó voltának megállapítása egyéni szempontoktól függhet. Nyilván vannak olyanok, akik az egyházi adót is ide veszik: „aki nem támogatja a papját, annak gyermeke nem méltó a keresztségre”. Az ilyen, döntést átvevő pap nemegyszer csalódva állapíthatja meg, hogy a hívők minden követelését teljesítették — a keresztségig. Utána már nem. És kár ilyenkor a híveket szidni saját maga helyett.

A keresztségnél a méltóság, ill. méltatlanság szempontja szóba sem jöhet. Először is: a keresztség kegyelmet közvetít, a kegyelem pedig ingyenes ajándék, arra senki sem méltó. Ennek a szempontnak kihagyása a lényeg elhagyását jelenti!

Egyszerűen nem beszélhetünk a hívőnek kegyelemről, Isten üdvözítő jóságáról, ha szóba hozzuk a „méltó felkészültséget”. Akkor a vallásból pedagógiát csinálunk, melynek célja az emberek megnevelése, nem pedig Isten kegyelmének befogadása. (Olyan meghamisítása ez az üdvösségi valóságnak, mint amikor a szülő azzal serkenti gyerekeit a jóságra karácsony előtt, hogy „ha rossz leszel, nem hoz a Jézuska semmit”. — Karácsonykor Jézus pontosan a bűnös emberiséghez jött.) — Ha a hívő „méltó” a keresztségre, akkor a kegyelem már az ember művének hat. Az ősegyház nem véletlenül keresztelt a feltámadás ünnepén. Érzékeltetni akarta, hogy a megváltás kegyelme kiárad a bűnös emberre.

Másodsorú azért sem jó kifejezés a „méltó” szó, mert a keresztség kezdet. Egy nekikezdéshez pedig nem méltóság, hanem nyitottság kell. És baj, ha a hívőben anyni marad meg, hogy „most aztán kötelességei lesznek”, ahelyett, hogy azt érezné, hogy „most egy hosszú, de csodás út kezdődén áll”. A megváltás elsősorban nem tárgyi valóságok összege, hanem Istennel való új, inti, kegyelmi kapcsolat. Ennek az istengyermekségnek kapuja tárul fel a keresztségben, s hadd tudja meg a megkeresztelt, hogy ő nem kész, beérkezett, hanem csak kezdő. (Már Szent Pál is ismeri a neofita önhiúságot, mi is ismerjük az ilyen önfejűséget, gögőt.)

Elkötelezettség

Divatos jelző. Nem véletlenül jött divatba: anyni hűtlenséget, állhatatlanságot látunk magunk körül, hogy: „inte szemet szúr, ha valaki hűségesnek bizonyul. A szentek mind elkötelezett emberek voltak. De nem mintegy, hogy az ember kinek vagy minek kötelezi el magát!

Azt sem szabad elfelednünk, hogy az elkötelezettség részben pszichikai adottság is lehet. Vannak természetüknél fogva bizonytalan emberek, amint vannak „született elkötelezettek” is. És ez utóbbi fakadhat melegségből, fanatizmusból vagy szereplési vágyból is. Egyik templomunk freskóján ma is látható a főministráns, aki később aktív vallásellenességéről lett híres. Egyik pap méltatva említette egy fiatal hívet, aki inkább öngyilkos lett (!), mint megalkuvó.

Elkötelezettség? Kinek a szilárdságára számíthatunk? Hány jó hívő kötött már csupán polgári házasságot; hány jó hívő lett egy sötét pillanatában öngyilkos; hány jó papból lett aposztata!

Mikor a keresztség előtt a jelentkező elkötelezettségét kérjük számon, garanciákat követelünk, szintén kiragadjuk a keresztelést üdvösségi vonatkozásából. A keresztség nem egy egyesületbe való belépés. W. Grulér rámutat arra, hogy az ilyen felfogásnak jobban megfelelne egy tagsági könyv vagy egyesületi elvnyíjtása, mint a Krisztus által választott jel: a víz, az élet forrása.³

Igen, van elkötelezettség! De ez az Isten elkötelezettsége. Szent Pál szavával: Krisztusban Isten minden ígérete Igen-né lett. Ez a mi garanciánk!

Az Őszövetségben — melyet „a mi okulásunkra írtak meg” — Isten a választott népet beszorította a tenger, a sivatag és két nagyhatalom közé. Ebben a situációban fennmaradásuk egyetlen garanciája Isten volt, s a zsidók fő hibája mindig az volt, hogy emberi erővel akarták bebiztosítani magukat. Nálunk is baj, ha ígérekkel, vallási gyakorlatokkal, különböző praktikákkal biztosítékot akarunk gyártani magunknak. A mi egyetlen szilárdságunk az, hogy belekapaszkodunk Istenbe. A szentségek nem a mi elkötelezettségünk jelei, hanem Istenéi.

Sígy világossá válik az is, hogy a gyermekkeresztelés nem bűnös lazaság, hanem Isten felkínált kegyelmének elfogadása. Nem irtandó, hanem jól végzendő. Így látta ezt már — a lazasággal nem vádolható — vértanúk egyháza is.⁴

Fejlett közösség

A keresztség újabb látásmódjában nagyobb szerephez jut az egyházi közösség, mint régebben. A régi Kódex 737. kánonja az egyéni üdvözülést tartotta szem előtt („omnibus necessariis ad salutem”), az új kánonjogi Kódex a 849. kánonban a közösségi szempontot emeli ki („Ecclesiae incorporantur”). Ez sok helyen már gyakorlattá is változott. „Menet közben mind világosabbá vált, hogy a szentségeknek mindjobban a közösségi élet jeleivé kell válniuk, vagyis annak a jeleivé, amit a közösség megél... Így a keresztség is legyen a közösség szeretetébe való bemelegítés megta-

pasztalása. És ez már a keresztelés szertartásában is legyen megtapasztalható! Mi éppen ezért a kereszteleseket a vasárnapi közösségi mise keretében végezzük. Ez persze a megtapasztaláshoz kevés alapot nyújtana, ha a közösség a keresztelendő családnak nem adná önmagát az istentisztelet után is, hogy így a rítust életté váltsa. Elmulasztott lehetőség, sőt majdnem halált hozó lenne az új élet számára, ha az csak a rítusra lenne utalva, s mágiászerűen csupán attól váránk a hatást, miközben a tapasztalati háttér hideg, üres és szívtelen maradna.¹⁵

Az ember irigykedve olvassa ezeket a szavakat, melyek jelzik, mit is képes egy jó közösség produkálni. Ugyanezek a szavak azonban veszélyt is jeleznek. — Mert mi van akkor, ha nincs ilyen jó közösség valahol? Akkor, ott a keresztség szentsége kevesebbet ér?

Es mi van akkor, ha a jó közösségben már maga a közösség válik öncélúvá? Ha a közösség nélkül már csak mágiának látják a szentséget?

Mi van akkor, ha egy másvallású közösségben fejlettebb a közösségi élet, mint a katolikusbán? Menjünk oda, ahol jobban érezzük a „közösség szeretetébe való bemerítettséget?”

A felvetett kérdések helytelen megválaszolása nemcsak elméleti lehetőség, hanem többféle tapasztalt gyakorlat. Nem árt e téren sem a keresztség üdvtörténeti teljességének megértése és továbbadása.

Klerikalizmus

Sajnos, meg kell állapítani, hogy sem a más világnézetekkel való együttélés, sem a Zsinat nem tudta eltüntetni a klerikalizmust: a híveknek felülről való kezelését, a világiak problémáinak meg nem értését.

A keresztelés esetében előforduló hibák:

A felkészületlen, vallásilag tájékozatlan jelentkezőt úgy kezeljük, mintha ő tehetne róla. Rosszalló szavakat vagy tekintetet kap, pedig a mai világban könnyű a vallástól távol sodródni.

Döntést várunk a jelentkezőtől, mielőtt tisztában lenne: miről is kellene döntenie. „Mielőtt elkezdenék az egészet, mondja meg, hogy ezentúl keresztény életet fog-e élni vagy sem?” Ilyen és ehhez hasonló papi kijelentések lehetetlen feladat elé állítják a tájékozatlan jelentkezőt. Mit tudja ő, hogy mi a vallás. — Egy pap hasonló esetekben hittankönyvet nyomott a jelentkezők kezébe ezzel a felkiáltással: „Nézze át, s aztán mondja meg, hogy mi a szándéka.” S eljárása után nyugodtan állapíthatta meg: „Ezeknek nem volt komoly szándékuk.” Visszakérdezhetnénk: őneki volt-e komoly szándéka ezeket az embereket Krisztushoz vezetni?

Azokat a jelentkezőket, akik őszintén bevallják, hogy csak formáságból, nagyszülők kívánságára kéri a keresztelést, sok pap kapásból elküldi: „Akkor jobb is, ha nem lesz keresztelő. Ne akarják Istent átverni.” Nem vitás, hogy az ilyen embernek aztán nem lesz fogalma megváltásról, az egyházról mint az üdvösség jeléről. S nem a pap dolga volna, hogy ítélezés helyett közvetítse az üdvösség jó hírét?

Vannak papok, akik pontosan fel tudják sorolni, hogy mit várnak el a keresztelendőtől, de az eszükbe sem jut, hogy a keresztség kiszolgáltatójának is vannak kötelességei. Ha a keresztséget komolyan vesszük, s nemcsak szertartásnak tekintjük, akkor a pap sem csupán egy szertartás kiszolgáltatója, hanem a keresztény életbe bevezető szentségi személy. Furcsa dolog csak a hívőtől várni ígéreteket, miközben a pap nem ígér semmit (későbbi családlátogatás, az oktatás folytatása, imaközösségbe való bevezetés, könyvkölcsönzés stb.)

Az egyház közösségi jellegének komolyra vétele talán azt is indokoltá tenné, hogy — legalábbis bizonyos esetekben — ne a pap döntse el személyesen, hogy a jelentkezőt keresztségre bocsátja-e vagy sem, illetve, hogy milyen előkészületek szükségesek adott esetben. Miért ne lehetne az egyházközség képviselőinek is szava ilyen kérdésekben?

Sokatmondó rítus

Befejezésül érdemes felfigyelnünk a keresztség szertartásának érdekes kettősségére. A keresztség lényegi része hallatlanul egyszerű rítus (különösen összehasonlítva az ősegyház idejében még meglévő pogány beavatási rítusokkal). A vízbe való bemerítés rövid gesztusa nagy tartalmi gazdagságot rejt: benne van a bemerítkezésünk Isten életébe, Krisztus megváltói halálába, az egyház közösségébe, saját halálunkba s feltámadásunk zálogába. Mindez egy pillanat alatt zajlik le, mutatva, hogy itt Isten működik isteni arányokkal.

A keresztelés kibővítő részei viszont az ember bekapcsolódását, meghatottságát, örömét, ígéretét, dadogását fejezik ki. Mi, emberek a nagy, csodás dolgokat nem tudjuk egyszerre felfogni. Részleteiben izlelgetjük, utólag idézgetjük életünk nagy eseményeit, hogy jobban megértsük, újból átéljük őket.

Azt hiszem, jó mindkét elemet tudatosítani a keresztelendőkben is. Tudniuk kell, hogy valami nagyon nagy, isteni történik velük. Annyira isteni, hogy nem függ tőlünk: nem „akkora” a kereszt-

ség, amekkorát az ember felfog belőle. Ez a döntő elem, az isteni rész. Ugyanakkor Isten személyként, partnerként kezel minket, s óhajtja a mi dadogó részvételünket az ő nagy művében. Ha az ember ebből a perspektívából nézi a keresztséget, akkor kevésbé kell félni, hogy túlzott buzgóságból vagy túlzott engedékenységből rossz kiszolgáltatói leszünk.

Jegyzetek: 1. Adventista kézirata. — 2. Herders Theol. Taschen-lexikon, 1973. VII. 217. — 3. W. Gruber: Plädoyer für die Kindertaufe, in Theol.-praktische Quartalschrift, 1974. 344. — 4. Vanyó L.: Az ősker. egyház és irodalma. Bp., 1980. 180, 417. — 5. H.-M. Schulz: Ein Jahr in Gottes, Werkstatt. Mainz, 1978. 18.

Tomka Ferenc

ÜNNEPÉLYES KERESZTELÉS A KÖZÖSSÉG BEKAPCSOLÁSÁVAL

Az alábbiakban egyrészt vázlatot szeretnénk adni a keresztségi szertartás kommentálására, másrészt gyakorlati szempontokat keresztelesek megrendezéséhez, azoknak ünnepélyessé és közösségivé tételéhez. — A szertartásokhoz fűzött magyarázatokban arra törekedtünk, hogy szerepeljenek bennük azok a lényeges szempontok, amelyeket a résztvevő híveknek a keresztséggel kapcsolatban ismerniük kell. Reméljük, hogy e vázlat segítséget nyújt majd a lelkipásztoroknak. Azokon a helyeken, ahol a közösségi keresztelest még nem kezdték meg, indítást adhat annak rendszeresítéséhez; ahol pedig már ismerős ez a gyakorlat, ott talán néhány új szemponttal szolgál. (A szertartások alapos magyarázatát lásd még: Babos I.: Gondolatok a keresztségi beszélgetéshez, in: Igeszolgálat életfordulókon. Eisenstadt, 1975. 156—166.)

1. Bevezető szertartás

Bevezető ének

„A keresztség ünnepélyességét az ének hathatósan emeli: felszítja a jelenlevők lelkében az egység tudatát, elősegíti közös imádságukat, végül kifejezi a húsvéti örömet, amelynek a szertartásban tükröződnie kell” — írja az OBP (23. old.).

Köszöntés a mise elején

Kedves Testvérek! Az elmúlt évtizedekben a keresztséget elvonultan, csupán néhány rokon jelenlétében szolgáltatták ki. Az apostolok korában és az azt követő századokban ez nem így volt. A keresztséget az egész hívő közösség saját ünnepének vallotta. Minden keresztyén tudta, hogy a hívek közössége az ő közössége, és hogy az egyház minden új tagjáért is mindannyian felelősek. — Az egyház ma újra nyomatékkal figyelmeztet bennünket, hogy egyedülálló keresztyén nincs! — Ezt ugyan mindannyian tudjuk, de a gyakorlatunk mégis sokszor az ellenkező: Idegenként élünk egymás mellett, idegenként jövünk még a templomba is, idegenként állunk fel a szentmisében és mondjuk a Miatyánkot. Pedig egész keresztyén voltunk egyik alapvető ténye, hogy ugyanazon Atya gyermekei — ugyanazon Krisztus testvérei vagyunk; egy egyház, egy test tagjai. És arról kellene megismernie bennünket a világnak, hogy egyek vagyunk Krisztusban, hogy testvéri szeretet él közöttünk (vö. Jn 17,20—23).

Most tehát mint az egy krisztusi család tagjai, igaz örömmel vegyünk részt ezen a keresztelezőn. Éljük át újra saját megkereszteltségünk örömeit! Éljük át Krisztushoz és Krisztus által a keresztyén közösséghez való tartozásunkat: egységünket az egyházzal és az itt jelenlevő közösséggel. — És imádkozzunk azért, hogy ezek a gyermekek, akik ma megkeresztelkednek, felnövekedvén egy élőbb keresztyénységbe nőjenek bele. Imádkozzunk, hogy példát vehessenek majd a mi keresztyén életünkben, a keresztyén közösség életéből!

Kedves Szülők! Elhoztátok gyermekeketeket, hogy a keresztségben újjászülésük Krisztus testének, az egyháznak tagjává, a krisztusi közösség tagjává. Most az egyház nevében kérdezek titeket: stb. (vö. a szertartáskönyvet).

Kereszttel való megjelölés

A pap, a szülők és a keresztszülők után esetleg az egyházközség nevében — pl. egy fiú és egy leány — megjelölhetik a gyermeket a kereszt jelével.

Az igeliturgia alatt — ha szükséges — a gyermeket ki lehet vinni a sekrestyébe vagy más alkalmas helyre.

2. Igeliturgia

Néhány szó az evangélium után:

Kedves Testvérek! Ma a tulajdonképpeni elmélkedési anyag a keresztelés szertartása lesz. Ezért bevezetőben néhány szót szólok a keresztségről.

A keresztség szertartásában sokféle jellel, jelképpel találkozunk, amelyek mind közelebb akarják hozni hozzánk a keresztség titokzatosan mély mondanivalóját. — Az egyes jeleket majd a szertartás keretében röviden megvilágítjuk, most csupán egy konkrét feladatra szeretném felhívni a figyelmet: Ne „kivülről” nézzük ezeket a szertartásokat, hanem egész szívünkkel vegyünk részt azokban:

— Amikor a gyermek nevében a szülők hitvallást tesznek, mi is újítsuk meg keresztségi ígéretünket.

— Amikor a gyermeket lemoszuk, alámerítjük az Úr fürdőjében, idézzük fel léleekben, hogy mi is újjászülettünk Krisztusban; szítsuk fel magunkban az Úr kegyelmét!

— Amikor fehér ruhát helyezünk a gyermekre, gondoljunk arra, hogy nekünk is a lélek világító fehérségében, tisztaságában, szeretetünk tűzével kell tanúságot tennünk a világban!

— S együttal imádkozunk a keresztelendőkért, hogy a jelek valósággá legyenek számukra, most és majd egyre teljesebben a kereszteni élet folyamán.

A keresztség lényegi jelentőségéről az olvasmányban hallottunk (Róm 6,3—5): A keresztség által nem egy szervezet tagjává lettünk. Nem csupán megtisztultunk. Nem is csupán belekerültünk Isten szeretetének melegébe! Nem! Ennél sokkal többről van szó: Újjászülettünk! Krisztus életének részesei lettünk. Eggyé váltunk, egybe nőttünk vele, amint a szóló egy a szólóvesszővel, amint a test tagjai egyek a testtel. Krisztus él bennünk. Élni akar bennünk, hogy egyháza által — általunk — hirdethesse az örömhírt a mai világ számára. Élni akar bennünk, hogy egyháza által — általunk — folytassa a megváltás művét: hogy folytassa megváltó szenvedését (Kol 1,20). És ezáltal vezessen bennünket és a világot a feltámadás felé.

Igy ismét fel kell tennünk magunknak a kérdést: Új életet élünk-e a szeretet új krisztusi törvényei szerint? S ha megindultunk már a krisztusi élet útján, akkor tovább kell kérdeznünk: mindent elkövetünk-e azért, hogy életünk folyton megújuljon, folyton krisztusibbá legyen? — Ezt — az egyre Krisztusnak adottabb — életet kérjük ma a keresztelendők és saját magunk számára!

Egyetemes könyörgés

A könyörgéseket témájuk szerint megosztva a szülők, keresztszülők és az egyházközség képviselői mondják. — Ezután — ha előzőleg kivitték — visszahozzák a gyermeket a templomba.

Mindenszentek litániája

A litániában szerepelnek a kereszteltek védőszentjei. A hívő nép közösen válaszoljon!

Imádság a gonosz lélek hatalmának megtöréséért, és a keresztség előtti megkenés („Vessétek le a régi embert, és öltsetek fel az újat”).

Az emberélet alapvető kettősségben zajlik. Szent Pál szavait idézve: sokszor „magam sem értem, mit teszek, mert nem azt teszem, amit szeretnék, a jót, hanem amit gyűlölök, a rosszat” (Róm 7,16). Tudunk a jóról, vágyunk a jóra, és sokszor mégsincs erőnk megtenni azt — tesszük a rosszat. — Ebből a kettősségből, a bűn szolgaságából szabadít meg minket Jézus Krisztus: A keresztségben levettjük a régi embert, és felöltjük az újat — magát Krisztust (Ef 4,22). Krisztus által erőt kapunk, hogy túllépjünk ösztönös emberségünkön, és szeretetben élők, új krisztusi emberré váljunk. — A kereszteni élet azonban folyamat, amelyben újra és újra meg kell küzdenünk a „rég ember” ösztönös hibáival, és „folytonosan meg kell újulnunk” (Kol 3,10).

Az egyház imádkozik a keresztelendőkért, hogy állhatatosak maradjanak a küzdelemben, majd megkeni őket a keresztelendők olajával. Ez a jelkép az ókori világból származik: Az ókorban a birkózók kenték meg testüket olajjal, hogy ezáltal könnyebben kicsúszszanak birkózótársaik kezéből. E jelben mi is imádkozunk a keresztelendőkért, hogy Krisztus erejében mindig győzelmesek legyenek a bűn, a rossz elleni küzdelemben.

3. A keresztelés

A víz megáldása (húsvéti időn kívül) — (A keresztség szentségi jelének mondanivalója)
A vízben való megmosdás ősi, természetes jele a lelki megtisztulásnak, a bűnöktől való megszä-

badulásnak. Ez a jel — tudjuk — már a kereszténység előtt is ismeretes és használatos volt. A keresztiség azonban nem csupán tisztulási jel, hanem sokkal több annál. A keresztelés ősi formája nem a leöntés, hanem a vízben való alámerítés volt. Ez elsősorban azt jelentette, hogy a keresztelkedő alámerülve eltűnt, meghalt a régi életének; majd kiemelkedve a vízből feltámadt, újjászületett egy megtisztult új életre. — Az áldásimában felidézzük azokat az eseményeket az üdvtörténetből, amelyek valamiképpen előre jelezték azt, ami a keresztiségben valósul meg igazán: a vízőöntés —, amelyben elpusztult a rossz, és csak a jó maradt életben; A Vörös-tengeren való átkelést, amely által a választott nép kiszabadult a rabszolgaságból és új, szabad életet kezdetett; felidézzük Jézus keresztelkedését a Jordánban, Jézus halálát és az apostoloknak adott parancsot, hogy kereszteljenek meg minden népet. — Végezetül kérjük az Urat, hogy akik ebben a vízben megkeresztelkednek, haljanak meg a bűnnek, és kezdjenek feltámadott új életet Krisztusban.

Ellentmondás a rossznak és hitvallás (a szülők felelőssége)

A keresztiséget közvetlenül megelőzően a szülők és a keresztiszülők ellene mondanak a rossznak, a sátánnak és hitvallást tesznek. — A jó és a rossz, a régi ember és az új ember problémája már szerepelt a szertartásban. A keresztiség azonban egyéni állásfoglalást, döntést követel. — Nekem magamnak kell akarnom a jót választani; nekem magamnak kell tudnom elutasítani a rosszat; nekem magamnak kell hitvallást tennem Krisztus mellett. Az egyház kezdetben felnőtteket keresztelt, akik természetesen maguk ígérték meg, hogy ellen akarnak mondani a rossznak és a hit szerint kívánnak élni. A csecsemők megkeresztelését az egyház abban az esetben tartja megengedhetőnek, ha a szülők vállalják és biztosítani tudják a gyermek jövőendő keresztény nevelését: biztosítani akarják, hogy szavukkal és példájukkal úgy nevelik a gyermeket, hogy az képes legyen ellene mondani a rossznak, és a hit szerint, Krisztus szerint élni.

A gyermek erkölcsi élete és hite elsősorban a szülők, illetve a közvetlen környezet életének példájára támaszkodva alakul ki. Ha a gyermek látja, hogy a szülők kemény áldozatok árán is az igazságot tudják választani — például kemény áldozatok árán is hűek tudnak maradni emberi vagy keresztény meggyőződésükhöz —, akkor maga is megtanul a jó mellett dönteni; és fordítva . . . — S ha a gyermek látja, hogy a szülők, a környezet életében, hétköznapjaiban él Isten, él Jézus, akkor szülei és környezete életében fog a legmélyebben találkozni Istennel, általuk fog eljutni az érett hit küszöbéig, a hit melletti döntéshoz. Ezért nagy felelősség, amikor a szülők a gyermek helyett ellene mondanak a rossznak és hitvallást tesznek. Hitvallásuk egyúttal annak az ígéretnek ünnepélyes megerősítése is, amit már a keresztelés kérésével tettek, hogy keresztény módon fogják nevelni gyermeküket.

Mi pedig testvérek, lélekben mindnyájan újítsuk meg keresztiségi fogadalmunkat: — felelevenítve saját keresztiségünk ígéretét, és imádkozva ezekért a megkeresztelendő gyermekekért, akiknek hitéért a szülők mellett az egész keresztény közösség is felelős.

A keresztiség kiszolgáltatása után (A megkereszteltek az egyház tagjává lettek!)

Testvérek, most adjunk hálát az Úrnak! Ezek a gyermekek már Isten gyermekei, Krisztus testének tagjai, az egyház isteni életének részesei, és nekünk új módon testvéreink Jézusban. E kis egyszerű jel — a vízzel való leöntés — nem sokat jelent önmagában. De a keresztiségben ez a jel Krisztus jele, az egyház jele, hitünk jele: Az egyházban hittel kérjük e jel által Istent, hogy fogadja gyermekévé ezeket a kicsinyeket; hogy vezesse őket a krisztusi új életre; hogy tegye őket is — mint az egyház minden tagját — apostolaivá, küldötteivé.

4. A keresztiség hatását megvilágosító szertartások

(A megkeresztelt a krisztusi küldetés hordozója lett)

Megkenés krizmával

Az egyház megkeni az újonnan megkereszteltet krizmával. Ugyanazzal a krizmával, amellyel egykor majd megbérmálja. Felkenés ez — az apostoli küldetés jele. — Minden keresztény részesül Krisztus életéből, Krisztus papi, prófétai küldetéséből. Minden keresztény — Krisztushoz tartozása következtében — Krisztus életének, örömhírének tanúságtévője. Ezt tudatosítja a felkenés szertartása.

A fehér ruha és a gyertya átadása

„Már az előkészítés során hívjuk fel a szülők (keresztiszülők) figyelmét arra, hogy szép lenne, ha a keresztelésre ők hoznák magukkal a fehér ruhácskát és az úgynevezett keresztelési gyertyát. Megtartható az a szokás is, hogy a gyertyával a templom ajándékozza meg a családot.” — Most „a szertartásban az édesapa vagy a keresztiszülő gyűjtsa meg a gyertyát a húsvéti gyertyáról” (OBP 6. old.).

Ha alkalmasnak látszik a hívek bekapcsolása, a hívek is meggyűjthetik gyertyáikat, amelyeket magukkal hoztak vagy amelyeket előre kiosztottak a templomban. A ministránsok a húsvéti

gyertyáról vagy az oltárgyertyáról vigyék a tüzet a híveknek, akik egymásnak továbbadják. — Itt két jelképre hívhatjuk fel a figyelmet: egyrészt arra, hogy mindnyájan Krisztus tűzéből, Krisztus életéből kaptuk életünket, másrészt arra, hogy egyazon krisztusi láng, krisztusi élet él bennünk, egyek vagyunk Krisztusban.

A keresztség két kis jelképpel fejeződik be. A pap fehér ruhát helyez a gyermekekre, figyelmeztetve arra, hogy ily tisztult lélekkel — „fehéren” — éljen egész életében. Majd égő gyertyát nyújt át a szülőknek. A gyertya lángja sok mindenre figyelmeztet: emlékeztet Krisztus szavaira: „Tüzet hoztam a földre és mennyire szeretném, hogy föllobbanjon” (Lk 12,49); — „Ti vagytok a világ világossága! Úgy világítson világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jótetteiteket és magasztalják mennyei Atyátokat” (Mt 5,14—16). — Figyelmeztet arra, hogy a megkeresztelt gyermekben ott ég már Krisztus tüze. A gyertya lángja azonban az első szellőre elalszik; ezért a szülőknek, a keresztszülőknek, a keresztény közösségnek kell védenie lelkében a tüzet, hogy izzó, elolthatatlan tűzzé válhasson.

5. Rövid csend. Elmékedés után folytatódik a szentmise — a felajánlástól.

A TEOLÓGIA 1985. ÉVI TÉMAI: A SZENTSÉGEK TEOLÓGIÁJA ÉS LEKIPÁSZTORI GYAKORLATA AZ ÜDYÖSSÉG JELEI CÍMEN — 2. — EUKARISZTIA — 3. BŰNBÁNAT SZENTSÉGE, BETEGEK SZENTSÉGE — 4. AZ EGYHÁZIREND ÉS A HÁZASSÁG.

A KÖZREMŰKÖDNI KIVÁNÓK SZÍVES JELENTKEZÉSÉT MIELŐBB VÁRJUK'

Szerk.

Jánosa Domokos

KRISZTUSI ÚJJÁSZÜLETÉSÜNK SZENTSÉGE a gyakorló lelkipásztor szemével

MULANDÓSÁGUNK FELISMERÉSÉNEK A TUDATA készlet bennünket minden bizonynal leggyakrabban arra, hogy valamilyen módon emlékezetessé tegyük saját létünket, maradandó alkotásokban örökítsük meg magunkat. Minden élőlény közül csupán az ember állít emléket még porladó teste fölé is. A jeltelen sír, úgy érezzük, nem emberhez méltó. Fájdalmas dolog nyomtalanul eltűnni a földről.

Elmékedésre készíthetnek Karel Capek sorai, melyeket Egyszerű élet c. művében fogalmaz meg, egy temetés élményével kapcsolatban: „En, a kisfiú, mindennekeft az a ministráns szerettem volna lenni a menet éfén, vagy még inkább az az ember, akit a koporsóban visznek. Hiszen olyan dicsőség ez, mintha királyt vinnének. Az egész világ meghajtott fővel hódol a rendes ember utolsó útjának, zúgnak a harangok, diadalmasan sír a szárnykürt, térdre szeretnének esni ez előtt a szent és nagy dolog előtt, amelynek neve: ember.”

Az idézett sorok az emberi méltóság, az ember kiválóságának költői megfogalmazása. Ezt persze az elmúlt évszázadok, évezredek során sokan megtették. Sosem mulasztották el, hogy magasztalják az ember „csodálatraméltóságát”, „legyőzhetetlenségét”, vagy éppen hangoztassák, hogy a „legfőbb érték az ember”. Amit költők és írók elmondtak az ember magasztalására, az valóban igaz. Az ember „csodálatos”, „legyőzhetetlen” és „érték”, csupán arra a kérdésre nehéz megtalálni a választ, hogy valójában miért is olyan nagy dolog embernek lenni? No és vajon hol is van tulajdonképpen az a „csodálatos”, „legyőzhetetlen” és minden „értéket” magában hordozó ember? Vajon nem éppen azt tapasztaljuk-e meg magunkban napról napra, hogy mennyire esendők és legyőzhetőek vagyunk? Vagy az emberi történelem véres lapjai nem azt teszik-e kérdéssé, hogy mennyit is ér az ember élete? Mégis mindennek ellenére újra és újra „térdre esünk az előtt a szent és nagy dolog előtt, amelynek neve: EMBER”.

VALÓBAN NAGY DOLOG embernek lenni. Olyan nagy, hogy maga az Isten is emberré lett, Jézus Krisztusban emberi testet öltött, és meghalt az emberért, hogy mi EMBERRÉ lehessünk. Mindebben van valami csodálatos, sőt azt mondhatnánk isteni „circulus vitiosus”. Az EMBER, aki ért az Isten odaadja önmagát, az valójában éppen a megváltás isteni művében teremődik meg. Az ember az által lesz EMBERRÉ, hogy Jézus Krisztus magára veszi a mi ember természetünket, megszenteli és fölemeli azt, sőt mi több, tökéletesen és maradéktalanul megvalósítva élénk éli az EMBER életét.

Szent Ágoston Vallomásaiban gyönyörű szavakkal emlékezik vissza édesanyjára, akinek csupán egy dolog volt még, amiért ideig-óráig szívesen maradt e földön: hogy fiát KATOLIKUS KERESZTENEK láthassa (vö. Vallomások, IX. könyv, X. fejezet, 26.).

Talán jó lenne minden szülőnek, aki gyermekének keresztelését kéri, vagy minden felnőttnek, akik keresztelésre jelentkeznek, de ugyanakkor minden papnak is, aki kiszolgáltatja ezt a szentséget, gyakran „izlelgetni” ezeket a szavakat: „Katolikus keresztény”. Csodálatos és súlyos szavak ezek. Nem csupán történelmi múltjuk, földrajzi kiterjedésük van, nem csupán 2000 évet és néhány száz millió embert fognak át, hanem azt a valóságot is kifejezik, amely ténylegesen létrejön a keresztiség szentségének kiszolgáltatásakor: „Az új embert, aki Isten hasonlóságára tiszta igazságban és szentségben alkotott teremtmény” (Ef 4,24).

A keresztiség szentségében az Isten nem „csak” eltörli az áteredő bünt, hanem visszaadja az embert önmagának; azaz leszünk, amivé lennünk kell: EMBERRE, krisztusi emberré. Az isteni életre való újjászületés lehetőségét Isten Jézus élete árán adta nekünk. Mindez számunkra tehát kegyelem, azaz Isten teljesen ingyenes ajándéka. Isten az ajándékozó, és mi vagyunk az ajándékozottak. Az ajándékozás pedig mindig kettőn múlik, azon, aki adja, és azon, aki kapja. Isten adja kegyelmét, felkínálja azt nekünk Jézus Krisztusban, viszont rajtunk múlik, hogy elfogadjuk-e azt, „igent” mondunk-e rá — és utána mit kezdünk vele.

A KRISZTUSI ÉLETRE VALÓ ÚJJÁSZÜLETÉSÜNK nem szükségképpen, de az egyház ősi és mai gyakorlatának megfelelően leggyakrabban kisgyermekkorban szokott történni. Eppen ezért a következőkben a gyermekkeresztiség gyakorlati gondjairól, problémáiról lesz szó, tekintettel arra, hogy az egységes irányelvek ellenére sem mindig egységes ezekben a kérdésekben a lelkipásztorok papság gyakorlata. A gyermek még nem tud kérni, sem akarni, így helyette a szülők kéri a keresztiséget. Mivel a gyermek „első számú nevelői” a szülők, nekik van joguk ahhoz, hogy döntsenek arról, milyen hitben, világnézetben kívánják gyermekeiket nevelni. „A szülőké az első jog, hogy gyermekeik fenntartásáról és neveltetéséről gondoskodjanak” — írja XXIII. János pápa a „Pacem in terris” enciklikájában. Ezért nagyon lényeges, hogy ki kéri a gyermeke számára a keresztiséget. — Azt hiszem, általánosan ismert probléma, amikor a nagymama vagy esetleg valamelyik keresztszülőjelölt jön a keresztiséget kéri, arra való hivatkozással, hogy a szülők temérdek elfoglaltságuk miatt nem érnek rá. Rövid beszélgetés után azonban könnyen kiderül, hogy a szülők nem is különösebben vallásosak, sőt esetleg kifejezetten ellenzik is a keresztelést, maguk sem élnek keresztény életet, és gyermeküket sincs szándékukban keresztényként nevelni. Ehhez joguk van, és éppen azért jogaik tiszteletben tartása miatt nem lehet kifejezett szándékuk ellenére — hacsak nem halálvesztély esetéről van szó — a gyermeket megkeresztelni. Igaz, ezt nagyon nehéz ilyenkor megmagyarázni úgy, hogy ne elutasításnak érezzék, és a nagymamák vagy keresztszülőjelöltek ezt ne vegyék rossz néven, akik a keresztelésben többnyire csak társadalmi szokást látnak, mondván: „az úgy illik, hogy a gyermek meg legyen keresztelve”. — Az sem ritka, hogy félig-meddig valami babonás félelem vezeti a szülők akarata ellenére a gyermeket „ellopó” és mindenáron megkereszteltetni akaró nagymamákat, hogy a megkeresztelt gyermek „jobban fejlődjék, ne legyen beteg stb.” Ha a gyermek keresztelését nem a szülők kéri, nem láthatjuk biztosítottnak a gyermek vallásos nevelését sem. A gyermek nevelésében az „első jog” a szülőket illeti meg, ezért a nagyszülők, keresztszülők csupán támogatói lehetnek ebben a szülőknél, de semmiképpen nem vehetik át teljesen ezt a szerepet. Egy valóban keresztény szellemben élő családban nagy érték lehet a segítőkész nagyszülő, aki a szülőket segíti a gyermek vallásos nevelésében, elkíséri hittanóra, tanítgatja imádkozni, kikérdezi a hittanleckét stb., de mindezt sohasem a szülők helyett, hanem a szülők mellett.

ÖRÖMÜNK ÉS GONDUNK a keresztiség szentségének a kiszolgáltatása. Öröm, hiszen gyarapszik Krisztus egyháza. „Aki a keresztiség által Krisztus testének tagjaivá lesznek, a víz és a Szentlélek által új teremtményé válnak: Isten népévé alakulnak, minden bűnük bocsánatát elnyerve a sötétség hatalmából megszabadulnak, és a fogadott fiúság állapotába kerülnek.” — olvashatjuk az Ordo Baptismi Parvulorum bevezetőjében, amely a trentói zsinat határozatát idézi. A keresztiség szentségének kiszolgáltatása az egyház ünnepe, és még inkább bensőséges családi ünnepe annak az egyházközösségnek, amelyben a keresztelésre sor kerül. A keresztelés nem csupán a gyermek családjának ünnepe, hanem Isten nagy „családjáé”, az egyházé is. Eppen ezért nagyon fontos, hogy a keresztiség kiszolgáltatásánál „ne csak a keresztszülők meg a szülők és rokonok képviseljék Isten népét, hanem — amennyire lehetséges — a barátok, az ismerősök, a szomszédok és a helybeli egyházközösség tagjai közül is minél többen. Cselekvően vegyenek részt a szertartásban, hogy megnyilvánuljon a közös hit, és kifejeződjék az a közös öröm, amellyel az egyház az újonnan megkereszteltet tagjaivá fogadja” (Ált. tud. 7.).

Az egyház ősi szokása, hogy a keresztiség szentségét leginkább a plébániatemplomokban szolgáltatja ki, mivel ez a templom az egyház egységének a kifejezője, a keresztiség pedig az egyházi közösségbe való bekapcsolódás kezdete. Épp ezért nem helyes elhanyagolni a keresztiség szentségének lakáson történő kiszolgáltatása, hacsak azt valamilyen súlyos ok nem teszi szükségessé. Az

egyház egységének legtökéletesebb kifejezése az eukarisztia ünneplése. Ezért nagyon ajánlatos a keresztség szentségének legalább időnként a szentmise keretében történő kiszolgáltatása. Természetesen ennek csak akkor van értelme, ha a keresztséget kérő szülők értik és értékelik a szentmise jelentőségét és aktívan be tudnak kapcsolódni az eukarisztia ünneplésébe.

Ahhoz, hogy a keresztség szentségét méltó és illő módon szolgáltassuk ki, lényeges, hogy előtte megvizsgáljuk a keresztséget kérő szülők szándékának komolyságát. Ez a feladat minden gyakorló lelkipásztor számára gond és felelősség. — A keresztség szentségének kiszolgáltatását nem szabad senkitől sem megtagadni, viszont „egy bizonyos ideig el lehet halasztani annak a kisednek a megkeresztelését, akinek egyik szülője sem kész a hitvallásra és annak vállalására” (Magyar Katolikus Püspöki Kar előszava 5. o.). Ez az a kérdés, úgy hiszem, amiben nem teljes az összhang a lelkipásztorkodó papság körében. Amíg az egyik plébánián a lelkipásztor — a helyzetet komolyan mérlegelve — a szentség kiszolgáltatásának elhalasztását javasolja, addig a másik plébánián minden további nélkül megkeresztelik a gyermeket. A Magyar Katolikus Püspöki Kar 1973-ban úgy rendelkezett, hogy a „keresztelés lehetőség szerint a szülők (illetőleg a keresztelendő) lakóhelye szerinti illetékes plébániatemplomban történjék, másutt csak az illetékes plébános írásos hozzájárulásával — kivéve természetesen a szükségkeresztelés esetét” (OBP 4. o.). Ennek a rendelkezésnek figyelembevételével elkerülhető lenne, hogy amit esetleg komoly lelkipásztori szempontok mérlegelése után nem látnak helyesnek az egyik plébánián, azt megtegyék a másikon. Tudjuk ugyanis, hogy nem a keresztség kiszolgáltatásának megtagadásáról van szó, hiszen azt megtagadni senkitől sem szabad, csupán ELHALASZTÁSÁRÓL. — Igyekeznünk kell a szülőkkel vagy adott esetben a keresztelést kérő nagyszülőkkel megérteni, hogy nem elutasításról, elküldésről van szó, hanem hogy ez az újszülött gyermek lelki érdeke is.

A KERESZTELES ELHALASZTÁSÁNAK természetesen csak nagyon komoly okai lehetnek. Ezek általában igen hamar, már a keresztelésre jelentkezéskor is kiderülnek, amikor a lelkipásztor tájékozódó jellegű kérdéseket tesz föl a szülőknek vallásos ismereteikkel, vallásos képzettségükkel vagy keresztény házasságuk rendezettségével kapcsolatban. Ma már sajnos egyre gyakoribb, hogy fiatal szülők nem élnek érvényes egyházi házasságban, legtöbbször semmiféle vallási nevelésben nem részesültek, így természetesen sem elsőáldozók, sem bérmálkozók nem voltak. Ezért jó alkalom az ilyen találkozások arra is, hogy felkínáljuk mindennek lehetőségét, és amennyiben hajlandónak mutatkoznak, megfelelő előkészület után szívesen rendezzük házasságukat. A legtöbb esetben szoktak is rá vállalkozni. Természetesen a felkészítésnél figyelembe kell venni, hogy a napi munkájuk végzése és a gyermek gondozásával járó elfoglaltságaik után tudnak csak oktatásra, beszélgetésre a plébániára eljönni, ezért időben hozzájuk kell alkalmazkodnunk. Ha a gyermek felügyeletét a szülők nem tudják megoldani, a lelkipásztor is fölkeresheti a szülőket; ez egyben jó lehetőség a családdal való lelki kapcsolat megteremtésére is. Ez a felkészítés természetesen nem „tanfolyam”, mint ahogyan sokszor megkérdézik: „Na és akkor mennyi ideig kell erre a „tanfolyamra” járni?” Mivel hitünk nem csupán bizonyos mennyiségű ismeretanyag elsajátítása, hanem elsősorban ÉLETFORMA, amit élni kell, amit gyakorolni kell, ezért a lelkipásztornak arra kell törekednie, hogy azt legalább csírájában sikerüljön kialakítania. A beszélgetési alkalmak arra is jők, hogy személyes kapcsolatot alakítsunk ki a fiatal szülőkkel, majd a házasságrendezés és keresztelés megtörténte után is segíthetjük őket vallásuk gyakorlásában, a gyermek keresztény nevelésében. A néhány hetes vagy akár néhány hónapos felkészülési idő nyilvánvalóan kevés ahhoz, hogy pótoljuk húsz vagy huszonöt év mulasztását és vallásos nevelését. Ahhoz azonban mindenképpen elegendő lehet, hogy ha röviden is, de helyes képet kapjanak hitünkről, a köztudatban élő, az egyházról kialakult téves elképzelésekről. A szülőkkel, keresztszülőkkel való beszélgetés akkor sem fölösleges, ha gyakorló keresztényekről van szó. Hasznos a tanult ismeretek felfrissítésére és jó lelki felkészülés és előkészület is lehet a keresztséghez.

A KERESZTSZÜLŐI TISZTSÉGRŐL is kell néhány szót szólni. Igaz, napjainkban egyre inkább csökken a keresztszülőség vallásos jelentősége. A keresztszülő már nem a vallásos nevelés támogatója, szerepe csak formális, kimerül a keresztgyermek időnkénti megajándékozásában. Pedig az, hogy valakit felkérnek keresztszülőnek, nem csupán megtiszteltetés, nem csupán öröm, hanem feltétlenül gond és felelősség is, mivel a keresztszülőség elsősorban feladat. Sajnos ezt sem a keresztséget kérő szülők, sem pedig a keresztszülőséget vállalók nem nagyon szokták figyelembe venni, fontosnak tartani. Legalább a lelkipásztornak legyen gondja arra, hogy a kiválasztott keresztszülők valóban megfeleljenek ennek a tisztségnek. Az OBP ezt írja a keresztszülőkről az Ált. Tud. 8. pontjában: „A kised keresztelésénél is ott kell lennie a keresztszülőnek, hogy megjelenítse egyrészt a keresztelendőnek kibővült családját, másrészt az Anyaszentegyház szerepét. Szükség esetén pedig segíti a szülőket, hogy a gyermek előrehaladjon a hitben és hitéről életével is tanúságot tegyen.”

A ősegyházban a megkeresztelt hitre való nevelésében komoly szerepe volt a keresztszülőnek. Ma viszont legtöbbször ezt a szülők sem igénylik, sőt talán nem is veszik jó néven, ha a keresztszülő beleszól a gyermek nevelésébe vagy esetleg a szülőt keresztény kötelességére figyel-

mezteti. Egyet azonban minden keresztszülő megtehet, sőt kötelessége is megtennie — jó példát kell adnia. A keresztszülők kifogástalan keresztény életének példája — nagy távolság ellenére is — hatékony lehet. Ezért kellene a keresztszülőt körültekintéssel megválasztani; ebben a lelkipásztor segítségére lehet a szülőknek.

A rendelkezések a keresztszülővel szemben is támasztanak bizonyos követelményeket. Ezeket röviden így foglalhatjuk össze: legyen jó keresztény. Katolikus hitre csak az tud nevelni, aki maga is ismeri hitét és éli is azt. Így pl. a keresztszülőségnek feltétele lenne az eukarisztia és a bérmálás szentségében való részesedés, valamint házasoknál a törvényesen megkötött egyházi házasság. A keresztelés előtti felkészítés jó alkalom arra is, hogy a lelkipásztor minderről meggyőződjék, és ha hiányosságokat tapasztal, azokat segítse pótolni.

A VALLÁSSZOCIOLÓGIAI FÖLMÉRÉSEK kétségkívül gyakran igen lehangolóan hatnak. Csökken a magukat vallásosnak mondó emberek száma, és ezzel együtt sok helyen nyilvánvalóan csökken a keresztelesek száma is. Tomka Miklós az Ifjúsági Szemlében (1984. IV/2. 9. o.) felméréseinek eredményeképpen azt írja, hogy „... úgy tűnik, mintha az elvállaltalanodási tendencia végéhez közeledne, s a vallásosok részaránya — viszonylag alacsony szinten — stabilizálódna. Ezt a hipotézist azonban két tényező gyengíti. Egyrészt, hogy ilyen rövid időszak alapján nagyon bizonytalan az összehasonlítás. Másrészt, hogy nemcsak a vallásosságtól — hanem egyebek között a környezet elvárásaitól, liberalizmusától stb. — függ, hogy hányan mondják magukat vallásosnak. Az elvállaltalanodási trend lassulása vagy megállása azonban semmiképpen nem azonos a vallási fellendüléssel.” Viszont sem a vallásos emberek számának csökkenése, sem pedig a „vallásosok részarányának” alacsony szinten történő stabilizálódása, vagy a plébániai anyakönyvekből néhány helyen kimutatható fogyatkozó számú keresztelesek sem adhatnak okot arra, hogy a keresztség szentségét minden körültekintés nélkül szolgáltassuk ki. „Isten a keresztség szentsége által az egyház testébe beépült hívőket eltörölhetetlen szentségi jellel arra rendeli, hogy részt vegyenek a keresztény vallás istentiszteletében, és minthogy az újjászületés által az ő gyermekei, arra kötelezi őket, hogy az emberek előtt vallják meg azt a hitet, amelyet Istentől kaptak az egyház közvetítésével” (Lumen Gentium II. 11.). Ha Isten a keresztség szentsége által ekkora méltóságra hívja meg az embert, akkor nekünk elsősorban már nem a mennyiségi, hanem inkább a minőségi mutatóknak kellene nagyobb figyelmet szentelnünk: hogy akiket a keresztség szentsége által Isten gyermekei sorába meghívott, azok egykor elegendet is tudjanak tenni hivatásuknak. Úgy vélem, hogy a keresztelesek számával kapcsolatban nem feltétlenül érvényesül az elv, hogy „a mennyiségi változások minőségi változásba csapnak át”; inkább a másik elv érvényes, — hogy a „kevesebb több”.

Sólymos Szilveszter

NÉHÁNY ELMÉLETI—GYAKORLATI GONDOLAT A KERESZTELŐKÜTRŐL

A keresztség szentségét, annak jelentőségét a hívő ember életében, századunkban az egész keresztény teológia és természetesen a II. Vatikáni zsinat is erősen felértékelte. A keresztség szemléletében nem annyira az egyházhoz tartozás jogi jellege ma az uralkodó, mint inkább az az elmélyült teológiai nézőpont, hogy a keresztség — együtt a bérmálással és az eukarisztia vételével — a krisztusi életbe való beavatás szentsége. Meghalás Krisztussal a bűnnek és vele együtt feltámadás az új életre; új teremtménnyé születés vízből és Szentlélekből, betagozódás, beépülés Isten népének közösségébe, elsősorban a helyi egyházon keresztül.

Ez az új hangsúlyú szemlélet megmutatkozik a Zsinatnak a keresztelessel és magával a keresztelezőkúttal kapcsolatosan adott útmutatásaiban is. A keresztelezőkútról például a Liturgikus Konstitúciónak a szakrális művészettel foglalkozó fejezetében ezt olvashatjuk: „Felül kell vizsgálni a keresztelezőkút alkalmasságát és méltó helyét. Mindazt, ami kevéssé felel meg a megújított liturgiának, meg kell változtatni vagy meg kell szüntetni; azokat pedig, amelyek azt előmozdítják, meg kell tartani, vagy újra be kell vezetni” (128. pont).

Fogalmi tisztázásul megjegyzendő: a Konstitúció beszél baptisteriumról (keresztelőkápolna), fons baptismalisról (keresztelőkút vagy -medence) és egy bizonyos edényről (vas, in quo praeparatur aqua in presbyterio), ami a közösségi kereszteléskor fordulhat elő, lehet időszerű. Ami fontos: a méltó mivel hangsúlyozása mind a három formára vonatkozik.

A medencével ellátott keresztelőkápolna és a keresztelőkút kötéssége kétségkívül visszavehető a felnőtt-, ill. a gyermekkeresztelés gyakorlatára, leegyszerűsítetten azt tükrözi. A kora középkortól mindinkább általánossá váló gyermekkeresztelés szinte szükségszerűen hozta magával a mai keresztelőkút kialakulását. Ma pedig egy újabb, nem lényegtelen fejlődési mozzanat érezhető meg a keresztvizet tartalmazó edény (vas) bevezetésében.

A megújított liturgiában a keresztséggel kapcsolatban ugyanis az az egyik legjelentősebb hangsúly, hogy a keresztség közösségi aktus, azaz az egész egyházi közösséget, a helyi gyülekezetet érinti. Épp ezért kívánatos, hogy a közösség előtt, lehetőleg egy vasárnapi mise keretében tartassék meg; illetőleg legyenek időnként a keresztséggel kapcsolatban ún. rituális misék, ahol együtt részesülnek a keresztségben a megkeresztelendők. — Köztudomású, hogy az ősegyházban a húsvét éjszaka volt a keresztelés ideje, hogy így a keresztség húsvéti-misztérium jellege kidomborodjék. Mármint a vasárnap a liturgiában a heti húsvét.

Az egész közösség előtti keresztelés viszont rögtön felveti, ill. magával hozza a keresztelés helyének és a keresztkút helyének a kérdését. — Ha a keresztséggel kapcsolatos dokumentumokat megkérdezzük a keresztelőkút helyéről, nem kapunk olyan egyértelmű és határozott választ, mint például a papi térség hármaskörének — oltár, ambo, sedes — esetében. A keresztséget bevezető Általános tudnivalók 25. pontjában ugyanis ezt olvassuk: „A keresztelőkápolna vagy a keresztelőkút lehet a templomon belül vagy kívül, akár a templom valamelyik részében a hívek szeme előtt; úgy kell megválasztani, hogy minél több ember részvételére nyújtson lehetőséget.” — Ha tehát egy templomban a keresztelőkápolna vagy -kút olyan helyen lenne, hogy a közösség nem tudna bekapcsolódni a keresztségbe, akkor gyakorlatilag legtöbbször a papi térségben vagy közvetlenül előtte kell magát a keresztelést végezni. — Mindebből azonban az is következik, hogy újonnan épülő templomokban eleve kiemelt, központi helyre kell tervezni a keresztelőkutat, nem pedig egy mellékkápolnába, az individuális avagy családi kereszteléseket tartva szem előtt.

Rögtön felmerülhet egy gyakorlati kérdés: betervezhető, ill. elhelyezhető-e a keresztelőkút a presbiteriumba? Azt mondanám: lehetőleg ne, hogy megmaradjon a presbiterium hármaskör — oltár, ambo, sedes — fókuszja; de adott esetben, főleg, ha tágasabb papi térség áll rendelkezésre, semmivel sem érzem rosszabb megoldásnak a keresztelőkutat ott, mint a tabernákulumot a papi térségben.

Nemcsak a keresztelési medence helyét, de méretét és formáját is döntően meghatározza, ha a keresztelés módját is tekintetbe vesszük. Az egyház eleve nem zárja ki az alámerítéssel (immersio) történő keresztelést sem felnőtteknél, sem gyermekeknél. Sőt, az alámerítés van első helyen említve (OBP 22. pont), mint ami a keresztség mély szimbolikájának legjobban megfelel: a keresztség ugyanis leszállás a halálba, azaz a bűnnek való meghalásba Krisztussal és vele új életre feltámadás.

Ezért jogosan merülhet fel például egy reprezentatívabb, jelentősebb új templom építésénél az a gondolat is, hogy tervezzenek bele valódi keresztelõmedencét is; ez esetben persze több más igényt is meg kell oldani, mint pl. az öltözőhelyiséget stb.

Ha ez a gondolat valakinek talán túlságosan bizarrnak tűnnék, az mégis előfordulhat, hogy a szülők a gyermekkeresztelést alámerítés formájában kérik. Ez esetben viszont biztosítani kell a keresztelőkút vizének könnyű kicserélhetőségét és a kellő hőmérsékletét. — Magáról a vízről különben az Általános Bevezetés 25. pontja azt írja, hogy az vagy élővízjellegű, csobogó víz (scaturit) vagy egyszerűen a kútba, medencébe öntött víz legyen. — Az élővízjellegű, csobogó keresztelőkút kérdése nemritkán vitatott téma. Kétségkívül alapvetően szép szimbólum az élő víz alkalmazása; ugyanakkor nagy a veszélye annak, hogy valaki itt olcsó és hétköznapi megoldáshoz folyamodik, pl. valami konyhai mosogatócsapot szerelne fel, vagy műanyag tálnal alkalmazna kis szökőkutat. Nem kétséges: itt csak igényes művészi és ugyanakkor szakrális jellegű megoldás jöhet szóba.

De ha már valaki a csobogó vizet nem is igényli, az viszont kívánatos lenne, hogy egy új keresztelőkút könnyen feltölthető, illetőleg víze leereszthető legyen. A keresztelő ugyanis a vízzel teli kútat átadja meg, és kívánatos, hogy abból merítve, afölött történjék a keresztelés. A keresztelés után pedig a víz legyen leereszthető egy sacarium-jellegű szikkasztóba.

Ezzel szemben ma legtöbb esetben — még ha a keresztelőkút közelében is történik a keresztelés — ámpolnában vagy kancsóban előkészített vizet szentel meg a pap, és egy tál fölött önti le a gyermek fejét. Még ott is a medence felett kellene keresztelni, ahol régi keresztelőkút van, melynek nincsen lefolyója. Ez esetben a medencébe megfelelő betétet lehet elhelyezni, melyből azután a víz könnyen kiönthető. — Ha mindig csak az érvényességet szem előtt tartó, legegyszerűbb és legolcsóbb megoldásokat keressük, elhomályosítjuk és elszürkítjük a szentségek, ez esetben a keresztség gazdag szimbolikáját.

Ugyancsak itt lehetne megemlíteni a keresztvíz melegítésének problémáját is. Ez fontos lehet kisgyermek alámerítéssel történő keresztelezésénél, de télen egyszerű, leöntéses keresztség esetén is. A kielégítő megoldás itt sem az, hogy a sekrestyei kályháról vagy fűtőtestről ámpolnában kihozzuk a langyosított vizet, hanem, hogy a keresztelezőkútba vagy annak egyik szektorába beépítjük a melegítőszervezetet.

A keresztelezőkút alakja, anyaga — funkciójának, az egész templomnak és a keresztelezés helyének szemmel tartásával tervezendő meg. Az anyagát illetően a kő vagy márvány tűnik legalkalmasabbnak; részben azért, mert jó lehetőséget ad díszítésre, ábrázolásokra, másrészt már önmagában is szép szimbólum: „a szikla pedig maga Krisztus” — írja Pál apostol az 1Kor 10,5-ben.

A keresztelezéssel kapcsolatos felszerelések között itt utalnék vissza a keresztvízartó edényre, melyre elsősorban akkor van szükség, ha a keresztelezés nem a kútnál, hanem a hívek előtt valahol máshol történik. Ebben az esetben a keresztvizet díszes edényben helyes megszentelni, nem pedig akármilyen kis kancsóban. Hisz erre az edényre is vonatkozik az igény, hogy méltó, illő és díszes legyen. Ahol tehát a közösségi keresztelezés rendszeres gyakorlat, és az nem tartható a keresztelezőkútnál, ott mindenképpen gondoskodni kellene egy méreteiben is odaillo és mégis könnyen elvihető, szakrális keresztvízartó edényről, mely az adott alkalommal magát a keresztelezőkutat helyettesíti, és amelyből a szertartás után a keresztvíz a sacriumbba önthető.

A keresztelezéssel kapcsolatban külön meg kell említeni a húsvéti gyertyát, mert szervesen hozzátartozik a keresztelezőkúthoz, és a húsvéti idő kivételével ott is van a helye. Ez is jelzi, hogy a keresztség húsvéti esemény. A keresztszülő, jobban mondva, maga a szülő a húsvéti gyertya lángjáról gyújtja meg a keresztségi gyertyát, a hit és az isteni élet szimbólumát. — A húsvéti gyertya mérete, díszítése szintén hozzátartozik ennek a szentségnek nagybecsüléséhez és méltóságához. Minden évben új húsvéti gyertyát szentelünk, ezt kívánja a veritas rerum, a dolgok valódisága, őszintesége.

Mind a keresztelezőkút, mind a húsvéti gyertyatartó díszítése sok lehetőséget ad a keresztség gazdag szimbolikájának kibontásához, szemléltetéséhez. Gyakorta felhasznált ábrázolások: a bűnbeesés, Jézus feltámadása. A tervezők figyelmét fel lehet hívni az ősegyház kedvelt keresztelezési perikópáira (az A év 3—4—5. vasárnapjain: a samariai asszony, a vakon született meggyógyítása és Lázár feltámasztása). Hogy a keresztelezőkút kápolnájában vagy a mögöttes falfelületen melyek a legmegfelelőbb ábrázolások? Több is lehet jól odaillo: maga egy méreteiben is imponáló feszület mint a megváltás szimbóluma; a Szentlélek mint az új élet megteremtője; a feltámadt Krisztus stb. A barokk kor talán leggyakrabban használt és kedvelt ábrázolását: János megkezeszteli Jézust a Jordánban — nem venném, mert Jézus keresztsége és a mi keresztségünk között inkább külsőséges a kapcsolat.

A keresztelezőkút környékének díszítése virággal és főleg zölddel — éppen mert az új életre utal — nagyon kívánatos. Valójában ki kellene emelni a templomban a keresztelezőkutat, miként a tabernákulumot, hiszen ebben a szentségben is jelen van Jézus éltető erejével, amint azt a Lit. Konst. 7. pontja tanítja, és VI. Pál kifejti a *Mysterium fidei* enciklikában (AAS 1965 — 763.). A fenti elvi kijelentésekből néhány gyakorlati következtetést is le kell vonni.

A keresztség szentségének élményszerűségét sok minden elmulasztaná, többek között odaillo, méltó és művészi keresztelezési emlékek is. A dátummal ellátott díszes keresztelezési gyertya, a szépen hímzett kis fehér ing, emlékkép (esetleg a keresztelezőkút fotójával) sok helyütt bevett gyakorlat már. Pedagógiailag nagyon üdvös a gyermekeket később elvezetni ahhoz a keresztelezőkúthoz, ahol a keresztség kegyelmében részesültek, ahol életük legjelesebb eseménye történt velük.

A keresztség szimbólumtartalma rendkívül gazdag, sokrétű a lehetőség is, amivel kiemelhetjük jelentőségét. Talán azt a véleményt is meg lehet kockáztatni, hogy ma a keresztelezőkút elsődleges funkciója nem annyira a keresztvíz őrzése, hanem sokkal inkább annak szimbólumjellege. A keresztelezőkutat és vele a keresztséget olyan szimbólummá kell avatni, hogy az hangosan hirdesse keresztény életünk nagy eseményét.

Természetes, hogy az elmondott szempontokat, a keresztség gazdag szimbolikáját egy helyen mind aligha lehet megvalósítani. Az adott helyzetben kell megkeresni az ott legtöbbet mondó, legméltóbb megoldást.

A keresztség szentségének kiszolgáltatásakor — bár nem kedvelem ezt a „szolgáltatásokra” emlékeztető kifejezést —, a keresztség eseményén minden alkalommal a feltámadás örömeinek kell átragyognia. Ehhez kell hozzásegíteni minden mozzanatnak: elsősorban a keresztelező pap egész magatartásának, továbbá a művészek, alkotók misztériumot megsejtető, teremtő erejének, amivel a keresztelezőkutat, annak felszerelését, egész milióját megalkotják.

A FELNŐTTKERESZTSÉGRŐL

„Megkeresztelkedtek” — ezzel a szóval végződik a Szentlélek eljövételének története. (Apcsel 2,41)

A keresztség az a látható jel, amely révén Isten népének tagjai leszünk. Hogy jelentésének értelmét egyre mélyebben kimerítsük, példaképpen a felnőttek keresztselésének ünnepélyes szertartását szemléljük, még akkor is, ha manapság a csecsemőkeresztesítés az elterjedtebb.

A CSECSEMŐKORI KERESZTSÉG. A kérdésről való elmélkedés előtt a csecsemőkeresztesítés kérdése csak mintegy megjegyzésként kerül ide. A keresztesztény szülők számára magától értetődő, hogy gyermekük megkeresztesítését kérik. Ezzel kinyilvánítják, hogy gyermekük számára az Egyház közösségében keresnek és kérnek helyet és ott is kívánják felnevelni. A kérdés az, hogyan kaphatja meg a csecsemő a megtérés és a hit jelét, hiszen képtelen a megtérésre és a hitbéli odaadásra. A válasz: úgy, ahogyan él, vagyis a felnőttek révén. Krisztus a Megváltást a közösség ügyének tekintette. Nem az elszigetelt egyéneket váltotta meg, hanem a népet. S ahogy nyájban báránnyak is vannak, úgy vannak a nép közt gyermekek, akiknek emberi léte teljes egészében az őket körülvevő felnőttektől függ. A csecsemőt tehát nem azért keresztesztelik meg, mert hisz, hanem mert mi felnőttek kívánjuk, hogy hitünkben nevelkedjen az Egyház hitére.

A gyermeket keresztesztelésekor a maga módján tölti el a kegyelem és a Szentlélek, lesz Krisztus Testének tagja és szenteltesztetik megváltó szolgálatra, a megváltó halálra és örök életre. Ezt később a keresztesztény nevelésnek kell megvilágítania előtte s ezt a nevelést nem szabad különválasztani a keresztesztégtől sem lélektben, sem gyakorlatban. Kérdés, hogy egy gyermek, akit csak szokásból kereszteszteltek meg, de nem neveltek keresztesztény szellemben, valóban tagja-e az Egyháznak? Az Egyház biztosítékot kér a gyermek keresztesztény nevelésére.

A gyermek növekvő függetlenségét is tekintetbe kell venni, amikor a keresztesztéget vizsgáljuk. Hiszen előbb-utóbb el kell következnie a „megvilágosodásnak”, az önátadásnak. Ennek egyik jele a keresztesztégi fogadalom ünnepélyes megismétlése, amikor a gyermek erre már szellemileg érett. Megteheti ezt a felnőttekkel együtt húsvét vigíliájában, mikor minden jelenlévő keresztesztény együtt újítja meg ezeket az ígéreket. De az igazi fogadalomújítás később következik be, a mindennapi életben. Lehet ez egy jóbarát vagy munkatárs kérdésére mások füle hallatára adott válasz... Lehet ez egy titokban legyőzött kísértés, vagy a jósággnak, szolgálatnak, a halál elfogadásának áldozatos tette.

AKI KERESZTESZTÉGRE VÁR. Az ősegyházban a keresztesztégért folyamodót hittanulóvá (katekumenné) fogadták. Ez a templom kapuján kívül történt. A szertartás mindvégig, minden részletében szimbolikus. A helye, a ruhák színe, a kézmozdulatok, a szereplő anyagok mind-mind jeleznek valamint, s különösebb elmélyülés nélkül is érthetők. A befogadás ezzel a kérdéssel kezdődik: Mi a neved? A második kérdés: Mit akarsz? A válasz a halandó ember ajkán mindennél többet mond: Az örök életet. Ehhez pedig hitre van szükség. A keresztesztelendő azért jött, mert hisz, mégis a hit kegyelméért imádkozik. Ez arra utal, hogy az ember a hitet kapja, nem az ő műve. A pap kikérdezi, hogy felkészültségéről megbizonyosodjon és megismétli Jézus húsvéti kézmozdulatát, kiharancsolja belőle a gonoszleket és felszólítja, hogy adjon helyet a Szentléleknek. Ez a parancs az őrdögnek szól, de mindenre vonatkozik, ami gonosz... mások bűnének hatása, a keresztesztelendő rossz hajlamai, az Istenről való téves nézetei. A szertartás mindvégig a világosságot állítja szembe a sötétséggel, de a keresztesztelendő téves nézetei közül csak a káros elemeket említi. Ez helyes is, hiszen a szertartás a keresztesztelendő megtérését, életéért folytatott küzdelmét summázza bibliai tömörséggel és mélységgel és mellőzi a részleteket. Feltűnnek a múltbéli kísértések, a válaszutak, sötétség és kétségbeesés, amelyek a jövőben is újra és újra megismétlődnek. S ezek ellentétéként újra és újra látjuk Isten győzelmek békéjét, jóságát, örömet, vagyis: a gonoszlekek kiűzetését és a jó eljövételét.

A pap a kereszt jelét rajzolja a keresztesztelendőre s ezzel távozik. Kezdetét veszi hittanuló léte, amely éveket is eltarthat.

AZ UTOLSÓ ELŐTTI LÉPÉS. A második szertartás szintén megjeleníti az Isten és Sátán küzdelmét a hittanuló lelkében. Ő maga elmondja a Miatyánkot, keresztesztülei és a pap keresztet rajzolnak rá és rharancsolnak az Őrdög, hogy távozzék belőle. A keresztesztelendő tanúságot tesz a közösség és Isten színe előtt arról, amit átélt és amire oktatták. Ez olyan küszöb, amit nehéz átlépni.

A szertartások végén megkenik a fölavatott hittanulót a katekumének olajával a harcban tanúsítandó hajlékonyság és erő jeléül.

A KERESZTESZTÉG. Keresztesztelni az év folyamán bármikor lehet, de a legkifejezőbb alkalom Krisztus föltámadásának előestéje. Eppen ezért húsvét vigíliájában himnuszba foglalják és megszentelik

a keresztvizet. Ez a szertartás az egész Irást felöleli, hogy így jelezze ennek az elemnek fontosságát: Az ősi vizekkel kezdi, amelyek fölött az Úr teremő Lelke lebegett... folytatja a vízözön és a Vörös tenger vizével... s végül azt a vizet is említi, amely Jézus oldalából folyt ki. A liturgia itt elidőzik, elmélkedik. A lélektan is gyakorta emlegeti, hogy a legkifejezőbb jelképek egyike a víz. A modern természettudomány pedig megállapítja, hogy minden élet ebből az elemből származik. Az orvostudomány adja tudunkra, hogy az emberi magzat a magzatvizben fejlődik, amelynek összetétele ugyanaz, mint a tenger vízé. Életünk őseleme a víz. Ezért választotta Jézus mennyei újjászületésünk jelképéül (húsvét vigíliáján a keresztvíz-szenteléskor énekelt könyörgés).

AZ ÚJ SZÜLETÉS. Születéssel lépünk az Egyházba. Föl kell tennünk magunknak Nikodémus kérdését: „Hogyan születhetik valaki, mikor már öreg? Csak nem mehet vissza anyja méhébe, hogy újra szülessék? Jézus erre így felelt: Bizony, bizony mondom neked, aki újjá nem születik vízből és lélekből, nem mehet be Isten országába.” (Jn 3,4—5)

A megkeresztelt tehát új életet kap „vízből és lélekből”. Éppen ezért a kereszttség sokkal több annál, minthogy beírják egy ember nevét a közösség tagjainak névsorába. A Szentlélek szül bennünket, Ő újít meg a közösségen belül és a közösség számára.

Közvetlenül a keresztelés előtt a keresztelendőt megegyeszer megkérdezik a hite fölől, azután egyenesen fölteszik neki a kérdést: „Akarsz-e megkeresztelkedni”? Ezután a pap vízzel önti le a keresztelendőt e szavak kíséretében: „Megkeresztellek téged az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek nevében” (Vö. Mt 28,19). A víz a születésre utal, a szavak pedig arra, hogy mi-féle születés ez: a Szentlélek száll belénk és ad nekünk életet és az Atya gyermekeivé avat. A megszentelő Szentlélek által tehát kereszténnyé válunk. Krisztus immár bennünk lakozik. Eltölt bennünket a Megszentelő Kegyelem. E misztériumot háromféle képpen fejzhetjük ki: Megkapjuk a Szentleket; megkapjuk a Megszentelő Kegyelemet; immár Krisztusban vagyunk. A három ugyanazt jelenti.

„Krisztusban”. Két ember, aki egymást szereti, egyre inkább hasonul egymáshoz, valósággal egy életet élnek. Ugyanez történik velünk Krisztusban, csak sokkal mélyebben. Az Ő életét éljük s a Szentlélek teszi ezt lehetővé, aki által Krisztus bennünk van. Új teremő részesei leszünk.

MEGTISZTULÁS. A megkereszteltben, akit Krisztus magába fogadott nincs a bűnnek helye. A víz nem csak a születést, a megtisztulást is jelképezi. A kereszttség megtisztít a bűnöktől. Jézussal így kapcsolatba kerülve az ember „legyőzi” az eredeti bűnt is. Ezt a győzelmet ugyanis nem lehet elválasztani életharcunktól.

Most hófehérre mosva Isten barátja lesz. Makulátlan tisztán kezdi új életét. Meghódította a világosságot (a keresztstéget „Megvilágosodásnak” is hívják). A megkereszteltnek, miután krizmával megkenték, fehér ruhát és égő gyertyát adnak a tisztaság és világosság jelképéül.

A KERESZTSÉGBEN ELEMETVE. A víznek kettős jelentése van: menekülésre is utal és pusztulásra is. Nemcsak az életet jelzi, hanem a vízözönt is. Nemcsak inni lehet, tisztálkodni vele, úszni benne, hanem bele is fulladhat az ember a vízbe, amely „ellepi az ajkat”.

Nem hagyhatjuk ki tehát vizsgálódásunkból a keresztstéget ezt az aspektusát sem. Szent Pál azt írja: „Vagy nem tudjátok, hogy akik Krisztusban megkeresztelkedtünk, az Ő halálában keresztelkedtünk meg? A keresztstégetben ugyanis eltemetkezünk Vele együtt a halálba...” (Róm 6,3—4) A jelkép ott a legvilágosabb, ahol a keresztelést alámerítéssel végzik. A „régibert”, az önzése, vaksága, gögje és megátalkodottsága rabságában élő embert átadják a halálnak. Meghal és eltűnik Krisztus halálával. Ez mindenekelőtt a bűnök bocsánatára utal, de az élet átalakulását is jelzi. Hogy teljes kijelentését megérthessük, vissza kell menni a Jordán partjára és a Kálváriára. Krisztus megkeresztelkedett, éspedig a halálra. A keresztstégettel az aláza, a közös sors elvállalására, a szolgálatra, a halál engedelmes elfogadására adta át magát. Pedig kísértője az ellenkezőjére igyekezett rávenni, a szolgálat visszautasítására. Leendő halálát kétféle is „keresztstégetnek” nevezte. (Mk 10,38 és Lk 12,50) E halál Krisztus szolgálatának csúcspontja volt. Ez az Ő igazi keresztstégete. Ez áll mindazokra is, akik Krisztusban megkeresztelkedtek. Elfogadják az élet keresztstégetét: a szolgálatot, szenvedést, és végül a halált. Halálunk a keresztstéget teljessége. Elfogadjuk, mint Jézus, éspedig Vele és Benne. Hogy Urunk megváltott bennünket, nem szünteti meg a bűnt és a szenvedést. Azt jelenti, hogy Vele együtt kell megváltani önmagunkat és másokat, az Ő módján. Erről Jézus ezt mondta: „Tudtok-e inni a kehelyből, amelyből én majd iszom, hogy a keresztstégettel, amellyel én megkeresztelkedem, ti is megkeresztelkedjétek.” (Mk 10,38) Erre csak az Ő erejével, példáját követve vagyunk képesek. Csak így tudjuk legyőzni bűneinket, ha alázaatosak vagyunk és szolgálatra készek, békeszeretők és léleken szegények. A halál szolgálatunk utolsó tette, a tesz teljesen szabaddá — „a keresztstéget, amellyel Jézus is megkeresztellett”.

Nem komor gondolat-e ez éppen a keresztstégettel kapcsolatban? De lehet-e valami ennél világosabb? Hiszen arra emlékeztet, hogy halandó életünk Jézussal nem értelmetlen, hanem

gyümölcsöző. Isten az emberiség gyászát szülési fájdalommal változtatta. Mikor a vízbe belépünk, a meghalást is jelképezzük; mikor kilépünk belőle, az a feltámadás és újjászületés jele. Ezért keresztelnek szivesen hűsült örmökteli elsőstéjén.

NÉP, AMELYNEK ÉLETE ÁTALAKUL. A keresztiség nem csupán egyéni kapcsolatot létesít Istennel. A kapcsolat általa jön létre, hogy az Egyház tagjai közé lépünk. A keresztiséggel új kő épül be az Egyház épületébe. Ezekből a kövekből épül fel Krisztus teste. „A test ugyan egy, de sok tagja van. A testnek ez a sok tagja azonban mégis egy test. Így Krisztus is. Mi ugyanis mindnyájan egy Lélekben egy testté lettünk a keresztiséggel: akár zsidók, akár pogányok, akár rabszolgák, akár szabadok. Mindannyiunkat egy lélek ifatott át.” (Kor 12,12—13)

Az a testvéri közösség, amely Jézussal kíván szolgálni, befogadott: tekintet nélkül nemzeti-ségünkre, jövedelmünkre, értelmi felkészültségünkre, vagy bármilyen másra. Együtt kelünk át a Vörös tengeren, hogy Jézus hívásának engedelmeskedve a szolgálat jeléül följárjunk saját parányi életünk és halálunkat. Azzal, hogy beálltunk Isten gyermekei közé, magunk is gyermekké váltunk, mint ahogy Krisztus is hétköznapi ember lett, mikor közénk állt. S mint Ő, közösen szakítottunk az ellenkező életszemlélettel. Ez azt jelenti, hogy a testvériség szent volta elkülönít bennünket az emberiségtől? Bizonyos értelemben igen. „Aki nincs velem, ellenem van.” — mondta Jézus. De nagy figyelemmel kell megállapítanunk, hogy hol húzódik ez a demarkációs vonal. Azok közt, akik Krisztus halálkeresztiségét szolgálatnak szentelt életmóddal váltják valóra életükben — és azok közt, akik életmódjukban engedtek a Sátán kísértésének, a hatalomvágy-nak, az erkölcstelenségnek, a lelki restségnek (pedig fölvetették a keresztiséget). Azok közt, akik megpróbálnak az Írás szavai szerint — készen vagyok, Uram — élni és azok közt, akik a kísértő szavait követve azt felelik: Nem szolgálók.

Létezik tehát választóvonal. De hol húzódik? Az énünkben. Hisz énünk egy része azt mondja: Nem szolgálók! A másik: Készen vagyok! Bennünk húzódik a jó és rossz lélek frontvonala. Bizonyára van, akit teljesen leigázott a gonoszszellem, de mi nem lehetünk mások bírái és ezzel még csak próbálkozunk sem szabad. Ki tudja, hogy a jóságnak, segítőkézségnek, s így Jézusnak miféle zsarátokra izzik egy-egy látszólag kialakult, konokul önző és romlott élet mélyén. Jézus nem fojt el egyetlen kicsi szikrát sem.

Észrevehetően megváltozik az ember a keresztiségtől? A keresztiség nyomán gyakran tapasztalható hirtelen fejlődés. De az is lehet, hogy pillanatnyilag semmiféle változás nem látszik. Az sem baj. Nem szabad a keresztiséget elszigetelten szemlélni, elvonatkoztatni az élet egészétől, amelynek kiindulópontja. És magát ezt az életet sem szabad elvonatkoztatni az Egyház életétől. Csak így döbbenünk rá, hogy a századok folyását a csöndes jóság, a nem hivalkodó szolgálat széles és mély árama jelzi. Az az új ártatlanság, amit a Lélek teremtett, az az új személység, amelybe milliók születtek bele, teljesen megváltoztatta a Föld arculatát. Még elképzelni sem tudjuk, milyen durva lenne az emberiség a Jézusadta keresztiség nélkül.

A MEGKERESZTELETELENEK. Egy látszólagos toldalékkal szeretném befejezni ezt a gondolatsort, amely valójában szervesen hozzá tartozik az előzőkhöz. A meg nem keresztelték jóságáról gondolkodom, amely a szolgálatra szentelt élet készséges elfogadásában áll. Vajon ez a készség megváltást jelentő kapcsolat-e Jézussal vízkeresztiség nélkül is?

A megkereszteletlen személy pusztán a születése által is kapcsolatba került Jézussal. Jézus embertársa. Az Egyház meggyőződése, hogyha az ember jó, akkor részese a krisztusi megváltás áldásának. Az élethosszat tartó hűség az elvállalt feladathoz, a halálig tartó szolgálat „megkereszteli” őt azzal a keresztiséggel, amivel Krisztus Jézus kereszteltetett meg. Ha pedig egy meg nem keresztelt személy halált szenved Krisztusért, akkor kifejezetten azt mondjuk, hogy vízkeresztiségben részesült. Más esetben vágykeresztiségről lehet szó, s ez magában foglalhatja az öntudatlan vágyat is. A keresztény keresztiség mindenkit érint, aki kész „engedelmeskedni a halálnak.” Ez a megkereszteletlenek „keresztisége” azonban nem csupán belső ügy, mert a szolgálatra való készség az élet egészében és a halálban nyer kifejezést. Mindez nem jelenti azt, hogy a hatásos jelet, a vízkeresztiséget mellőzni lehet. A vízkeresztiség megmutatja, hogy rászorulunk a vele járó bűnbocsánatra. Kinyilvánítja, hogy az Úr kapcsolatban van velünk. Lát-ható és kézzel fogható módon összetart bennünket, a népet, amelynek megadatott a Lélek, és amelyben a megbocsátás hatékony. Ezek nem érdemtelen formáságok. Jelentésük az, hogy a keresztiség is része egy nagy egésznek, amely keresztény tanításból, életmódválasztásból és megbocsátásból áll. A keresztiség valami valóságosat hoz létre: élesztőt kever a világba. Ami egyébként bizonytalan maradna és tévedésekkel teli, az ott, ahol Krisztus Egyháza láthatóan működik, a keresztiség által formát nyer és elmélyül. Ezért, aki Krisztusban hisz és a keresztiségről tud, nem kicsinyelheti le a jelentőségét.

Az új keresztényeket teremtő keresztiség azt is megmutatja, hogy másokkal mi az Isten szándéka és mi az, amit már elkezdett. Ha a mi gyermekünket megkeresztelik, az sok más ember javát is szolgálja. Mert azok is, akik nem veszik fel a keresztiséget, tagjai egy olyan emberiségnek — olyan környezetben élnek —, amelynek megadatott a keresztiség. Tehát bizonyos értelemben értük is kereszteljük meg.

A BÉRMÁLÁS A KERESZTÉNY NAGYKORUSÁG SZENTSÉGE

A II. Vatikáni zsinat lelkipásztori célkitűzésének egyik jelentős eredménye volt, hogy közelebb jutottunk a szentségekhez és így az egyház belső valóságához is. „A szentségek rendeltetése az emberek szentté tévése, Krisztus testének felépítése és végül az Istennek járó tisztelet megadásá. A másik rendeltetésük, hogy mint jelek a megértést és tanítást szolgálják.” (Liturgia, 59.) Ha a szentségeknek valóban ilyen nagy a jelentőségük hitéletünk alakításában, akkor fontos, hogy még jobban tisztázzuk a hívőknek a szentségekhez való kapcsolatát, hogy „teljes átéléssel járulhasanak azokhoz”.

Már jóval a zsinat előtt is, de főleg közvetlenül utána nagy erőfeszítések történtek, hogy a teológusok a bérmálás szentsége számára is kidolgozzák azt az újszerű szentírás-tudományos és hagyománytörténeti hátteret, melyet különösképpen a megújult Szentháromság-teológia és az egyháztól szóló zsinati tanítás sugalmazott. Az új meglátások alkalmasak ahhoz, hogy a korábban megfelelően sokkal tárgyilagosabb és életszerűbb összefüggésekre is rátaláljunk, és az egyházat azzá a közösséggé tegyék, amelynek ma küldetése, hogy a világ egységét, az emberiség együttműködését és a békét is előmozdítsa.

A Szentháromságban a hittudósok a háromszemélyű isteni élet személy szerinti és közös vonatkozású megfogalmazása mellett különösen az isteni üdvösségi tervnek, az „oikonómiának”, vagyis az Isten és embert átélő üdvösségi titoknak, a „mysterium salutis”-nak emberközpontibb kidolgozásába is bele mertek fogni. Ezzel párhuzamosan a szervezettebb egyházzszemlélet kívánalmai is jelentkeztek. Döntő lett, hogy az egyháznak külső, társadalomjellegű megközelítésén túl annak belső lelki életvalóságába is egyre jobban le tudunk hatolni. Így született meg a Liturgikus konstitúció kívánalma, hogy a hívők „tudatosan, cselekvő módon és lelki gyarapodással vegyenek részt a liturgikus cselekményekben” (Liturgia 11.).

E két szempontot kívánám egyre szorosabb összefüggésbe hozni egymással: a bérmálás szentségének mélyebben megvilágított szellemi tartalma szükségessé teszi, hogy a lelkipásztorok, élen a püspökökkel, a rugalmasabb, olykor külső formalitásoktól megszabadulva, a bérmálkozók számára életközelebbi hitbeli megerősítést, az egyház apostoli munkájában való cselekvő részvételt biztosítsanak és egyöntetűen meghatározzák a „nagykorúság szentségével” együtt járó, az egyházi közösségépítés szövegezettségéből jövő küldetésüket.

A bérmálás szentségi kegyelmének teológiája: a keresztség beteljesítése, a Szentlélek mint ajándék

A keresztségben találkozzunk először a szentháromságú Istenel. A keresztség vizének fűdőjében részesei leszünk Jézus Krisztus életének, különösképpen a húsvéti titkoknak. Így válunk Krisztus testvéreivé, a mennyei Atya gyermekeivé, a Szentlélek-Isten templomává, Krisztus titkos testének, az egyháznak tagjaivá. Mind a három isteni Személy az emberi lelket birtokba vette, emberi életünket lefoglalta; ezért is kaptunk a keresztségben sajátos jeget, „karaktert”, vagyis elkülönítő megjelölést arra, hogy ezentúl Isten és embertestvéreinek közös ügyét kell képviselnünk a világban. A keresztség a bűntől való megszabadulás, a megtisztulás és a lelki újjászületés szentsége.

S mi történik a bérmálásban? A keresztségben megújult bérmálkozók a Szentlélek szavakkal ki nem fejezhető ajándékát kapják meg. Ez sajátos erővel ruházza fel őket, szentségi jeget és beléjük, hogy szorosabban kapcsolódjanak az egyházhoz; mint Krisztus igazi tanúi, a hitet szóval és tettel kell terjeszteniük és megvédeniük. Mivel kezdetben a bérmálás szentségét a keresztséggel együtt szolgáltatták ki, sokáig kérdés maradt, vajon a bérmálás különálló szentségnek tekinthető-e? Semmi kétség nem fér ahhoz, hogy különálló szertartású és tartalmú szentségről kell beszélnünk, akármilyen közeli is volt a két beavatási szertartás; az sem változtat a tényeken, hogy a keleti egyházakban a bérmálást még ma is a keresztséggel együtt szolgáltatják ki.

Már a kezdetnél a keresztség és a Lélekadás egymástól el vannak választva (ApCsel 8,14—17). Szent Péter és Szent János Szamáriába mennek, és ezzel kapcsolatban említik, hogy azok, akik az Isten szavát elfogadták és Jézus, az Úr nevére vannak megkeresztelve, most kézfeltétellel megkapták a Szentleket. Úgy tűnik, hogy a kegyelmet vagy a Szentleket közlő kézfeltétel a keresztségi történés befejezése. Hasonlót közöl velünk az ApCsel 19,1—7: Szent Pál Efezusban olyanokat talált, akik csak János keresztségében részesültek; ezeket az Apostol a Jézus nevében történő keresztségben részesítette, majd rájuk tette kezét és leszállt rájuk a Szentlélek, miközben „nyelveket kezdtek beszélni és prófétáltak”.

A bérmálás szertartásában azonos jellegű szentelési cselekmények, vagyis jelek szerepelnek: ezek a kézfeltételek és a krizmával való megkenés. Külön és közösen is azt fejezik ki, hogy egyrészt a Lélek kegyelmi megerősítéséről, „confirmatio”-ról van szó, másrészt beavatási ráruházás, elkötelezés vagy egybekötés megy végbe. Régebben a megkenés a kereszt jelének a homlokra rajzolásával történt; ez ma elmarad, mert a kézfeltétel már önmagában is érintést és megjelölést fejez ki. Akár a Szentírás, akár a katolikus hagyomány tanúságtévését vizsgáljuk, a bérmálás szentségében mindig ugyanaz az alapelv jut kifejezésre, nevezetesen: ami a Szentlélek volt Krisztus életében, az egyház alakulásában és tovább épülésében, e jelentéstartalom folytatódik minden megkeresztelt emberben, ha a Szentlélek külön ajándékában részesül. Ezáltal egyszersmind az istengyermekség teljességének birtokába jut. A megkeresztelt ember így még teljesebben hasonlóvá lesz Krisztushoz, akinek emberségét a Szentlélek formálta, és még inkább beletagolódik az egyház egészébe.

Az Újszövetségben található Szentlélek-teológia egységes, zárt egészet alkot. Jézus a Jordánban megkeresztelése után látta a reá leszálló Szentlelket (Mk 1,10.), aki fölötte lebegett (Jn 1,32). A Szentírás szerint a Szentlélek ösztönözte Jézust, hogy a nyilvánosság előtt elkezdje messiási szolgálatát. Amikor a názáretiek előtt állt, önmagára vonatkoztatva mondta Izajás jóvondolását: Az Úr Lelke rajtam! (Lk 4,17—21.) Jézus többször is megígérte tanítványainak a Szentlélek segítő erejét, amikor az üldözők előtt hitüket meg kell vallani (Lk 12,12). A kinszenvedése előtti estén arról biztosította az apostolokat, hogy elküldi majd az Atyától az igazság Lelkét (Jn 15,26), aki a világ végezetéig velük fog maradni (Jn 14,14—16), és segítségükre lesz, hogy tanúságot tehessenek Mesterükről (Jn 15,26). Végül feltámadása után Krisztus megígérte tanítványainak a Szentlélek közeli eljövételét ezekkel a szavakkal: leszáll rátok a Szentlélek, erejében részesültök és tanúságot tesztek majd rólam (ApCsel 1,8).

Pünkösöd ünnepén a Szentlélek valóban csodálatos módon leszállt az apostolokra. Elteltek a Szentlélekkel (ApCsel 2,4) és magasztalni kezdték az Úr tetteit. Szent Péter az apostolokra leszállott Szentlelket a messiási kor ajándékának tekintette (ApCsel 2,17—18). Akik hitték az apostoli igehirdetésnek, megkeresztelkedtek és elnyerték a Szentlélek ajándékát (ApCsel 2,38). Ezentúl az apostolok mindig Krisztus akaratainak tettek eleget, amikor a keresztség után a Lélek ajándékát kézzátétellel kiosztották a keresztség vizében megtisztult hívőknek (ApCsel 8,15—17). A zsidókhöz írt levelében a leendő keresztények oktatásában mint alapelemek: a keresztségről és a kézzátételről szóló tanítás szerepelnek (6,2).

A keresztségnél és a bérmálásnál is — bár külön szentségi felépítményük, saját jellegük és jegyük is van — a kegyelem mégis egy és ugyanaz: a megszentelő kegyelemnek, az istengyermekségnek kezdeti állapotáról, illetőleg a bérmálásban ennek növekedéséről vagy többletéről van szó. A bérmálás szentségében a belső lelki növekedésnek és kiterjedésnek szentségi elindítását, erősítését kell látni, amely a keresztény nagykorúság hatékony tanúságtévését kívánja biztosítani.

A megbérmáltak Krisztus hivatott tanúi: küldetésük van az egyházhoz és a világhoz

VI. Pál pápa 1971. augusztus 15-én adta ki az új Apostoli rendelkezést a bérmálás szentségéről, azzal a célkitűzéssel, hogy a szertartások átdolgozásával, mondanivalójuk elmélyítésével „világosabban kitűnjék e szentség legbensőbb összefüggése a keresztény életbe való teljes beavatással”. A bérmálási rítus megújítása a szentségi szertartás lényegére is kiterjed. A latin egyházban a jövőben a bérmálás szentségének kiszolgáltatása a homlokon krizmával való megkenéssel történik, kézzátétel és ezen szavak kíséretében: „Vedd a Szentlélek ajándékának jelét!” A bérmálásnak szavakban kifejezett szentségi formája latin szövegében „a Szentléleknek mint Isten ajándékának pecsétjéről!” (accipe signaculum doni Spiritus Sancti) van szó, ami szűkségből „jellem” is fordítható. Az eredeti értelmezést azonban csak úgy tudjuk visszaadni, hogy a Szentlélek Jézus Krisztusban is megpecsételt jelentett, amit a szentírás szövegek „Lélekkel való felkenésnek” jelölnek.

A bérmálás értelmezésénél is a szentség jeleiből kell kiindulnunk. Az egyik a krizmával való megkenés, a másik pedig a kézfeltétel. A kettőt ma már nem választjuk szét, ősi jelentésük is megmaradt. A krizmával való megkenés a krisztusi igazságba való beavatást jelenti (1Jn 2,20—28). Krisztus illatában részesedünk (2Kor 2,15), és azt az erőt kapjuk meg, amely a lelki harc megvívásához, a Krisztus melletti tanúságtévéshez szükséges (Mk 13,11; ApCsel 1—8). A krizma jelenti továbbá az isteni szeretetet és így voltaképpen a végső beteljesedés előlegezését (2Kor 1,21; Ef 1,13). Mindez együtt biztosítja a közösségformáló egyházi erő teljességét (1Kor 19). A megkeresztelt ember a bérmálásban most már teljesebben hasonlóvá lesz Krisztushoz, akinek emberségét a Szentlélek formálta, és még inkább beletagolódik az egyház egészébe, mivel két egészen különleges, kiemelően mássá tevő ajándékot kap: Krisztus papságának és királyságának lesz részesévé, továbbvivőjévé; ugyanakkor Krisztus prófétái küldetésének válik szószólójává, amikor a „Lélek” teljességének részesévé lesz (Iz 11,2). — Így válunk a Szentlélek kiadásának hívrvivőivé, terjesztőivé és ugyanakkor a szentségekben jelenlevő eszkatologikus Krisztusnak is tanúságtévőivé. Ahogyan a keresztségben elsősorban az istengyermekség részeséivé lettünk, és megigazultunk

mint Jézus Krisztus testvérei és az Atya gyermekei, ugyanúgy a bérmálás szentségében a Krisztushasonlóság még tovább épül bennünk, amennyiben hitünk tanúságtételével a Szentlélek erejében „második Krisztusok” is leszünk.

Joggal mondhatjuk tehát, hogy a bérmálás szentsége a küldetés szentsége: küldetésünk Krisztus titokzatos testében, az egyházban annak minden tagjához, minden emberhez szól. A krizmával való megkenés az Ószövetségből átértelmezett felkenésnek kell tekintenünk, szerepel a prófétáknak és Jézus Krisztusnak prófétái megbízatásában. A megkenés már a keresztségben is az Atya pecsétjét jelentette, vagyis a Lelket (Ef 1,13; 4,30). Az Újszövetségben, különösen Lukácsnál, prófétai küldetésről is szó van, nevezetesen a világban megjelent Isten országáért végzett tanúságtevésben. A bérmálási felkenés így részesedést jelent Krisztus megváltói küldetésében, és ez az egyháznak megmaradó ajándéka és feladata lesz (ApCsel 2,33).

A bérmálási kézfeltétel az egyház mellett tanuskodó Szentlélek isteni karizmáinak folytatását és birtoklását jelenti. A bérmálás karizmáit a Lélek azért adja, hogy fokozatosan felépülhessen az egyház teste. A tanúságtétel megalapozása a szentségi jellegű szentelés révén történik; a szakrális közösségben minden hívó helyet kap. Így lesznek a világi hívők a „királyi papság” részesévé: „A megkeresztelték ugyanis az újjászületés és a Szentlélek kenete által felszentelt lelki házzá és szent papsággá lesznek, hogy a keresztény ember minden cselekedetében megvalósuló lelki áldozatot mutassanak be és hirdessék annak dicsőségét, aki a sötétségből meghívta őket csodálatos világosságára” (1Pt 2,4–10. Egyház 10.).

A bérmálás szentsége az apostoli tevékenység forrása. Ezért is fektetünk ma oly nagy hangsúlyt a bérmálás jelének magyarázatára. A hívőknek a világba való küldése, a világban való helytállása, a világ átalakulására való elkötelezettsége végső sorban ebből a szentségi küldetésből forraszik, bár megalapozását már a keresztségben nyeri. A világiak apostoli tevékenysége részesedés az egyháznak üdvözítő küldetésében. „A világiaknak azért kötelessége és joga az apostolkodás, mert egységben vannak Krisztussal, a Fővel. A keresztség Krisztus titokzatos testébe beoltotta, a bérmálás pedig a Szentlélek erejével megerősítette őket” (Világ 3.). „Mert minden kereszténynek, bárhol él is, élete példájával és a beszéd tanúságtételével úgy kell bemutatnia a keresztségben magára öltött új embert és a bérmálásban elnyert Szentlélek erejét, hogy aki csak látja jócselekedeteit, dicsőítse az Atyát és jobban megértse, mi az élet valódi értelme és milyen egyetemes az emberek közössége.”

A bérmálás tehát a keresztény ember evangéliumi tanúságtevésének szentsége. Így is mondhatjuk: az életalakítás szentsége. A mai keresztény hívő személyesebben, közvetlenebbül akar hitéről tanúságot tenni, konkrétan akarja vallási életét kialakítani. A régebbi tárgyilagosabb meghatározás helyett ezért ma inkább ezt a körülírást használjuk: a bérmálás szentsége a Jézus Krisztus titokzatos testébe való betagoztatás élelen tudatosítása és az e tudatból jövő apostoli cselekvés forrása.

A bérmálás előkészítése: a beavatási katekézis

A bérmálás üdvösségértelmi hangsúlya nyomatékozza, hogy a hitet tudatosá és személyi átéléssé tegyük. A szentség kiszolgáltatásának kora ezért csak azok az évek lehetnek, amikor a gyermek már értelmesen és önállóan kezd gondolkodni. A keresztség újjászületés, a bérmálás az új élet alakításának tudatosítása. A megkeresztelt Krisztussal itt személyi átéléssel találkozik. Tudjuk, hogy már a keresztségben megkapjuk a Szentlelket és pedig teljesen és egészen. Így az üdvösség szempontjából a keresztség elégséges is. A bérmálásnál már nem csecsemő és nem is kisgyermek áll a püspök előtt, hanem az Istent kereső ember, aki mint felnövekedő személy, értelmesen közelít a túlvilághoz. Ezért fontos a belső megtérés: a megkereszteltnek tudatos választ kell adnia a kérdező és a hívő Istennek. Ami a keresztségben belső lelki tartalom volt, most történéssé megy át, konkrét valóság lesz az életalakításban. A kézfeltétellel a bérmáló püspök valamit átad a keresztség furdóje után: sajátos erősítést, bátorítást. A Vigasztaló hozzánk jön és megerősít; megkapjuk a Lelket, aki szeretetre indít és szüntelenül azt mondja bensőnkben: „Abba”, „Atya”. A Lélek tanít meg imádkozni és „egyházzá teszi” Krisztus tagjait. Minden szentség dialogikus, párbeszédeselemény: Az adományt, a kegyelmet, amit tartalmaz, el kell fogadnunk és válaszolnunk is kell rá. Ez a hit igenje, a remény és a szeretet visszhangja az egyéni élet kialakításában. Keresztény létünk gazdagodást jelent, amit a keresztény közösség életében is kifejezésre kell juttatnunk.

A bérmálási előkészítés, bérmálási katekézis egyik legfőbb gondunk lett. A Püspöki Kar úgy intézkedett, hogy a 10 éves gyermekek már bérmálkozhatnak. Ma inkább a 12–14 év lenne a természetesebb, mert közelebb van a serdülés éveikhez, a személyl válás döntéseikhez. Egyöntetű bérmálási praxis nem áll rendelkezésünkre; ezért minden lelképásztor maga alakítja ki oktatási elméletét és gyakorlatát.

Szükségesnek tartom, hogy néhány fontos és hasznos gyakorlati szempontra még rámutassak. A bérmálkozók előkészítése során, a további előrehaladás biztosítása érdekében, elsősorban

keresztény hitünk legfontosabb alapigazságait kell tisztáznunk. Ezek a keresztség és a hit által a Krisztussal való azonosságvállalás, a Szentháromság életében részesítő istengyermekségi kegyelem, melynek segítségével a keresztségben Krisztus egyházának tagjává, minden ember testvérévé, az örök élet örökösévé leszünk. A bérmálás szentségében a keresztségben elnyert lelki átalakítóerőket tudatosan magunkba fogadjuk: harcolunk a rossz és a bűn ellen, s újjá akarunk születni. Az indítást az átalakulásra vagy megtérésre már a keresztség adta meg, a bérmálás szentségében viszont belátásunk és akarásunk őszinte, teljes odaadásával, az ajándékként kapott Szentlélek bennünk lakásával és segítségével az istengyermekség világát — minden gazdagságával és szépségével — tudjuk majd kibontakoztatni.

A megkeresztelt ember Krisztus tanúságtevője lesz, vállalja Jézus élethalál-küzdelmét a rossz és a bűn ellen, egyesül vele az önátadásban. A bérmálásban Jézus Krisztus másokért vállalt szeretetének megpecsételését nyerjük el a Szentlélekben. Innen ered a tanítás; hogy a bérmálás — hasonlóan a keresztséghez és a papszenteléshez — „szellemi és kitörölhetetlen” jegyet vagy jelleget vés lelkünkbe. „Isten pecsétjének” fogalmát ismerjük a Szentírásból: „a kiválasztottak meg vannak jelölve” (Jel 7,2—8). Akik a Szentlélek kenetében részesültek, azonosak lettek Krisztussal. „Aki bennünket veletek együtt megerősített és fölken Krisztusban: Isten az. Ő az, aki pecsétjével megjelölt minket és mint foglalót szívünkbe árasztotta a Lelket” (2Kor 21—22).

Az ókorban a rabszolgákat jelölték meg pecséttel. A kitörölhetetlen szentségi jegy vagy karakter isteni hívást, lefoglalást jelent. „Isten a keresztség által az egyház testébe beépült hívőket eltörölhetetlen szentségi jeggyel arra rendeli, hogy részt vegyenek a keresztény vallás istentiszteletében és minthogy az újjászületés által az ő gyermekei, arra kötelezi őket, hogy az emberek előtt vallják meg azt a hitet, amelyet az Istentől kaptak az egyház közvetítésével. Még tökéletesebben köt az egyházhoz a bérmálás szentsége: vele a Szentlélek egészen sajátos ereje gazdagítja a hívőket, akiknek ezért szorosabb a kötelezettségük, hogy Krisztus hivatott tanúiként szavukkal és életmódjukkal terjesszék és védelmezzék a hitet” (Egyház 11.).

Az előkészítés során valamilyen átalakulási szándékot, megtérési hajlamot mindenképpen el kell érniük már a 10 éveseknél is, hogy ne maradjon a bérmálás csupán „ájtatossági szükséggyakorlat”. Az ifjúsági csoportmunka a kisközösségekben eleve meddőségre van itélve, ha azt nem az átalakulási, a belső kibontakoztatási szándék, a személynek több értékre való megnyitottsága tudatában indítjuk el. A bérmálási katekézisen erre is ügyelnie kell. Jól előkészített, logikus egybeállított evangéliumi „hirdetési”, hitközlő anyaggal lépünk a fiatalok elé, egyéni imaéletükre hassunk, hogy várják és készek legyenek a Szentlelket befogadni. Ismételten és sokat kellene imádkoznunk a készület ideje alatt a szülőkkel és az egyházközség hívő közösségével együtt. Fordulatos körunkban sok minden bizonytalanná tesz bennünket a lelkipásztori és egyházközségi felelősség viselésében. Annak őszintén örülnünk kell, hogy a bérmálási oktatásra külön időt is szentelhetünk. A nehézségek a bérmálási katekézisi anyagából és ennek belső kérdésfelvetéseiből adódnak. Hogyan legyenek a fiatal fiúk és leányok az egyházközség cselekvő tagjai? Belső állásfoglalást kellene elérni a bérmálkozónál, az ismert formulát idézve: „láss, itélj, cselekedj!” S innen elindulva több fokozaton át kellene eljutni odáig, hogy a fiatal lélek vágyódjék az egyházi közösség után, kezdje magáénak elfogadni az egyházközség, a plébánia akarását és gondjait, értéknek és nagy kincsnek minősítse az egyház életében való részvételt.

Milyen messze vagyunk még attól a magatartástól és annak belátásától, hogy Jézus Krisztus melletti tanúságtételünk csak akkor lehet teljes, ha az egész emberiség ügyéért, az emberi személy megvédéséért, a szabad ember jogaiért, a társadalmi igazságosságért, az emberi egyenlőségért szállunk sikra! Ha arra reális nem is gondolhatunk, hogy a megbérmáltak az életben való helyük-ről máról holnapra ilyen kategorikusan kezdjenek gondolkodni, hogy az egyházban tudatosan vállalják a felelős munkát, mégis kateketikai alapelv legyen: a bérmálás az életre való előkészítés szentsége! Ma elkötelezett keresztényekre van szükségünk! El kell jutni Jézus Krisztushoz, az egyházhoz és az egész világhoz! Nem él az egyházzal együtt az, aki nem tud a mai világ szétszakított helyzetéről, aki nem a társadalom szolidáris átalakításában látja a ma és holnap nagy feladatait; aki nem az emberi személy lelki—szellemi értékeinek és az erkölcsnek újrhangsúlyozásában látja az emberi élet értelmének süllypontját.

A keresztény igehirdetés, a „kérügma” alapelvét hangoztatjuk: az evangéliumi igazságok nem rejthetők véka alá, részt kell kapniuk a világ átalakításában. Ezért jól kell ismernünk a mai világ helyzetét, ennek súlyos, olykor égbekiáltó igényeit. Krisztusi hitükben megerősített, a Szentlélek pünkösdi tüzétől átjárt, hűségükben kitartó, élesen látó és elszánt hívők jelenlétére van ma szükség a világot gyógyítani akaró egyházban.

Mentsük meg a bérmálást! Tegyük azzá, aminek lennie kell! Szabadítsuk fel az üresség és meddőség itéletétől. A hívők meg akarják bérmáltatni gyermekeiket, ők is érzik, hogy értékrizzissal kell számolnunk fiataljainknál. Személyiségképzés nélkül kiforrott, életre való hitéletet nem tudunk útjára indítani. A bérmálás „skrutiniümánál”, a bérmálkozók hittani tudása iránti érdeklődésnél gyakran átélem, hogy papjaink gondosan végzik a bérmálkozók előkészítését. Az oltárnál sokszor magamhoz kérek 2—2 fiút és leányt, s nem a katekizmusi kérdéseket teszem fel nekik, hanem elbeszélgetek velük. Megkérdezem a fiútól: milyen egy jó katolikus családapa? — a leánytól: milyen

egy jó keresztény édesanya élete? Ugyesen és megfontoltan, roppant elevenen válaszolnak, s néhány vonással megrajzolják a hitvalló, a tanúságtevő férfi és asszony képét.

Végezetül erőteljesen kívánom hangsúlyozni: a megbérmáltak merjék majd maguk kezükbe venni életük alakítását, lépjenek egyre tudatosabban és határozottabban — a hétköznapiak során is — az egyházzal együttérző együttélés útjára. Minden emberi megújulás alapélménye a megtérés, s ez a legtöbb esetben közösségi átéléssel indul el. A bérmálás szentségének kiosztása ilyen közösségi élmény lehet, ha azt jól előkészítettük; ha valóban — a megismétlődő pünkösöd és az egyházközség új születésnapjának elvárásában — azt tartottuk szem előtt, hogy a bérmálkozás tudatos lépés a keresztény nagykorúság, a krisztusi apostolkodás és a viláért vállalt felelősségvállalás útján.

A TEOLÓGIA folyóirat munkatársai a katolikus egyház tanításának keretein belül saját fel-fogásukat, nézeteiket fejtik ki, saját választott módszerüket alkalmazzák. A közös hit egysége folyóiratunk számaiban a legitim sokszínűség harmóniájában kerül az olvasó elé.

Csanád Béla

A BÉRMÁLÁS SZENTSÉGE — MAI SZEMMEL

Attól kezdve, hogy a katolikus Egyházban megszilárdult a hét szentségről szóló tanítás, mind a mai napig a bérmálás szentsége maradt a legproblematikusabb és legelhanyagoltabb szentség. Korábban az egyháztani, közösségi vonatkozások legtöbbször föl sem vetődtek a bérmálás teológiájában és katekézisében, és a kérdések általában elméleti (külön szentség-e, miben áll a bérmálás szentségi kegyelme, hatékonysága stb.) területen mozogtak. Hasonlóképpen a hitoktatásban. Legjobb példa erre (a többek által visszasírt), hajdani Kis Katekizmus felelete a „Mi a bérmálás?” kérdésre: „Az a szentség, amelyben a Szentlélek a megkeresztelt embert megerősíti, hogy hitét állhatatosan vallja és hite szerint éljen”. Szó sincs itt Egyházzal, közösségről vagy hasonlókról, még arról sem, amit később Martimort, az Európa-szerte ismert liturgikus teológus a „laikusok konszekrációjának” mond. Mintha egyedül a hitet érintené csak a bérmálás, azt is csupán a Szentlélek és a „magánkeresztény” személyes ügyeként kezelvén.

VI. Pál pápa Constitutio Apostolica de Sac. Confirmatione dokumentuma, mely Divinae consortium naturae címmel 1971. augusztus 15-én jelent meg, és az új szentségteni teológia révén közelebb kerültünk a gyakorlati nehézségek és kérdések megoldásához, ennek ellenére a bérmálás pasztorális gyakorlata terén még ma is nagy a bizonytalanság és tanácstalanság, vagy inkább a gyakorlatlanság és következetlenség. Mielőtt azonban ezek részletezésére kitérnénk, el kell végezniük a bérmálással kapcsolatban néhány teológiai hangsúlyáthelyezés megalapozását és indoklását. Csak ezek tárgyalása után lesz hitelessé az új, gyakorlati követelmények és pedagógiai feladatok hangoztatása.

A Szentlélek szentsége

Minden mai teológiai megfontolásban szerepel a bérmálás természetére vonatkozólag, hogy ez a szentség a harmadik isteni Személynek, a Szentléleknek és az ő ajándékainak a szentsége. Vannak teológusok, akik egyszerűen „a Szentlélek közölteése” („communicatio Spiritus Sancti”) szentségének mondják a bérmálást. A másik alapvető tétel a mai szentségtanban, hogy minden szentség valamiképpen Jézus Krisztus életének realizálása és aktualizálása az Egyházban. Ezért állíthatjuk azt, hogy minden szentség az Egyház misztériumának és tevékenységének lényeges része. Krisztus kiváltképpen jelen van szentségei által az Egyházban. Így elmondhatjuk, hogy minden szentségben valamilyen formában magával Krisztussal találkozunk. Krisztussal, aki szenved, meghal és feltámad, betegeket gyógyít, halottakat támaszt föl, tanít és példát mutat stb. A szentségi elkötelezettség, a keresztény életalakítás szempontjából is áll a Krisztussal való találkozás gondolata: aki a szentségekkel élő kereszténnyel találkozik, az is kell hogy Krisztussal találkozzék.

A bérmálás szentségében tehát azzal a Krisztussal találkozunk, akinek életét főkéletesen betöltötte a Szentlélek, akinek szándékait és cselekedeteit teljesen a Szentlélek irányította. A fenti két tételt egyesítve hinnünk kell abban, hogy ugyanaz a Szentlélek töltötte be Krisztus életét, aki ma — Krisztus és az Atya küldéséből — az Egyházban és annak minden egyes tagjában él és működik.

A bérmálásban tehát — véleményem szerint — nem lehet reálisan különválasztani az egyéni megszentelődésre szolgáló és az ún. karizmatikus (a közösség javára szolgáló) kegyelmeket. A bérmálásnak éppen ez a főbblete („complementum baptismi” volta) a keresztséggel szemben. A keresztség szentsége megteremti („nova creatura” a keresztény) a létalapot a keresztény élethez, az újjászületett, természetfeletti létben — a bérmálás pedig megteremti a teljes értelmű, keresztény életet és cselekvést, és el is indítja azt („agere sequitur esse”). Ezért nevezik egyes teológusok a bérmálást a „keresztény kreativitás” szentségének. A keresztény élet és cselekvés azonban — Krisztus akaratából — csak az Egyházban, mint egyedül lehetséges és kötelező természetfeletti létszituációban és az Egyház által (a benne működő kegyelmi eszközök által) valósítható meg, legalábbis tökéletesen. Eppen ezért állíthatjuk, hogy a bérmálásnak az Egyház nélkül, az egyházi életbe való bekapcsolódás nélkül nincs értelme. Azon persze el lehet töprengeni, hogy a Krisztus által megvalósított üdvrend miért alakult így, de a tényeken ez mit sem változtat: amikor Jézus az elküldendő és eljövendő Szentlélekről, a Parakleitoszról, vagyis „ügyvivőnkről” szól, mindig a „bennünk”, „köztünk”, tehát a közösségben, az Egyházban működő Lélekről beszél. A bérmálás ezért nem választható el Egyházban lévő helyzetünktől és az Egyház életében való részvételünktől. Krisztus ígéreteinek elhangzásakor a „tizenkettő” biztosan és következetesen az „in fieri” Egyházat jelenti.

Erdemes kissé részletesebben is megvizsgálni, mit jelent a Szentlélek Jézus Krisztus és az Egyház életében? A bérmálás „tartalmáról” fontos következtetéseket vonhatunk le az idevonatkozó szentírási helyek ismeretében.

A Szentlélek Jézus és az Egyház életében

Jézus egész életében, működésében és ígéreteinek teljesedésében is lényeges szerepet tölt be a Szentlélek. Jelen van a megváltás egész művében, Jézus Krisztus életének és megváltói tevékenységének minden fontos mozzanatában.

A Fiú örök, üdvözítő küldetésének első „lépése”, a megtestesülés a „Szentlélek erejében” történik (Lk 1, 31). A Jordán-parti keresztelkedés után, Jézus nyilvános föllépése kezdetén a Lélek jelenik meg fölötté galamb képében (Mk 1, 10; Mt 3, 16; Lk 3, 22; Jn 1, 32—34), tanúságot tesz isteni természetéről és emberi küldetéséről. A Szentlélek itteni alászállása az ősképe a pünkösdi eljövételnek (ApCsel 2, 1 sköv.), vagyis az Egyház élete megindulásának, amely az Egyház „tűzkeresetsége”. Az analógia a két esemény között nyilvánvaló: Jézus nyilvános működésének és az Egyház tevékenységének az indulása a Szentlélek által történik. Ő hitelesíti Jézus tanítását és az Egyház igehirdetését, amelyet Szent Péter, a „legilletékesebb” apostol pünkösdi beszéde képvisel. A Szentlélek hitelesíti Jézus messiási küldetését, misszióját is, vagyis hogy az „Isten ereje” működik benne (Lk 4, 14), ahogyan már Izajás próféta megjövendölte (vö. Iz 42, 1; 61, 1 sköv.).

Jézus feltámadása után a megígért Lélek által adja át hatalmát és „jogait” az apostoloknak és az Egyház közösségének. Jézus ígérete szerint a Lélek az, aki eszükbe juttatja Jézus tanítását; Ő az, aki ajkukra adja a szót, aki „ügyintézőként” mellettük áll és megerősíti őket (vö. Jn 18—19. fejezet). Mindez szimbolikusan, jelek által is kifejezést nyert Jézus történetében, az őszövetségi és újszövetségi vallási jelrendszer szerint: „rájuk lehelt” (Jn 20, 21), pünkösdkor pedig tűznyelvek és viharzúgás jelentek meg fölöttük és körülöttük (ApCsel 2, 1 sköv.), hasonlóképpen, mint a Sinai-hegy lábánál történt eseményeknél (Kiv 19, 16—24).

Az első keresztény közösség, az Egyház Jeruzsálemben: a Lélek közössége. E tekintetben rendkívül fontos szöveg a már idézett János-evangélium tanúságtétele. Érdekes megfigyelni, hogy János, aki nyilván Szűz Mária haláláig (az apostolok „oszlásáig”) Jeruzsálemben tartózkodott, beszélt legtöbbször a Lélek ígéretéről, a Léleknek a keresztény ember és közösség életében „vállalt” szerepéről. Egész evangéliuma olyannak látszik, mintha a keresztény életre való felkészítés (katekézis) lenne a keresztység, a bérmálás és az eucharisztia kiszolgáltatása előtt. A János-evangélium ígérete szerint a Szentlélek az, aki összetartja a keresztény híveket a hitben, a szeretetben és az egységben, vagyis az Egyházban. Jézusnak — fogalmazhatjuk így is — azért kell elmennie, hogy eljőjön a Szentlélek, az Atya és a Fiú Lelke, Jézus Krisztus Lelke, aki híveibe költözik (vö. Jn 18. fej.), s megvalósítja a Lélek közösségét, az Egyházat (vö. 1 Kor 2, 10—16). A Szentlélek ereje ugyanis kiárad nemcsak az apostolokra (ApCsel 1,8), hanem a „minden népből” (ApCsel 2, 5) álló nagy közösségre, az Egyházra is.

Igen figyelemreméltó az első pünkösdi egész jelrendszere is: a zúgás, a tűz, a beszéd. Az egész kép arra az ósmintára megy vissza, ahogyan az őszövetségi szövetségkötés történt a Sinai-hegynél (Kiv 3, 1; 19, 16; 2 Kir 2, 1 stb.). A pünkösdi jelek az Istennel való találkozásnak ismert jelei a zsidóknál, ugyanakkor a szövetség figyelemre méltó jelei is. A jelek tanítása nyilvánvaló: az Újszövetség — a régivel szemben — új tartalommal és jelentéssel telítődik, Mózes vezető szerepét itt maga a Lélek veszi át, akinek „eszközei” az apostolok és azok, akikre a Lélek leszáll. Az őszövetségi nép helyébe de facto új nép támad, s ebben az új közösségben a világ minden népe részesül (vö. a

„communicatio Spiritus Sancti”, a „koinonia” jelentését Szent Pál leveleinek üdvözlésében és bevezetőiben!).

Mindezekből világosan áll előttünk a bibliai tanítás: a Lélek eljövetele nemcsak egyéni jelentőségű, hanem sokkal inkább közösségi is, vagyis az Egyházra utaló kegyelmi történések. Ezért a bér-málás szentségénél nemcsak egyéni megszentelődésről kell beszélnünk, hanem kiemelten arról is, hogy a szentségi kegyelmek (a Szentlélek ajándékai) karizmatikus kegyelmek, vagyis a többieket, a közösséget építő és megszentelő kegyelmek is. (Ezeket a kegyelmeket akarja tudatosítani és „mozgósítani” az Egyházban az ún. karizmatikus mozgalom — ide számítva a rendkívüli ajándékokat is). — A teológusok manapság már nemigen vitatkoznak arról, egy vagy két szentség-e a keresztség és a bér-málás? Döntő bizonyítékaink vannak a Szentírásból (ApCsel 8, 4—20 és 19, 1—7 legfőképpen), hogy mindkettőt külön-külön kiszolgáltatták már az apostoli időkben. Arra nézve azonban sok bizonytalanság észlelhető, hogy mi az egyiknek és mi a másiknak a sajátos természete és hatása. Ennek a kérdésnek a megválaszolásától függ a pasztorális gyakorlat legtöbb utatitása és ajánlata — esetleg az eddigi, történelmi szokásoktól eltérően. Éppen ezért ide kíváncsiak még Szent Pál apostol egyik „tétele” a Lélek elküldésével kapcsolatban. Azt írja az Apostol: „Amikor elérkezett az idők teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született, s a törvény alattvalója lett, hogy a fogadott fiúságot elnyerjük. Mivel pedig fiak vagytok, Isten elküldte Fiának Lelkét szívünkbe, aki azt kiáltja: Abba, Atya!” (Gal 4, 4—6.) Ebben a szövetségben világosan két dologról van szó: a fogadott fiúság elnyeréséről (újjaszületés) és a fiúság gyakorlásáról (élet, növekedés, tevékenység). Az egyik a keresztség által valósul meg, a másik a Lélek küldése (a bér-málás) által. Ez a szöveg arra is rávilágít, miért és hogyan „supplementum baptismi” a bér-málás, ti. hogy a keresztséget (a születést) feltételezi és arra épül, és egyben azt is elmondja, mi a bér-málás sajátos célja: a keresztyén lelkiség erősítése, felnevelése „Krisztus életkorára”.

Tehát a keresztyén nagykorúság szentsége!

Gyakran nevezik így a bér-málás szentségét, mint a keresztyén nagykorúság forrását és eszközlését. Természetesen nem polgárjogi értelemben vett nagykorúságról van szó, hanem elsősorban lelki érettségről, amely nemcsak biológiai és lélektani „adatoktól” függ, hanem az eddigi lelkiség helyzetétől, a hit állapotától és „a gyermeki vallásosság” meghaladásának feltételeitől is. S ez már a pasztorális gyakorlat kérdése: mikor és milyen feltételekkel szolgáltatathatjuk ki leggyümölcsözőbben a bér-málás szentségét? Nem akarjuk ezzel a csecsemőkori bér-málás érvényességét és a szentség egyéb dogmatikai vonatkozásait kétségbe vonni. Számunkra most elsősorban az a kérdés: hogyan tudjuk a bér-málást mai, elhanyagolt helyzetéből kiemelni, és új szentségi neveléssel, tudatosítással méltó helyére visszaállítani?

Mert mi a jelenlegi helyzet? Először is: senki vagy csak nagyon kevesen tartják a hívők közül fontos és szükséges szentségnek a bér-málást. Ez a helyzet statisztikailag is kimutatható. Átlagosan véve a katolikus módon megkeresztelt gyermekek kb. negyven százaléka járul első szentáldozáshoz és csak kb. húsz százaléka bér-málkozik. S ez nem azért van, mert ma már nálunk sincs szorosan összekötve az elsőáldozás a bér-málással, hanem mert szülők és gyermekek egyaránt nincsenek abban a tudatban, hogy a bér-málás fontos vagy szükséges lenne számukra. A lelkipásztorok tapasztalata szerint a megbér-máltak nagy része is abbahagyja eddigi vallásgyakorlatát (szentmise, szentségekhez járulás stb.). (Ezért a cinikusok elnevezték a bér-málást „az egyházzal való szakítás szentségének”.) — Másodszor: a bér-málás fentebb vázolt, méltatlan „kezelését” a lelkipásztorok többsége a felkészítés komolytalanságának a rovására írja. A bér-málási előkészítés nagyon sokszor nem arra készíti fel a gyermekeket vagy a fiatalokat, amire a Lélek akarja „képesíteni” őket, vagyis a keresztyén nagykorúságra, az önállóan is dönteni tudó és apostolkodni kész felnőtt keresztyén életre, hanem legtöbbször megelégszik a formális képzéssel és formális kijelentésekkel, amelyek mögül mind a lelki készség, mind a „cselekvőképesség” hitele hiányzik. Harmadszor: maga a bér-málás kiszolgáltatásának a módja, körülményei sem felelnek meg mindig a szentség méltóságának és fontosságának. Nemegyszer a bér-málásokban — a helyszíni vizsgakérdésekkel, a szertartás tömegjellegével stb. — a kiszolgáltatás inkább félelmet kelt, mint bátorítást vagy erősítést.

Ezek a problémák (és még mások) ösztönözték a világegyház püspökeit sokfelé, hogy vizsgálat tárgyává tegyék: miként lehet méltóbbá tenni „az első pünkösöd csodájának a megújulását” (a konstitúció kifejezése). Erre vonatkozólag legyen szabad nekünk is néhány javaslatot tennünk:

1. Fontolóra kellene vennünk, hogyan lehet „lépcsőzetesen” a bér-málás fölvetelének alsó korhatárát a betöltött 14. évre főlemelni. Legalábbis az „erre való törekvést” — kivéve természetesen a halálveszély, a „casus urgens” eseteit — komolyan kötelezővé kellene tenni. Négy-öt év információs és tudatosító munkájával ennek értelméről és gyümölcsözőbb voltáról, széles körökben is „meggyőződössé” lehetne tenni a korhatár felemelésének lelki hasznát. A lépcsőzetesség pedig azt jelenti, hogy ahol még nem történt meg, először a 12. évre kellene emelni az alsó korhatárt, majd legközelebb 14-re. Az Országos Hitoktatási Bizottság már 1975 előtt, a teológiai tanárok

1976-os országos értekezletén a pasztorális tanárok csoportja ilyen értelmű felterjesztéssel és kéréssel járult a Püspöki Karhoz, márcsak azért is, mert a bérmálási előkészítés jellegét erősen meghatározzák az életkori sajátosságok, általános döntés azonban az egész magyar katolikus egyházra nézve, kötelező erővel nem történt. A javaslat megvalósulását több egyházmegye főpásztora egyénileg magáévá tette és megengedte egyházmegyéje számára, így aztán a területi különbségek manapság már meglehetősen változatosak. Mind a lélektani, mind a lelkipásztori tapasztalatok a korhatár felemelését javallják. A leggyakoribb ellenérv pedig — hogy ti. az általános iskola elvégzése után a fiatalok sem templomba, sem hitoktatásra nem járnak, és többé nem járulnak a szentségekhez, egyszerűen nem fogadható el pasztorális érvként, márcsak azért sem, mert ha a lelkipásztor azt biztosan tudja valakiről, hogy a bérmálás után szakít a vallásossággal, akkor az illető bérmálkozashoz sem bocsátható, 10—12 éves korában sem.

2. Célszerű lenne, elsősorban a bérmálási elkötelezettségre való ránevelés szempontjai és feladatai miatt a bérmálásra történő felkészülés idejét — rendes körülmények között — két évre meghosszabbítani. Ezzel az eddiginél sokkal több tudatos, elkötelezettségre kész keresztény fiatal nevelődne ki a felnőttkori krisztusi életre és apostolkodásra. S talán kevesebben csontosodnának meg a „gyermekkori vallásosságnak” abban az állapotában, amelyet az első felnőttkori hitellenes észérv vagy az erkölcsi életben fellépő komoly probléma tönkretelhet. Hittankönyveink újabb sorozatának bővebb változata már a bérmálási felkészítés — plébániai keretek közt történő — két évére számít mind az anyag elosztásában, mind a feladatok gyakorlásában.

A két éven át történő felkészítésnek két sarkpontja van: ránevelni fiataljainkat a világi körülményeknek megfelelő intenzív lelki életre és az önálló döntésre képes készséget kialakítani, másodsor: tevőlegesen bekapcsolni őket az egyházi közösség életébe mind szeretetszolgálatban, mind apostolkodásban. Főleg ez utóbbi tekintetében hosszabb felkészítési munkára van szükség, hiszen a legtöbb egyházközségben még ki kell alakítani a közösségi élet megfelelő formáit, és azokban meg kell találnunk a fiatalok számára vonzó helyeket és feladatokat. A bérmálási felkészítés gyakorlati része — elsősorban hazánkon kívüli egyházakban — mindjobban a valóságos (nemcsak elméleti vagy fiktív) bekapcsolódás feladatainak elvégzéséből áll, amely egyúttal a legjobb vizsga is a fiatalok számára, mennyire veszik komolyan a krisztusi élet követelményeit. E tekintetben nálunk is — néhány plébánián — történtek próbálkozások, s tapasztalataink szerint: jó eredményel.

Felhasznált és ajánlott irodalom: VI. Pál pápa „Divinae consortium naturae” apostoli konstitúció, 1971. aug. 15. — Theodor Schnitzler, Was die Sakramente bedeuten. Freiburg—Basel—Wien, 1981. — Több szerző: La confermazione. Problemi e proposte. Torino, 1975. — Giuseppe Papini, Cresima, azione dello Spirito. Torino, 1976. — A. Hamman, Le baptême et la confirmation. Paris, 1969. — Riccardo Tonelli, Pastoreale giovanile. Róma, 1982. — Heinz Manfred Schulz, Damit Kirche lebt. Mainz, 1975.

Széll Margit

A BÉRMÁLÁS ÉS A SZEMÉLYI ÉRETTSÉG

Amikor a tizenkét éves Jézus tudatára ébredt hivatásának, így szólott aggódó szüleihez: „Nem tudtátok, hogy nekem az Atya dolgaiban kell fáradoznom?” (Lk 2,49) Keleten ebben a korban a fiút már felnőttnek tekintik. Jézus érett és nagykorú döntéssel vállalta hivatását. Nyilvános küldetése elején pedig ünnepélyesen fogadta a Szentlelket, és így a vízbe merülés szertartását az újszövetségi keresztség (és bérmálás) jelévé tette.

Mi a keresztségben csatlakozunk Krisztushoz, de nagykorú felelősségünket a bérmálás erősíti meg (confirmatio). A bérmálás természetfeletti ereje akkor válik hatékonyá — mint a depotgyógyszer, melyet a szervezet szükség esetén mozgósít —, amikor a keresztény már testileg, lelkiileg érett. A bérmálás és a személyes érettség — mint látni fogjuk — belső kölcsönhatásban van egymással.

A bérmálás történeti alakulása

Már a próféták szólnak a Lélek erejének kiadásáról (Ez 39,29; Zak 12,10; ApCsel 2,16 kk). A zsoltafos így könyörög az Úrhoz:

„Teremts új szívet belém
és éleszd fel bennem az erős lelketet!
... Szent Lelkedet ne vond meg tőlem!”
(51,12 k)

Jézus megígérte a Lelket: „Mikor pedig eljön a Vigasztaló, akit én küldök nektek, az igazság Lelke, aki az Atyától származik, az tanúságot tesz rólam” (Jn 15,26 és 16,6). Krisztus ezt a szentséget nem „kiszolgáltatás útján”, hanem ígérete alapján rendelte — tanítja Aquinói Szent Tamás (Christus instituit hoc sacramentum non exhibendo, sed promittendo STh 3q72a2 — Hittétel: Trid. 7. can1—DSch 1601.).

Az ősegyház ilyen értelemben várta a Szentlelket. Kezdetben csak felnőttkeresztelés volt, ehhez kapcsolódott a Szentlélek közlése. Szent Pál efezusi látogatása idején megkérdezte tanítványait: „Megtéréstek után megkaptátok-e a Szentlelket? ... Ennek hallatára megkeresztelkedtek Jézus nevében, majd ... (Pál) rájuk tette kezét és leszállott a Szentlélek” (ApCsel 19,2.9.).

VI. Pál pápa (1971) a Divinae Consortium Naturae kezdetű konstitúciójában egy másik bérmálási jelenetet idéz:

Ami a Szentlélek közlésének szavait illeti, figyelembe kell venni, hogy már a születő egyházban, a samariabéli megkeresztelték beavatásának a végén, Péter és János kezét a megkeresztelték fölé helyezve, imádkozott értük, hogy megkapják a Szentlelket (vö. ApCsel 8,15—17). A felnőttkeresztelések máig is megtartották ezt a kezdeti formát: a keresztség és a bérmálás felvétele az eukarisztia ünneplése keretében történik, mert ez a keresztény élet középpontja, amint Tertullian írja: Az egyház a hitet vízzel jelöli — Szentlélekkel ruhazza, — eukarisztiával táplálja. Ahogy az egyházközösségek szaporodtak, úgy változott meg az avató szentségek kiszolgáltatási rendje is. A bérmálás nemcsak szentségi hatásában, de liturgikusan is elvált a keresztségtől.

Amikor a csecsemőkeresztelés állandósult, a bérmálás kifejezetten az életbe indulók szentsége lett, amint ezt a Riezi zsinat 439-ben, az Orange-i zsinat pedig 442-ben megfogalmazta.

A középkor lelkipásztori gyakorlata a bérmálást mint a nagykorúságot hivatalosan is igazoló szentséget emelte ki. A XIII. században a hétéves gyermeket érettnak tartották a bérmálásra, mert ekkor került ki a szülői oltalom alól (elszegődtek apródnak, harcosnak, inasnak vagy diáknak). Csak a XIX. század hozott változást; a 14 évest tartották alkalmasnak a bérmálásra, a fiúk ugyanis ilyenkor választották életpályát, a lányokat ebben a korban adták férjhez.

A múltból jól láthatjuk, hogy a korok változásai miként tükröződnek a szentség felvételében. De a földrajzi hely szintén meghatározza az érést és ehhez is igazodik a bérmálás időpontja. Az északi országokban — ahol később érnek a fiatalok — a 18—20 évest tartják alkalmasnak, Spanyolországban viszont a korai bérmálást sürgetik. Afrikában és egyéb ősi kultúrterületen, ahol még élnek az avató rítusok, ott a bérmálás külső feltételeiben illeszkedik a társadalmi nagykorúsításhoz, ami rendszerint a 14. életévet jelenti.

„A gyermekek bérmálását a latin egyház általában hétéves korra helyezi. De a püspöki konferenciák, ha lelkipásztori okokból jobbnak látják, úgy határozhatnak, hogy kellő felkészítés után, érettebb korban történjék a bérmálás annak érdekében, hogy tudatosabbá tegyék, mit is jelent a hívő életében a teljes engedelmesség, Krisztus Urunknak és a róla tett állhatatos tanúságtétel ...” (Div. Cons. Nat. 11.).

Napjainkban a társadalom egyre többet enged meg, törvényei, szokásai nincsenek összhangban az isteni és az egyházi törvényekkel. A kormányzatok világszerte egyre tehetetlenebbek a fegyverkezéssel, a házasság krízisével, a terrorral szemben. Tehetetlenül nézik a tömeges éhezést és pusztulást. A tanító egyház nem tehet többet, mint hogy a lényeges isteni elveket hangsúlyozza, amelyeket mindenkinek személyes belátása szerint kell megvalósítania. A II. Vatikáni zsinat ebből a helyzetben különösen nagy jelentőséget tulajdonít a bérmálás szentségének és ezért sürgeti: „Dolgozzák át a bérmálás szentségét, ügyelve arra, hogy még világosabban tűnjék ki ennek a szentségnek belső összefüggése a keresztény életbe való beavatással” (Lit. Konst. 71).

Életünk a keresztség erejében lépett az üdvösség útjára

Hogy valójában mit is jelent a Krisztusban való élet, mire vagyunk elkötelezve, azt csak érett ésszel tudjuk felfogni:

„A megbérmáltak fokozottan kötelezettek arra, hogy Krisztus igazi hitvallói legyenek: a hitet szavakkal és tetteikkel egyaránt terjesszék és védelmezzék” (Egyházi... 11).

Napjainkban számos „újra átgondolt” bérmálásteológiát tettek közzé. Odvtörténeti, krisztológiai, egyháztani és prófétai nézőpontból közelítik az egyre inkább középpontba kerülő szentséget. Minden felfogásban azonban felismerhető a közös lényeg:

A bérmálás olyan hatékony szentségi jel, mely által a megkeresztelt aktív beleegyezésével és közreműködésével még kifejezettebben részesül a Szentlélek kegyelmeiben.

— A bérmálás feljogosítja és egyben kötelezi a hívőt arra, hogy hitét mind tudatosabban elmélyítse és kiárasssa az életbe. A keresztségben kapott hit további kibontakoztatásához a bérmálás közvetíti az erőt, a hagyomány ezért is nevezi kezdetétől fogva „sacramentum fidei”-nek.

— A nagykorú keresztény hatalmat kap és felelős kötelezettséget vállal Krisztus testének továbbépítésére, arra, hogy az egyház tagjait „szaporítsa” (a népszaporulathoz hasonlóan), valamint arra, hogy keresztény küldetését betöltsse a világban. Mindehhez szükséges, hogy éretten tudjon dönteni az élet fontos helyzeteiben.

— A bérmálásra való felkészítés fontos előfeltétele tehát, hogy a fiatalokban tudatosítsuk a személyi érettség jegeit és az egyházközség keretein belül próbáljuk kapcsolatba hozni a bérmálás kegyelmeivel. Valójában tehát a felkészítés nem lehet valami rövid kurzus, hanem a fiatalokkal való előzetes és huzamosabb kapcsolatra épül, melynek biztosítása elsősorban a lelkipásztor, valamint az egyházközség felnőtt híveinek a feladata.

Eretek vagyunk-e!

A lelkipásztor munkája, hogy kapcsolatot teremtsen a hitre nevelés, a bérmálás szentsége — valamint a személyi érlelődés és a közösségi beilleszkedés szakaszai között.

Az emberek nagykorúságra nevelése már a felvilágosodás idején elkezdődött és a mai technikai civilizációhoz vezetett. A sokat hangoztatott „nagykorú” emberrel napjainkban mégis alig találkozunk. Általános megállapítás, hogy a tanultak, a civilizáltak között is sok az olyan, aki lelkiileg kiegyensúlyozatlan, aki erkölcsi életében infantilis, vallásilag primitív. Sokaknak hitélete pedig már súrolja a babonáság határát. Ebből következik, ha egy növekedő ifjúnak a valódi keresztény nagykorúságot akarjuk felkínálni, akkor egyidejűleg lelki érlelődését is segítenünk kell.

— **1. Az azonosulni tudás** az érettség első ismérve, mégpedig annak helyes mértéke, egyensúlya. Sajnos, a felnőttek is, de még inkább a még gyökértelen fiatalok egy része a pillanatnyi haszonért, élvezetért vagy egyéb előnyért gátlástalanul alkalmazkodik környezetéhez. Ugyanakkor képesek mereven szembezelegni a szabályozó normákkal. A mi köreinkben is egyre jobban fokozódik az agresszió a gyengékkel, a másneműekkel, az öregekkel, a védtelenekkel szemben.

A lelki érésnek akadályai többek között az úgynevezett „szatellizmus”. Az illető olyan módon függ felettesétől (munkahelyén, a családban, csoportban, galeriben), mint a bolygó a naptól. A felettes kedvéért visszafojtja a lelkiismeret szavát, és az igazi belső érték helyett félelemből vagy belső bizonytalanságból azonosul a hatalmi véleménnyel vagy a külső kínálattal. A fiatalok a nekik kedves személy nézeteit szinte kritikátlanul elfogadják. Csak az a vezető, az a „vezér” lehet igazi példakép, aki valódi értéket képvisel, mert csak az ilyen segíti elő az egyéni érést és a közösségbe való egészséges beilleszkedést.

A vallásos családok legtöbbször visszafojtva, öntudatlanul élik ki agresszivitásukat, erőszakosságukat. Az idősebbek gyakran „moralizálnak”, azaz környezetükkel akarják aggályos részletességgel megtartatni a szabályokat, a törvényeket, és ezzel főleg a fiatalokat idegenítik el az igazi vallási és emberi értékektől.

Jól tudjuk, hogy a fiatalnak időre van szüksége, csak fokozatosan tudja magáévá tenni — interiorizálni — egyéniségi egészébe harmónikusan befogadni — integrálni — az igazi értékeket. Akinek ez nem sikerül, aki nem kap hozzá megfelelő időt, akinek nincs „embere”, igazi példaképe, és emellett adottságai is korlátozottak, annak egész élete csak külsőséges „szerepjátás” lesz, mindig a tetszetősebbet utánozza, mert valójában nem tudja, mit akar, és így nem is képes önmagát megvalósítani, tehát nem jut el az érett nagykorúságra.

A nagykorúság fenti jellemzői vagy éppen hiányai a vallási életben is jelen vannak. Megvan a veszélye — sajnos —, hogy a vallásból bárki is hasznot, előnyt szerezzen, vele önmagát bebiztosítsa vagy éppen előnyös kapcsolatokhoz jusson. Vallásos viselkedéssel is ki lehet vinni az emberi elismerést, ám az ilyen esetben a vallás nemhogy felemelné, hanem inkább elfojtja az ösztönös törekvéseket.

Sok fiatal vallási érését az gátolja, hogy nem élni akarja a hitét, csupán „tisztázní” a hit kérdéseit. Így mindvégig megmarad az értés szintjén, az Istent és az isteni dolgokat saját törpe eszének

fogalmaivá zsugorítja. Ezen az úton sohasem képes kilépni önmagából, mert Isten felé csak őszinte szívvel, nyílt akarati készséggel lehet közeledni, csak így fogadható be gyarapító kegyelme.

— **2. A felelős lelkiismeret** az erkölcsi érettség mércéje. Ezt finomíthatjuk az önkontroll fejlesztésével, a problémás helyzetek tudatosításával. Az igazi nagykorú az, aki képes önmagáról, saját testi és lelki igényeiről megelégedezni, hogy mások javát (is) szolgálja. Az új, sőt hátrányos helyzetekhez rugalmasan alkalmazkodik. Döntéseiben magát az értéket mérlegeli és nem követi vakon, megfontolt ítélet (judicium) nélkül a külső parancsot, ellenkező esetben „fasiszta személyiséggé” válna (Allport).

— **3. A helyes megkülönböztetés.** Vessük le a sötétség tetteit, az önzést — figyelmeztet Szent Pál (vö. Róm 13,12—14) —, mert csak a gondolkodásunk megújulásával tudjuk helyesen megkülönböztetni, hogy „mi az Isten akaráta, mi a kedves, mi a helyes előtte és mi a tökéletes” (Róm 12,2). A Szentlélek ajándékai még inkább növelik bennünk a helyes megkülönböztetés készségét, erősítik az emberi és a hitbéli felelősséget, melynek nemcsak egyedi, hanem közösségi kisugárzása is van. A keresztény felelős azért a közösségért, melyben él, felelős az egyházközösségéért, és a közösségben kapott lelkülettel végzi küldetését úgy, hogy a világban az egység és a béke jele legyen. Az ilyen átélt hit az egész ember minden képességét átjárja —, átfogó, dinamikus, kezdeményező, fejlődőképes egyéniséget formál. Az igazán érett nem a külsőségek szerint értékeli sem az életben, sem a hitben, hanem szerzett tapasztalatait szervesen beépíti önmagába. Ugyanakkor tudatában van annak, hogy mindez nem az önerejéből, hanem Isten segítségével lehetséges.

A bérmálás szentségi hatása az élő hithez van kötve, másként babona vagy mágikus szertartás lenne. A szentség ereje egyre fokozza a hitet. A hitet, Isten előzetes ajándékát, tudatosan erősítjük a Krisztussal való találkozásban, a Szentírás rendszeres elmélkedésével. Az egyház élő közösségében szerzett tapasztalatok során mindjobban „megtanuljuk” hitünket (Günter Biemer), azaz mintegy áthatja bensőnket, és így magunkévá asszimiláljuk. A bérmálás tökéletesíti hitünk nagykorú átélését, segít az egyházba való „betagolódásba”, hogy egyre tudatosabban vegyünk részt a hívők közösségében.

Bár a bérmálás után is megmaradnak az élet nehézségei, a belső krízisek ismételtelen okozhatnak hitbéli feszültséget, mindezek ellenére a hit, a vallás mégis az érett személy kitörölhetetlen karakterévé válik. A vallás többé már nem lesz valami előnyös, tetszetős dekoráció, ami bármikor cserélhető —, hanem az egyén feladhatatlan sajátja.

Sík Sándor a bérmálást a megkeresztelt lélek Pünkösdjének nevezi:

„Keresztény ember, aki a kereszttségben krisztusi életre született, a bérmálásban nagykorúságra jut Krisztusban. — A Szentlélek, aki ezen a napon leszáll a bérmálkozókra, nagykorúvá tesz, állhatatosságot ad, kitartást az igazság szolgálatában. Ez a Lélek a szeretet lelke, az Isten élő szerete, az öröktől való, mindent átölelő szeretet. A bérmálás szentségében így a Szentlélek megadja a bérmálkozónak a szeretet nagykorúságát is: az ösztönös, öntudatlan, önző gyermeki szeretetet komoly, tudatos, önzetlen, szolgálatkész, találatkony, önfeláldozó, személyváltogató nem ismerő, egyetemes szeretetté nemesíti. — Ezen a napon — mint egykor az apostolokra — az Isten lelke leszáll a bérmálkozókra s egyéniségüket egészen magának foglalja le. A bérmálkozók lelkében ettől a naptól kezdve eltörölhetetlen jegy jelzi: Isten az, aki megerősít és a Lélek zálogát adta szívünkbe”.

„Gyümölcseiről ismeritek meg” [Mt 12,33]

Az emberi élet gyümölcsei a helyes tettekből és a felettük érzett örömből fakadnak. A krisztusi élet gyümölcseit a Szentlélek ajándékozza, de hogy ezek a gyümölcsök beérjenek és élete során láplálják a nagykorú keresztényt, ahhoz neki kell ezeket a gyümölcsöket gondoznia, tárolnia. — Azonban az idők során nemcsak az ember, a társadalom, de maga az egyház is legyengülhet annyira, hogy ismételtelen kérnie kell a Lélek ajándékát. Ilyen állapotban volt a világ, az egyház a zsinat előtti időkben, amikor XXIII. János pápa könyörögve fordult a Szentlélekhez:

„Isteni Lélek, akit Jézus nevében küldött az Atya közénk, add, hogy az evangélium világossága és ereje egyre jobban áradjon az emberiségre. Újíts meg napjainkban csodádat, hogy Új Pünkösd köszöntson ránk.”

(Ima a zsinatért)

A csoda bekövetkezett, mert nemcsak az egyház vezetői keresték a megújulást, hanem váratlanul tüzet fogott az egyház „pereme” is. Az egyszerű hívek soraiból terjedt a tűz az egyház szíve felé.

VI. Pál 1975 húsvétján Rómában ezekkel a szavakkal fogadta a Szentlélekben megújultak tömegét:

„A mi világunkban nem lehet más fontosabb, mint a Lélekben való megújulás tanúsága. Az a tanúság, amit a Szentlélek indít el különböző tájakon és a legkülönbözőbb létviszonyok között.”

Sokan a Lélek kegyelmeit érezhetően is meg akarják tapasztalni. Ezt az állapotot a „Lélekben való keresztségnek” nevezik, utalva Keresztelő János szavaira: „Ő (Jézus) majd Szentlélekkel és tüsszel fog keresztelni titeket” (Lk 3,16). A lelkiileg olyannyira kiszáradt korban a Lélek tüze sokszor életmentő lehet. Mégsem feledhetjük, hogy nekünk, akik a bérmálásban megkaptuk a Lélek teljességét, nem valahol „kívül” kell keresnünk a Vigasztalót. Ő a szívünkben él, és nekünk kell ismételtlen hozzá fordulnunk, hogy újítsa meg bennünk ajándékait. Amint a fáradt, a növekedési krízisben legyöngült szervezet kívánja a vitamint, úgy lelkiileg a Lélek gyümölcsseitől frissülhetünk fel. A Lélek sokféle gyümölcsöt terem — Szent Pál tizenkettőt sorolt fel (Gal 5,22) —, középpontban mégis a szeretet áll, ami igen változatos formákban tapasztalható meg. A Szentlélek szeretet-ajándékában — amint Kereszt Szent János tanítja — az emberi lélek képes egészen szeretetté válni... Ez azonban nem saját műve, hanem a Szentlélek jelenlétének legszembetűnőbb jele.

A Szentlélek mindenekelőtt az Istenre annyira jellemző irgalmas szeretetet árasztja. Nem mondhatja magát senki sem a bérmálás szentségében igazán megerősítettnek, lélekben megújultnak, ha nem képes minden rosszat feledve, viszonzást nem várva, tenni a jót. A Lélek egyházának az ellenfél, az ellenség szeretete a különös ismertetőjele, általa teheti a megváltó Krisztust megtapasztalhatóvá a hitben szegéek előtt.

Az igazi öröm forrása csak az irgalmas szeretet lehet. Aki azért adja a jót, mert ő is kapott, az csak az igazság mérlegét próbálja kiegyenlíteni. Aki viszont képes rosszért is jóval fizetni, az az Istenben nyer kárpótlást. Ilyen lélekben túlárad az öröm, nyomában pedig béke, harmónia, megértés és a Lélek többi gyümölcsei teremnek meg. Es aki ezekkel táplálkozik, megízleli Isten országa boldogságának zamatát (vö. STh 1—2 q 70), megsejti a világ az örök élet eljövendő örömét.

Bíró László

FELNÖTTBÉRMÁLÁS KÖZÖSSÉGBEN

Növekszik a felnőttkorban megtérők száma, fogadásukra azonban mintha nem volnánk kellőképpen felkészülve. Az „Ordo baptismi parvulorum” ugyan szabályozza ilyen esetekre a három beavató szentség együttes feladásának szertartását, de nem egyértelmű, hogy mi a helyes eljárás akkor, ha gyermekkorukban már megkeresztelt felnőttek jelentkeznek első áldozásra vagy bérmálásra? Márpedig egyelőre ez a gyakoribb eset.

Sok helyen, hosszabb-rövidebb egyéni felkészítés után, néhány hozzátartozó jelenlétében, amolyan „sekrestyeliturgia” keretében, szinte titokban szolgáltatják ki a szentségeket. Lehetnek esetek, amikor ez indokolt. Legtöbbször azonban indokolatlanul fosztják meg az újonnan megtérteket a szentségek felvételéhez szervesen hozzátartozó, azok mélyebb átélését segítő, és a további hitéletre is jelentős hatást gyakorló közösségi élménytől. — Az alábbiakban, az elmúlt 3 év tapasztalatai alapján, arról szeretnék beszámolni, hogy több, szomszédos plébánia együttműködésével miként sikerült közösségben felkészíteni a felnőtt bérmálkozókat, és miként tudtunk számukra a szentség kiszolgáltatása alkalmával is maradandó közösségi — így is mondhatnám: egyház-élményt nyújtani.

A bérmálkozók

Mind a három évben kb. tizenöt jelentkező gyűlt össze az együttműködő plébániák területéről. Elektoruk 17—30 év között volt, többségük diák, a nők száma valamivel meghaladta a férfiakét. Ez a létszám és összetétel alkalmasnak látszott a közösségi felkészítésre. A katekézis anyagának összeállításához azonban mindenekelőtt meg kellett ismerni a jelentkezőket. Tudnunk kellett, hogy melyek azok a hitbeli előzmények, melyekre építhetünk, és melyek azok az elvárások, amelyeket ki

kell elégítenünk. Fontos volt megtudnunk, hogy mi indította őket a szentség felvételére, hol tart lelki életük és milyen hittani ismeretekkel rendelkeznek.

Mindezek felderítésére — az első évben kissé félve, később bátrabban — a közösség előtti bemutatkozást választottuk. Közös ének, imádság, valamint a felkészítést végző közvetlen hangú bevezető szavai és bemutatkozása után ez a felszólítás hangzott el: „Kérjük, mutakozzon be sorban mindenki, és mondja el, hogy miért csak most, ilyen 'késve' bérmlkkozik? Nem akarunk kíváncsiskodni, ki-ki annyit mondjon el önmagáról, amennyit jónak lát.”

Oriai meglepetésünkre a fiatalok különösebb nehézség nélkül megnyíltak egymás előtt. Öszinte hangon számoltak be Isten nélkül eltöltött éveikről, és lelkesen, örömmel mesélték el megtérésük történetét. Csodálatos tanúságtételek hangzottak el arról, hogy Isten milyen nagy szeretettel hívja magához ma is a tévelygő embereket. — A bérmlándók többsége teljes hitetlenségéből tért meg. Családjukban semmiféle vallásos nevelést nem kaptak. Volt közöttük züllött előéletű, alkoholista, sőt kábítószeres is. Megtérésük többnyire egyetlen dátumhoz, egy hívő társuk tanúságtévé szavához, életük egy eseményéhez, egy belsejükben lejátszódó folyamathoz, de ezeken keresztül mindenképpen valami személyes Isten-élményhez kapcsolódott. Mások lassú folyamatról, hónapokig, évekig tartó átalakulásról számoltak be. Hasonló volt azok elbeszélése is, akik ugyan kaptak gyermekkorukban valamilyen vallásos nevelést, de korábbi vallásosságukat formálisnak tartják, és igazi keresztény életüket valamely közeli dátumtól számítják. Külön figyelmet érdemel az a tény, hogy Isten hívő szavának közvetítője legtöbbször egy-egy hitében erős, krisztusi életet élő keresztény vagy egy-egy, szeretetet és melegséget sugárzó kisközösség volt. A történetek szálai a legkülönbözőbb helyekre nyúltak vissza: építőtáborba, kollégiumi szobába, irodába, műhelybe.

A beszámolók alapján mindhárom évben lényegében azonosan az alábbi kép alakult ki a bérmlkzók többségéről:

- valóságos Isten-élményen alapuló, erős hitük van;
- az élmény hatására vallásosságukban uralkodó az emocionális elem;
- ugyancsak az élmény hatása alatt már elkötelezték magukat a keresztény életre.

Ugyanakkor:

- hitüknek alig van konkrét tartalma, nem nagyon tudják meghatározni, hogy mit is hisznek;
- Krisztust akarják követni, de bizonytalanok abban, hogy ez a gyakorlatban mit jelent;
- alig kötődnek az egyházhöz, gyakran fenntartásai vannak vele szemben, mert zavaros vagy kifejezetten hibás az egyházképük.

Minden évben akadt néhány olyan is, akire nem illik ez a jellemzés. Egy-egy olyan, akit a többiek hoztak magukkal, aki inkább csak rokonszenyből vagy pusztán kíváncsiságból jött. A velük való foglalkozás külön gondot jelentett nemcsak a felkészítés, hanem főleg az „utógondozás” időszakában.

A felkészítés anyaga

A felkészítés anyagát a helyzet felmérése után úgy kellett összeállítani, hogy a rendelkezésre álló rövid időben (9 x 2 óra) minden fontos kérdés sorra kerüljön, méghozzá ne csak elméleti, hanem sokkal inkább gyakorlati megközelítésben. A jelöltek hiányos hittantudása ugyan arra csábított, hogy minden percet ismeretek átadására fordítsunk, mégis úgy döntöttünk, hogy a felkészítés ne csupán elméleti oktatás legyen, hanem a lehető leghatékonyabb bevezetés a krisztusi élet gyakorlatába.

Bár kezdetől fogva úgy terveztük, hogy a bérmlkzók a szentség vétele után is kapcsolatban maradunk, számolnunk kellett azzal is, hogy lehetnek olyanok, akiknél nem lesz több alkalmunk pótolni, ha most valamit elmulasztunk.

Mindezek alapján a kilenc kétórás foglalkozás tematikája a következőképpen formálódott ki a hároméves gyakorlat során:

A z e l s ő foglalkozás témája maga a bérmlás volt. Ezért jöttek, ez érdekelte őket közvetlenül, ebből kellett kiindulni még akkor is, ha valamiféle „tantárgyi logika” alapján később került volna sorra. Azzal kezdtük, hogy egy s z e n t s é g felvételére készülünk, ezért mindenekelőtt meg kellett magyarázni a szentség és a kegyelem mibenlétét. A bérmlást Rahner nyomán úgy mutattuk be, mint azt a szentséget, amely „lehetővé teszi, hogy az egyén részesedjék abban a maradandó prófétai és karizmatikus adományban, amelyet az Egyház Pünkösdkor kapott”. (Teol. Kiszótár 61. old.)

Ezért Bibliával a kézben végigelemeztük a pünkösdi eseményt, majd az Apostolok cselekedetei és a páli levelek alapján igekeztünk bemutatni az ősegyház Lélek-tapasztalását. Határozott célunk volt, hogy a jelöltekben felébresszük a vágyakozást a Szentlélek kegyelmei után. Azt akartuk, hogy bérmlkozásukat ne csak mint „beavató szertartást” fogják fel, hanem várják is azt, ami a Szentlélek kegyelme nyomán történni fog bennük. A kívülrőlők közül ezt többen vakmerőségnek tartották, a Szentlélek azonban igazolt bennünket: a szentség hatása érzékelhető, felismerhető változásokat okozott azok lelki életében, akik ilyen elvárással vették fel.

A második és harmadik foglalkozás középpontjában Jézus Krisztus személye állott. E téma különösen érdekelte őket. Találkoztak vele, megragadta őket, de valójában még nem ismerték őt. Most alkalmunk volt beszélni róla mint történelmi személyről és mint a testté lett Igéről. Röviden áttekintettük megváltói küldetését, tanítását. A Biblia alapján igyekeztünk megismerni személyiségét, magunk elé idézni azt az emberi arcot, melyen „Isten dicsőségének ismerete” (2Kor 4,6) ragyogott fel nekünk, szemlélni őt, mint a „láthatatlan Isten képmását” (Kol 1,15). Aztán arról beszélgettünk, miként él ő ma is közöttünk igéjében, az egyházban, az eukarisztiában, minden, szolgálatunkra váró emberben, és hogyan tapasztalhatjuk meg őt lelkünk mélyén az imádságban.

A negyedik és ötödik foglalkozás az egyházzal kapcsolatos kérdések tisztázására szolgált. Hogy mennyire indokolt volt erre négy órát szánni, az akkor derült ki igazán, amikor bevezetesként ki-ki megpróbálta meghatározni, hogy szerinte mi az egyház. A sok hibás meghatározásban itt-ott fellelhető helyes elemeket felhasználva, a II. Vatikáni zsinat dokumentumai és a Szentírás képei alapján igyekeztünk rávezetni a hallgatókat az egyház mibenlétének és misztérium voltának megragadására. Beszélgettünk az egyház kettős arculatáról, küldetéséről, az ApCsel 2,42 alapján az egyházhoz tartozás feltételeiről. Röviden áttekintettük az egyház születését, az első keresztény közösségek életét. Szó volt az egyházszakadásokról, a különvált keresztény egyházakról és az ökumenikus mozgalomról. Ebben a témakörbe illesztettük be a szentmise mély és alapos megismertetését, hogy hangsúlyozzuk: az eukarisztikus lakoma közösségében válik számunkra leginkább megtapasztalhatóvá, e cselekvésében „valósul meg” legtökéletesebben az egyház. Ez a témakör volt alkalmas arra is, hogy beszéljünk a kisközösségekről, melyekről sok ellentmondásos információ keringett a résztvevők fejében. E négy óra alatt rá akartunk döbbszteni mindenkit a „Jézus igen — egyház nem” program tarthatatlanságára, és igyekeztünk felébreszteni mindenkiben az egyház küldetése iránti felelősségérzetet.

A hatodik téma a Biblia volt. Három kérdést tárgyaltunk meg: 1. Mit kell tudnia a hívő embernek a Bibliáról? 2. Milyen alapon tarthatjuk ezt a könyvet Isten szavának? és 3. Hogyan használjuk a Bibliát? A bér má l k o z ó k nagy részének volt teljes (többnyire protestáns kiadású) Bibliája. Megoldottuk, hogy valamennyiüknek legyen. — Az első kérdés kapcsán beszéltünk a Biblia felépítéséről, az egyes könyvek keletkezéséről, írójáról, műfajáról, tartalmáról. — A második kérdés tárgyalása során nemcsak a sugalmazottság problémáját beszéltük meg, hanem a kánon kialakulásának történetével igyekeztünk a hallgatókat rávezetni, hogy a Biblia az egyház könyve, egyház nélkül létre sem jött volna, elválaszthatatlan az egyháztól. — Végül megpróbáltuk megantitani a résztvevőket a Biblia használatára. A különféle bibliaolvasási módokon kívül szó volt az ún. „Biblia-nyitás” problémájáról, a Bibliával való imádkozás, a közös bibliaolvasás kérdéseiről is.

A h e t e d i k találkozás alkalmával a hit mibenlétéről beszélgettünk, majd az apostoli hitvallás szövege alapján áttekintettük és összefoglaltuk hitünk tartalmát. Ezzel tulajdonképpen lezárult az előkészítésnek katekizisjellegű szakasza. A visszalévő két foglalkozást a szentség vételére való lelki felkészülésre szántuk.

A nyolcadik összefoglaló témája a „pneumatikosz”, a Lélek által Krisztusban élő ember volt. A Szentírás, az apostoli atyák és különféle lelki írók írásai, személyes tapasztalataink, valamint a mai életből vett példák alapján modellt kívántunk állítani a bér má l k o z ó k elé: Ilyen, és így él ma egy igazi keresztény. Szó volt az imaéletéről, a szentségek vételéről, az egyházban vállalt szolgálatokról éppúgy, mint a mindennapi élet különféle helyzeteiről, melyben a keresztény embernek meg kell élnie a hitét. Igyekeztünk megéreztetni velük a krisztusi élet örömét, békéjét, szabadságát, de nem hallgattuk el a nehézségeket sem: szóba került az önmegtágadás, lemondás és az áldozat kérdése is.

A kilencedik találkozást a bér má l l á s s a l kapcsolatos gyakorlati tudnivalók rövid ismétlése után teljes egészében arra fordítottuk, hogy valamennyien (a felkészítőt is beleértve) előkészüljünk egy jó gyónásra. Minden évben akad egy-két olyan résztvevő, aki a bér má l k o z á s s a l párhuzamosan volt első áldozó is. A nekik szóló magyarázat ürügyén a többiekkel is újra átgondoltattuk a bűnbánat szentségével kapcsolatos tudnivalókat. A bűn mibenlétének megvilágításával a lelkiismeretvizsgálathoz és a bűnbánathoz, a megtérő bűnöst szeretettel visszafogadó Istent elének állító bibliai képek felidézésével a bizalom felkeltéséhez, a gyónással szembeni gátlások leküzdéséhez igyekeztünk segítséget nyújtani. Gyónását mindenki a saját maga választotta papnál végezte. Tanácsal segítettük azokat, akiknek nem volt ezzel kapcsolatos elképzelésük.

Két évben a legutolsó felkészítés és a bér má l k o z á s közé egy további esemény is ékelődött. Az érdekeltek kifejezett kívánságára egy bensőséges, a bér má l k o z ó t á r s a k közösségében megünnepeelt szentmisében került sor az első áldozásra. A hittanteremben felállított nagy asztal körül ülve nemcsak az elsőáldozók, de a többiek is mélyen átélhették a szent áldozat titkait.

A bér má l k o z á s

A bér má l á s i szentmise liturgiáját igyekeztünk minél ünnepélyesebbé és minél közösségibbé tenni. A templomot teljesen meqtöltötték a bér má l k o z ó k hozzátartozói, ismerősei, az őket támo-

gató közösségek tagjai — jórészt közülük kerültek ki a bérmaszülők — és a bérmaalozókért két hónapon át a „háttérben” imádkozók csoportjai. A második és harmadik évben meghívtuk a korábbi éveben bérmaalatkat is. A bérmaaló püspökkel koncelebráltak azok a papok, akiknek hívei közül a bérmaalozók kikerültek. A bérmaalozók a liturgiában is szerepet kaptak. Egyikük a püspök atyát köszöntötte, egy másik a szentlecektét olvasta fel, felajánlaskor közülük ketten vitték a templomhajó közepén elhelyezett asztalkáról az áldozati adományokat az oltárra. A leginkább „közösségi” mozzanat talán az volt, amikor a bérmaalás befejezése után a megbérmaalak felsorakoztak a szentély lépcsője előtt, az egyik pap pedig felszólította a híveket, hogy aki indítást érez erre, jöjjon ki és imádkozzék a megbérmaalak fölött. Előbb csak néhányan mozdultak, aztán hosszú sorban vonultak ki az új testvérekért imádkozni szándékozók. Egymás után eléjük álltak, és ki öszsetett, ki felemelt kézzel, mások jelképes öleléssel, a megbérmaalak vállát átfogva, hangosan, félhangosan vagy csendesesen imádkoztak értük. Mindez jó 20 percig is eltartott, mialatt megszakítás nélkül szölt a helyükön maradtak éneke. Az eukarisztiát minden résztvevő két szín alatt vette magához. A szentmise végén egy múlt évben megbérmaaló köszöntötte az új testvéreket, és emlékeztette őket az egyház küldetésére, melynek immár ök is részesei. A szentmise után a hittanteremben, szerény agapé keretében nyílt lehetőség arra, hogy a főpásztor elbeszélgeszen új híveivel, illetve hogy a különböző éveben bérmaalak megismerkedhessenek egymással.

A bérmaalás után

Szolgálatunk a szentség kiszolgálataása után sem ért véget. A megbérmaalatkkal igyekszünk továbbra is állandó személyes kapcsolatban maradni, ezenkívül évente 2—3 alkalommal öszsze is hívjuk öket. Különösen izgalmas az első találkozás, 3—4 hónappal a bérmaalás után. Megkérdezzük tőlük, hogy lelki életükben történt-e valami olyan változás, melyet a Szentlélek kegyelmének tulajdonítanak. A kérdést úgy tesszük fel, hogy az senkit ne készteszen képmutatásra, csak az válaszolhasson rá, akinek tényleg van mondanivalója. A többség öszinte örömmel újságolja a változásokat. A leggyakoribbak: a hit megvallásától való félelem elmúlása, erős indíttatás a hit továbbadására, lelki béke és öröm, a hangos imádsággal szembeni gátlások megszünése, az imaélet megújulása, különös fogékonyág Isten Igéjére stb. A későbbiek során néhányan különleges karizmákról, nyelveken való imádságról, prófétálásról is említést tettek.

Szolgálatunknak ez a szakasza még tart, tapasztalatait majd csak évek múltán tudjuk öszsefoglalni. Pillanatnyilag két dolog látszik világosnak. Az egyik, hogy a kapcsolattartásra az évi 2—3 alkalommal rendezett, kétnapos hétvégi együttlét a legalkalmasabb, és hogy az ilyen alkalmaknak egyaránt kell szolgálniuk a hitbeli ismeretek további bővítését és a lelki töltekezést, vagyis speciális katekéziséből és sok elmélkedésből, közös imából kell állniuk. A másik, hogy bár az elköllődásra hajlamosaknak egyénileg kell utánajárunk, csak akkor lehetünk nyugodtak felölük, ha egy jól működő kisközösség gondjaira bízunk öket.

...

Az elmondottakból valószínűleg kiderült, hogy mindez városban történt. A mai közlekedési viszonyok között azonban hasonló együttműködés falusi plébániák között is létrejöhet, nemcsak a bérmaalás, hanem a három beavató szentség együttes feladása esetén is. Nem mindegy ugyanis — és ez falura éppúgy vonatkozik, mint városra —, hogy a megtérő milyen egyházzal találkozik. Az egyszemélyes „szolgáltató egyházzal”, mely kérésére elvégzi rajta a maga szertartásait, vagy a Krisztus-test élő közösségével, mely szeretettel fogadja magába és osztja meg vele kincseit. Együttműködésünkkel, immár 3 éve, az utóbbit próbáljuk megvalósítani. Öröm és sok kegyelem forrása valamennyiünk számára.

Gesztésy András

BÉRMAJUNK — MIÉRT ÉS HOGYAN!

Az utóbbi évtizedben — a tömegegyház és a vele kapcsolatos szentségszolgáltatósi gyakorlat korszaka után — a teológia, a papok és a hívek mind nagyobb súlyt helyeznek arra, hogy az egyházi élet, így a szentségek kiszolgálataása és felvétele is mindinkább megkapják a maguk sze-

mélyes és közösségi jellegét. A jogi és pasztorációs „automatizmust” nagyobb fokú tudatosság váltsa fel, a személyes döntés mind nagyobb szerepet kapjon, növekedjen az egyház belső és kifelé vállalt aktivitása. Ezek az igények megkövetelik a szentségek teológiájának és lelkipásztori gyakorlatának megújítását.

A II. Vatikáni zsinat nagyobb súlyt helyezett a világiaknak az egyházban való fokozottabb szerepére, az apostolkodására, a tanúságtételére. Mindez a teológia és a pasztoráció figyelmét a nagykorúság, a felnőtté válás szentsége felé fordította. A karizmatikus mozgalmak hatására több figyelmet szentelünk a Szentlélek működésének, általunk való tevékenységének. E körülmények és tényezők miatt a bérmálás érthető módon egyre jobban az érdeklődés homlokterébe került. Néhány gyakorlati szempontot szeretnénk felsorakoztatni a bérmálással kapcsolatban. A kegyelem — a teológia régi tétele szerint — a természetes tényezőkre, az eseményekre és a gyakorlatra épít, azoknak ad természetfeletti tartalmat és funkciót. A természetfeletti azonban nem pótolja a hiányos természetes alapokat; azok megfelelő minőségéről és rendezettségéről nekünk kell gondoskodnunk. Ezekről a természetes alapokról akarunk egy-két gondolatot előadni.

Vannak kísérletek, melyek az Isten Országá felől határozzák meg a bérmálást; képviselői úgy látják, hogy e szentség a szeretet ügyének nagy mozgalmában való részvételre tesz alkalmassá. Egyesek elsősorban az apostolkodásra való belső kegyelmi felkészítésben látják a bérmálás üdvös hatását. Mások számára a bérmálás a világiak nagykorúsításának, keresztény érettségének szentsége. Ismét mások a szolgálat oldaláról közelítenek, és azt hangsúlyozzák, hogy a bérmálás elsősorban mások üdvösségének szolgálatára képesít. Sokan a krisztuskövetésre való különös alkalmasságot várják a bérmálástól (itt talán az egyéni lelki életre és tevékenységre kerül a hangsúly). Többben a keresztséggel azt emelik ki, hogy a megbérmált a keresztségben megszerzett istengyermekséget és egyháztagságot már élni is tudja. A bérmálás tartalmazza a missziós küldetés gondolatát is; természetfeletti életkedvet ad. Megerősít a hit állhatatos megvallására, a küzdelemre a bűnös világban. A bérmálás készít fel arra is, hogy az egyházban és a világ felé felelősségteljes feladatokat lássunk el. — Ez a rövid felsorolás is jelzi, hogy milyen gazdag tartalma és hatása van, illetve lehet(ne) a bérmálásnak. Mindent összegezve a bérmálás a Szentlélekben való érett közösségi növekedés és aktivitás szentsége.

Erettség a bérmálkozásra

Szülőkkel, nagyszülőkkel, bérmaszülőkkel zsúfolt templomokban folyik a még elég szép létszámú bérmálás, a környékbeli papság asszisztenciájával. A következő vasárnapon a bérmálkozóknak már csak egy töredéke jelenik meg a misén (szülők, bérmaszülők előbb is csak esetleg nagy ünnepeken találhatók meg az istentiszteleten). Később ez a töredék is tovább fogyatkozik. A megbérmáltak és szülei is úgy tekintik a bérmálást, mint a hittanra járás végét. Minek hittanra járni még, ha a gyerek már volt elsődöző és bérmálkozott is? Csak egy kisebb töredék jár továbbra is hittanra. A bérmálás „búcsú a kereszténységtől”; „a hittől való elszakadás szentsége” — tartja a keserű humor.

Budapesten és nagyobb városokban (ritkábban vidéken is) egyre gyakrabban jelentkeznek olyanok bérmálkozásra, akik maguk vagy szülei döntése alapján néhány évvel későbbre halasztották a bérmálást, nagyobb súlyt kívánva adni e szentségnek; általában olyanok, akik később tértek meg és lettek hívővé (szinte kivétel nélkül keresztény kisközösségi háttérrel). E jelenség ugyan nem nevezhető „tömeges”-nek, de rendszeres és jellemző.

A magyar katolikus egyházban a hittanosok és az elsődözők létszámának csökkenésével a bérmálkozók száma is lecsökkent. Különösen észrevehető ez az utóbbi évtizedben. — A „megmaradt” bérmálkozók általában 12 év körüliek (városokban egy-két évvel idősebbek), sokan ennél jóval fiatalabbak, kevesebben idősebbek. Nemritkán előfordul az is, hogy a lelkész néhány héttel az elsődözős után az elsődözőket is bérmálásra viszi. Ennek oka egyrészt a szülői sürgetés (szeretnének mindenben „túlesni”, mert így később nincs rá többé gond); másrészt az a lelkipásztori „előrelátás”, hogy néhány évvel később már kétséges, vajon a gyermeket rá lehet-e még venni a bérmálkozásra. A nagyobb létszám is (mindegy, hogy milyen áron) a plébános jó lelkipásztori munkáját dicséri a főpásztor és a környékbeli papság előtt. Ugyanakkor visszatetsző, hogy a krisztusi „nagykorúság szentségét” öklömnyi gyerekeknek szolgáltatják ki.

A jelenlegi, hivatalosan szorgalmazott 12 éves alsó korhatárt sok lelkipásztor korainak tartja. Inkább arra hajlanak, hogy 14—16. életévet kellene megszabni. Még jobb lenne, ha ennél is néhány évvel későbbre esnék a bérmálkozás. A szentség időpontját egyrészt a személyes döntőképesség kialakulásához kellene igazítani, a késő kamaszkor vége felé, a felnőttkor küszöbére (ez egyénenként változó lehet); másrészt ettől eltérően alakulhat (rendszerint néhány évvel késik) a keresztény erkölcsi döntőképesség stabilizálódása. A bérmálkozás feltétele kell hogy legyen, az általános pszichológiai érettségen túl, az egyház tanításáról, küldetéséről, feladatairól való elméleti-gyakorlati információ, az egyház életében való részvétel, a közösséghez való tartozás tudata. A bérmálkozásra jelentkezők ezen szempontok szerinti alapos megrostálása a bérmálás szentségé-

vel, az egyházi előírásokkal jobban megegyezik, és hosszabb távon több eredményre is vezet, mint a létszám pillanatnyi mennyiségi erőltetése.

A felkészülés

Bérmálkozásra — mint ismeretes — az jelentkezhet, aki már volt elsődöző és részt vett a bérmálási oktatáson. Sok lelkész a létszám kedvéért ez utóbbinál hajlandó önkényes engedékenységre.

A bérmálás szentsége nem mágikus erő, mely alapos előzetes nevelés nélkül is hatásos lenne, ezért szükséges a megfelelő felkészülés. A felkészülést vezető lelkész — más anyag híján — összeállít egy 70—100 kérdésből álló „minikatekizmust”. A kérdések azonban gyakran nem a keresztény hitélet és életvitel dinamizmusára vonatkoznak, hanem a hitigazságok statikus megfogalmazásai. (Hány Isten van? Ki teremtette a világot? Hány szentség van? Ki az egyház feje? Mi a szentség stb.) Ezt a lelkész sikerrel „bebifláztatja” a gyerekekkel; oktató munkája eredménye a még félig sem elhangzott kérdésre magasba lendülő kezek erdeje; a szülők álmélikodnak gyermekeik felkészültségén, a bérmáló főpásztor pedig megdicséri a szorgalmas gyermekeket és a velük foglalkozó papot.

Az természetesen kívánatos, hogy csak az bérmálkozhasson, aki a hitigazságokat az egyház megfogalmazásai szerint ismeri és röviden, szabatosan ki is tudja fejezni. Ez azonban még kevés. A kereszténnyé válás csak kis részben oktatás, nagyobb részben nevelés kérdése. Bérmálkozásra nem azt kell bocsátani, aki a kérdésekre tudja a válaszokat, hanem ezen túl, akiben van egyházas és közösségi lelkület, az erkölcsi értékek iránti érzék, az egyházi élet gyakorlati feladataihoz való hajlandóság, vonzódik Jézus tanításához és az evangélium szelleméhez stb. A lelkipásztornak látnia kell, hogy az általa jól ismert fiatal alkalmas-e már a bérmálkozásra? — ha igen, akkor a vizsgáztatás jelentőségét is vesztí.

A „gyorstalpaló” oktatásnál megfelelőbb lenne egy *lelkigyakorlat*, amelyen néhány napos csend és elmélkedés belseg készítené fel a fiatalokat a bérmálásra. Mivel a bérmálás egy konkrét egyházközségbe testesíti-szervesíti a megbérmáltakat, célszerű lenne, ha az előkészítésben szerepet játszana az egyházközség is. Gyümölcsöző lenne, ha a plébánia egy kisközsége (ha van) néhányszor találkozna a bérmálandókkal; beszélgetéseket folytatnának a felnőtt keresztény élet feladatairól és nehézségeiről; próbálnának kapcsolatot teremteni velük (talán kisközséget is lehetne élesztetni belőlük).

Mivel a bérmálás nemcsak a bérmálkozók életének nagy eseménye, hanem az egész egyházközségnek is ünnepe, jó lenne az egész közösséget előkészíteni a bérmálásra. Ez nem merülhet ki az egy alkalommal megtartott szülői értekezlettel, melyen a technikai tudnivalókról világosítjuk fel a szülőket. Néhány megfelelő templomi plakát a bérmálás előtti hetekben, melyek alkalmasak a világegyház és a hazai egyház feladatainak érzékeltetésére. — Lehetne bérmálás előtt *szenzbeszéd-sorozat*ot tartani, amely csak kis részben érintené a bérmálás elméleti teológiáját. Inkább a következő témákat lehet elővenni: a kereszténység közösségi jellege; a világiak szerepe a helyi egyházban és a magyar egyházban; küldetésünk abban a közegben, amelyben élünk; felelősség mások életéért; a tanúságtétel formái és jelentősége stb. Egy ilyesféle előkészület nemcsak a soron következő bérmálásra készítené fel a híveket, hanem egyúttal tovább bontakoztatná a régebben megbérmáltak keresztény életét.

A bérmálkozás motívumai

A bérmálás főmotívuma a szentség tartalma kellene hogy legyen. Ezzel szemben gyakran tapasztaljuk, hogy a bérmálás szentségi motívuma valamiképpen zárójelbe kerül, és a legkülönbébb motívumok érvényesülnek. A bérmálók részéről a bérmálás az egyházmegyei mechanizmus egy része; amikor az aula „kijrja” a bérmálás időpontját, a plébánosnak „produkálnia” illik a megfelelő létszámú és felkészített gyerekeanyagot; szép és méltóságteljes ünnepet kell szervezni. Így a bérmálás végbe is megy az évszázados hagyományok szerint. A bérmálás egyúttal a hivatalos vizitációra is alkalmat ad (aligha szerencsés a bérmálás előtt amúgy is agyonhajszolt plébánost ünnepszervező és vendéglátói gondjai közepette még ezzel is terhelni; a vizitációra a mai közlekedési viszonyok mellett más alkalmat is lehetne találni). A plébános vagy a segédlelkész számára a bérmálás nemegyszer amolyan „lelkipásztori bemutató”, amikor a püspök és kísérete, valamint a kerületből összegyűlt papok előtt fényesen kell bizonyítaniuk, hogy kitűnően és eredményesen munkálkodó papok.

A bérmálkozók szüleit legtöbbször a hagyomány, a gyermekkori emlékek mozgatják, amikor szorgalmazzák, hogy gyermekeik bérmálkozzanak. Alkalmom a rokoni, félrokoni szálak felelevenítésére, viszonzni lehet a régebbi hasonló jellegű meghívásokat, tisztségeket, ajándékokat.

A bérmaszülőket tisztségük elvállalásakor általában nem a bérmagyereknek nyújtandó keresztény példaadás, a vele való későbbi foglalkozás igénye vezeti, hanem inkább a nehezen elhárítható megtiszteltetés és a tisztes béрмаajándék előteremtése. Sajnos, a bérmaszülő kiválasztásakor még az igényesebb hívőket is a társadalmi konvenció hajítja és nem arra törekcszenek, hogy gyermekük a bérmaszülőben eligazító példát, barátot, testvért nyerjen. Itt jegyezzük meg azt is, hogy mennyire el tudja homályosítani a bérmálás igazi tartalmát és rendeltetését az egymáson túllícitáló ajándékok tömege (óra, ékszer, kerékpár, sőt újabban már kismotor, jelentős pénzösszegek stb.). A bérmálásban az igazi ajándék maga a Szentlélek és a vele megnyílt felnőtt keresztény élet egyszerű távlata. A bérmálási ajándék legyen mindenképpen szerény és emlékjellegű, ami kapcsolatban van a bérmálással: Szentírás, másfajta, jól megválasztott könyv — ma már bő választék áll rendelkezésünkre —, nyakban hordható kereszt, emlékérem, emléklap (sajnos a legtöbb zavaróan giccses).

A bérmálkozó gyermeket általában a szülői ráhatás, a kikerülhetetlen szokás (ennek is meg kell lenniel), valamint az ajándék mozgatja. Addig nem szabadna senkit sem bérmáláshoz engedni, míg nem látjuk annak jeleit, hogy a jelölt a bérmálásban a felnőtt keresztény életvitelhez szükséges kegyelmi ajándékot nem igényli, kéri, keresi.

Az ünnep

Nehéz lelkipásztori és felelős szülői feladat annak megvalósítása, hogy a bérmálásban a Szentlélek és a vele való találkozás legyen a középpontban. A gyakorlat azt mutatja, hogy a feudális és barokk múlt még mindig érezhető hatása alatt, a túlzott tiszteletadás és méltóságosság következtében a bérmáló főpap és a papi asszisztencia lesz az ünnep fő látványossága és középpontja. A híveket, főleg a fiatalokat mind nagyobb mértékben zavarja a főpásztor oltár előtti bonyodalmas öltözködése-öltöztetése; a főpásztor megszólításakor az „alázatoskodó” hangnem stb. Ki kellene alakítani a szertartások egyszerűbb, közvetlenebb, természetesebb, komoly és bensőséges stílusát. Van olyan főpásztor is, aki már előző nap csendben megérkezik, majd közvetlen, derűs beszélgetésben összeismerkedik a bérmálkozókkal. Így azután a bérmálkozók egy közvetlen, természetes „püspök képpel” lesznek gazdagabbak, és másnap, a szertartáson már a kedves ismerőssel találkoznak.

Nagyon fontos eleme a bérmálásnak a jól felépített, tartalmas és rövid igehirdetés. Ezt nemcsak a bérmáló püspök mondhatja; esetleg valamelyik rátermett környékbeli lelkészt is fel lehet kérni, aki talán jobban ért a fiatalág nyelvén. Az is elképzelhető, ha van rá alkalmas ember, hogy az egyházközségből is mondjon valaki — a puszta üdvözlésen túl — néhány jó gondolatot. Több helyen azzal is kísérleteznek, hogy a bérmálkozóra valaki az egyházközségből is ráteszi kezét és imádkozik felette. — Ne tartson túl soká a bérmálás. Szerencsétlen dolog, ha a fiatalnak az az emlénye marad csak a bérmálásból, hogy hosszú volt, unalmas és fárasztó.

A bérmálás fontosságának tisztázásakor és lebonyolításának megszervezésekor mértéktartásra és bölcsességre van szükség. Az új stílus bevezetésére hosszú, talán egy-két évtizedes átmeneti szakasz szükséges (községenként az ütem lényeges eltéréseket mutathat), melyek során kerülni kell minden agresszivitást. Nem kívánhatjuk, hogy a hívek, akiket mi szoktattunk hozzá ahhoz a hagyományos szemlélethez, mely a bérmálásban csak vallási szokást, nagy és szép ünnepet, püspöklátogatást és jogi feltételeknek megfelelő szentségsgolgáltatást látott, máról holnapra gyökereesen megváltoztassák szemléletüket, beállítottságukat. A még mindig meglévő bérmálkozási kedvre építve kell, sok esztendei szívós munkával, okos és türelmes meggyőzéssel a hívek előtt a bérmálkozás nagyobb mélységeit és távlatait feltárni.

* * * * *

SZEMÉLYES HÜSVÉT ÉS PÜNKÖSD

A keresztség és a bérmlás a keleti lelkiségben

Lényeg, anyag, forma, érvényesség

Néhány perc a templom egy félreeső zugában, a legszűkebb család körében, néhány csepp víz folyik a kisgyermek homlokára, néhány alig érthetően elmormolt szó kíséretében, és az újszülött az egyház tagja lett — „érvényesen felvette a keresztséget”. — Ime, ez volt a zsinat előtti keresztelési gyakorlat, mind a latin, mind a görög szertartásban. És aztán csodálkoztunk, hogy ez a szentség-kiszolgáltatás tudatilag alig hagyott nyomot a megkereszteltekben, intézménnyé vált, aminek a keresztény családok szinte csakis kötelességerzetből tettek eleget, de az nem hatott ki igazán életükre. E mögött a gyakorlat mögött a skolasztika szentségfana húzódik meg, amely különválasztotta a szentségi kegyelmet mint lényegét, s azt a látható jelet, amely ezt a belső tartalmat közvetíti. Maga ez a kegyelem is jól körülhatárolható, definiálható, mint pl. a keresztség esetében az eredeti és egyéb bűnök eltörlése. Még inkább megragadható, jogilag is rögzíthető a külső jel két összetevője, az anyag és a forma — ami a keresztség esetében pl. a víz és a keresztelési formula. Fontos még a szentségkiszolgáltató szándéka — hogy ti. úgy kívánjon eljárni, ahogy az a (katolikus) egyházban szokás. Így aztán a keresztség „érvényességéhez” valóban elég pár csepp víz, elég, ha a formulát megfelelő szándékkal elmondjuk, a „többi” mind csak „díszítőelem”, akár el is hagyható. Hogy a résztvevőkre, az egyház többi tagjára milyen hatással van a szertartás, s egyáltalán, mi a „helye”, szerepe életünkben, az csak másodlagos, szinte mellékes. Ime, a racionalizmusra hajló szentségi szemlélet, amelynek veszélyeit és következményeit bevezetőben már láttuk.

A zsinat utáni gyakorlat sok tekintetben javított ezen a keresztelésképen. A keresztséget újra a helyi közösség életmegnyilvánulásának látjuk, legtöbb helyen a szűkebben vett család körén túl az egész közösség színe előtt szolgáltatják ki, minél nagyobb ünnepélyesség mellett. A szertartás mágiussá válásának még a látszatát is kerülendő, a szülők, keresztszülők előkészítésben részesülnek. Ennyi a pozitívum, és ez nem kevés. Ugyanakkor hosszas viták kezdődtek akörül, hogy a szülők milyen feltételek mellett kérhetik gyermekük megkeresztelését, kik lehetnek keresztszülők stb. Ezek a viták újra csak jogi problémák felé terelik el az érdeklődést, végül is még mindig nyitva marad a kérdés: mi is megy végbe bennünk valójában a keresztségben és a többi szentségekben, s mi is itt a szertartás tulajdonképpeni szerepe?

A kérdés továbbvezet a többi szentség körére. A szentségi jelek elvonttá válásának veszélye a többi szentségre is leselkedett s még ma is leselkedik. Bár a zsinat hangsúlyozta a szentmisen való „aktív részvételt”, az oltárszentség problematikája továbbra is arra szűkül le számunkra, mikor és hogyan változik át a kenyér és a bor Krisztus testévé-vérévé, és alig gondolunk az eukarisztia további hatásaira, így pl. arra, hogy itt jön létre az egyház, mint közösség. A többi szentség esetében is a konkrét anyagok, mozzanatok — olaj, a belső töredelem, a házasságkötési szándék, a kézföltétel —, ill. a helyes formula áll figyelmünk előterében, de végül is homályban marad, hogy közben üdvösségmisztériumok részesei leszünk, főleg pedig az: ki cselekszik itt a „külső feltételek” keretei között.

Ez az a pont, ahol értékes indításokat nyerhetünk a keleti rítus liturgiaszemléletéből, amely szentírási-patrisztikai gyökerekből táplálkozik, s így a Nyugaton megszokottnál szélesebb összefüggésbe ágyazza a szentségek kérdését is. Mint a zsinat is elismerte, Kelet — az ortodox egyházat és a katolikus keleti egyházat egyaránt érte a megjelölésen — éppen a liturgiában, a szentségek kérdésében őrzött meg számos olyan értéket, amely segítheti a ma szükséges megújodást. Fel-tétlenül ezek közé tartozik az a liturgikus teológia is, amelyet alábbiakban Alexander Schmemmann: *Of Water and the Spirit* (Vízről és Szentlélekből) c. műve és dr. Timkó Imre: *Hieros gamos* (Szent házasság) c. kéziratos munkája alapján szeretnénk körvonalazni.

A forma mint epifánia

Mint láttuk, a szentségek nyugati megközelítésében a forma (és anyag) csak külső jele a belső tartalomnak. Lényeg (ousia) és forma (morphé) viszonya egészen más a keleti hagyományban. A külső itt — platói fogalomrendszer nyomán — a belső feltárulása, kifejezője, a láthatatlan láthatóvá tétele. Nem járulékos, adalék, esetleges külsőség csupán, hanem a lényegét nyilatkoztatja ki, teszi teljessé, egzisztenciálissá az emberi lét szintjén. A krisztológiából vett párhuzammal — meg-tesztelés, ahhoz hasonló folyamat, ahogyan Isten Igéje láthatóvá vált Krisztus emberségében, tetteiben, szavaiban. Vagy még inkább: epifánia, tehát ahhoz a Vízkereszthez hasonlítható, ahol

Krisztus a vízen, az anyagon keresztül áramoltatja át isteni jelenlétét, teszi történelmivé és kozmikusá isteni erejét. De a szentségek „mintája” Krisztus feltámadása is, amelyben immár az egész világot átfogja megváltása energiáival.

Kelet szemléletében tehát a szentségi formák — anyagok, szavak, jelképek, cselekmények egyaránt — epifánikus jellegűek, Krisztus-jelenések, üdvörtörténeti események. A hozzájuk fűződő szertartásoknak nemcsak egyik vagy másik kitüntetett mozzanata, hanem a szertartás mint egész, a részletek élő összefüggésében lesz a lényeg hordozója, kifejezője. Épp ezért a részmozzanatok mindig csak összefüggésükben válnak érthetővé — mégpedig az egyház életén belüli helyük alapján —, sohasem azokból kiragadva, elvont tartalmukban. A forma lényegfeltáró szerepe nélkül a kegyelmi háttér is elvértelenedne, visszafejlődne — valjha Kelet.

Arról is említést kell azonban tennünk, hogy a kegyelmek, amelyeket a szentségek közvetítenek, Kelet szemléletében nem (vagy nem elsősorban) teremtett kegyelmek, hanem teremtetlenek, világosabban szólva: maga Krisztus és a Szentlélek cselekszik bennük, a Szentháromság bennünk lakását, bennünk működését jelentik. Ez az, amit az az „eldologiasított” szentségtan, amelyről bevezetőben szoltunk, nem képes megragadni. A szentségekben maga Krisztus hal meg és támad föl bennünk, maga a Szentlélek árasztja szét erejét, maga Krisztus formál át bennünket a maga képmására, kapcsol egygé mint férfit és nőt, egyházával kötött „házassága” mintájára, tesz szócsövévé és áldozatának folytatójává, törli le bűneinket, gyógyít bennünket testestül-lelkestül s tesz halálának-feltámadásának átélőjévé. A szentségek a bennünk élő Krisztust alakítják ki; csakis a Krisztussal való személyes találkozás „emmauszi” síkján „érthetők”, nem pedig a személytelen racionalizálás síkján.

Ezeknek a szempontoknak alapján szeretnénk szólni a következőkben a keresztségről és a bér-málásról. A mondottak alapján azonban szeretnénk megfordítani a sorrendet: nem „lényegüket” keressük előbb, s aztán azt, hogy milyen jelekben fejeződik ez ki, hanem a keleti rítusú formákat — mint a patrisztika élő tanúit — tartva szem előtt, a szertartások „egzézisével” próbáljuk feltárni belső lényegüket; azt a lelki tartalmat, amit az egyes szentségek közvetítenek. Meggyőződésünk, hogy hasonló út a nyugati rítus szertartásai esetében is bejárható.

A keresztség helye az egyház életében

Legelső feladat a keresztség „helyének” megtalálása. A keleti rítus mind a mai napig őrzi annak nyomait, hogy az ősegyházban a keresztség szentségét a húsvét éjjeli liturgia keretében szolgáltatták ki, mint a húsvéti ünneplés szerves részét. A keresztelek szertartásának első része még ma is a hitjelöltek (katekumenek) felvétele, ami visszautal arra, hogy a nagybőjti időszak volt a katekumenátus — a hitjelöltek felkészítése — időszaka. A ma is alkalmazott „keresztségi fogadalom” nem más, mint a „vizsga” pillanata a hitjelölt számára. Gyermekkeresztelek esetén természetesen a keresztszülők mint „kezesek” teszik le ezt a fogadalmat, amit aztán később, alkalmasint elsőáldozáskor a gyermekek megújítanak. A gyertyák átadása, a pap liturgikus öltözéke, a húsvéti liturgiából származó bevonulási ének (introitus) is utal rá, hogy mindez a nagy húsvéti körmenethez kapcsolódott. — Az összefüggés a másik oldalról is kétségtelen. Nagyszombat liturgiája (az ún. Bazil-mise alkonyati szolozsmával) tizenöt olvasmányával azokat az ószövetségi előképeket eleveníti fel, melyek a keresztségre mutatnak előre (átkelés a Vörös-tengeren, Jónás a cethal gyomrában, a három ifjú az égő kemencében, Dániel az oroszlánok vermében stb.), s melyek egyúttal már az „új pászkára”, Krisztusnak a halálból az életbe való átjutására utalnak. Ezt az átmenetet fejezi ki ott a gáyszőltyékből fehér ruhába való átöltözés is.

A keresztség tehát az ősegyházban — s ennek nyomán Keleten ma is — Krisztus halála-feltámadása megünnepléséhez kapcsolódik. Később ugyan gyakorlati okok miatt — tömegek vették fel a keresztséget, majd a hangsúly a gyermekek keresztségére tevődött át — különvált a húsvét megünneplése és a keresztség kiszolgáltatása, új kereszteleési napok jelentek meg. De — mint látni fogjuk — a keresztelekben alkalmazott olvasmányok ma is világosan utalnak rá, hogy a megkeresztelt ember Krisztus halálának-feltámadásának hasonlatosságára újul meg. A keresztelek minden „formai” eleme ennek az összefüggésnek fényében válik érthetővé.

A keresztelek előkészítő része

Amint Keleten az eukarisztikus liturgiának is van „proszkomiája”, előkészítő része, így a keresztség liturgiájának is. A keresztelek szertartásában — ahogyan azt ma a görög katolikus egyházban végezzük — a legelső formai elem a névadás. Eredetileg a születés utáni nyolcadik napon végezték, később azonban a keresztelek része lett. Nem is annyira a konkrét név, mint inkább „Krisztus meg nem tagadandó szent neve” a lényeges a kereszteleendő számára — az, hogy keresztfény lesz, hogy Krisztus keresztsje „szívébe és lelkébe” lesz jegyezve, s hogy a „mennnyország választottja” lesz a keresztségben. De hogy nevet is kap, ebben az is benne van: nem személytele-

nül, hanem a maga személyes valóságával lesz részese az „új teremtmény” méltóságának (vö. a „név” biblikus fogalmával).

A prozskomédiát, akárcsak az eukarisztikus liturgiában, a „hitjelöltek liturgiája”, azaz itt: a katekumenek közé való felvétel követi. Ennek első része az exorcizmus, a gonosz lélek kiűzése. Manapság hajlamosak vagyunk arra, hogy az efféle mozzanatokban babonát, régimódiságot lássunk. Pedig — mint éppen Schmemmann írja — világunk tele van irracionáléval, átláthatatlannal, így első-sorban a gonoszság értelmellen tetteivel. A gonoszság azonban nem valamiféle „hiány”, mint a skolasztika gondolata, hanem nagyon is itt lévő valóság, s amint a jöttétek személyes hordozóra utalnak vissza, úgy az irracionálé mögött is joggal sejthetünk meg az emberen túl is személyes cselekvőket — az ördögöket, akiknek éppúgy a világ a működési színterük, mint az ember számára. Ezért szerepel a keresztelés elején az ördögűzés, akárcsak Jézus nyilvános működése előtt. A liturgia előbb megszólítja (mert személynek tekinti) őket, a szó őseredeti erejében bízva űz el őket, majd „lehelés” következik, mint ahogy a víz megszentelésekor is lehelet kiárasztásával történik a Szentlélek erejének közlése. A Sátánnak való „ellentmondás” a keresztségi fogadalom (a katekumen-vizsga) első része. A keresztelendők (ill. keresztszülők) Nyugat felé fordulnak, úgy mondanak nemet a gonoszságra, majd kelet felé fordulva fejezik ki készségüket, hogy egyesülnek Krisztussal. Napkelet a keleti egyház jelképrendszerében valamiképp maga Krisztus, aki ti. az Igazság Napja. Íme, egy újabb apró formai elem, mely a Krisztus feltámadásával elkezdődött „nyolcadik napra” utal. Természetes, hogy mind a bűn elleni küzdelemnek, mind a Krisztushoz hasonulásnak az egész élet egészében kell majd megvalósulnia. A keresztségi fogadalmat a Hitvallás elmondása követi. Az ősegyházban ezzel zárult le a katekumenátus időszaka, a hitjelölt immár személyes meggyőződéséként („Hiszek . . .”, első személyben) mondhatja el a közösség hitvallását. A Hiszekegy az üdvtörténet tömör összefoglalása, a megkeresztelt az „egy keresztségben” lesz Isten hozzánk hajlásának személyes befogadjójává. Mint a Krédót követő imádság is kifejezi, ebben fog megvalósulni számára Isten egyetlenes üdvözítő akarata.

A szóbeli elemeket „anyagi” elem követi: az olajjal való megkenés. Nem krizmáról, bérmolaajról van még szó, hanem a jelöltek olajáról, amelynek tartalmát az a természetes szimbolizmus szabja meg, hogy a régiek számára gyógyulás, fény, szabadulás (vö. Noé és az olajj) kifejezője volt. A megkenetés tehát azt jelzi: a keresztelendő testileg-lelkileg „egészsé”, egészségessé, „megvilágosodottá” válik; a bűnben megromlott természete újra ép, teljes lesz, megszületik benne az új, mennyei ember. Természetesen itt, a keresztség előtt (ha ugyan szabad így különválasztanunk az időskokat) mindez még csak ígéret, de épp ezeknek a tényezőknek kell valósággá válniuk a keresztyén élet folyamán.

Az elkezdődő örökélet

Ez után következik maga a szűkebb értelemben vett keresztelés, azaz a vízzel való leöntés. Ha valahol, akkor különösen itt igaz az, hogy nem csupán külső jelről van szó, hanem olyan valóság-mozzanatról, amely magának a keresztségnek a titkát tárja fel. A víz epifánikus valóságát az jelenti, hogy szinte benne sűrűsödik az egész üdvtörténet. A víz a Szentírásban mindenekelőtt maga a kozmosz, az anyag (vö. a „vizek” a teremtésnél, amelyekből Isten Lelke formál „rendet”). Ugyanakkor élet és halál jelképe is, hiszen éltet, épít, de rombol, pusztít is. A víznek ez a kétértelműsége megmutatkozik a vízőzön vagy a Vörös-tenger történetében is: a bűnösökre büntetést, az igazaknak szabadulást hoz. A jánosí, és főleg a jézusi keresztségben azután a bűnbánat és megigazulás, majd a halál és feltámadás kettősségét is magában hordozza. A víz tehát nemcsak a teremtésnek, de a bűnbánatnak, a megváltásnak, sőt a halálnak-feltámadásnak is kifejezője. Nem egyszerűen arról van szó, hogy itt van egy világi anyag, ami az egyik szentség „anyagát” képezi, hanem arról, hogy a víz, a maga üdvtörténeti háttérével a megújuló epifánia része lesz, a megszentelés csatornájává válik, a megkeresztelt pedig mintegy alámerül Krisztus halálába, hogy azután felemelkedjék vele új emberként, a mennyország örököséként. Metabolé, „átváltozás” zajlik itt, az eukarisztiához foghatóan, de nem egyszerűen ennek a világnak egy másik anyagává, hanem a végső idők anyagává, nem a láthatók, hanem a láthatatlanok síkján!

Természetesen legalább ilyen lényegesek a keresztelési formula szavai is: „Kereszteltetik Isten szolgája, N., az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében. Amen.” A liturgia szenvedő igealakot használ, ami a szentírási gyakorlatot követve azt akarja jelezni: az igazi cselekvő itt maga Isten. A szentháromságos formát számos szerző így fordítja le: az Atya, Fiú, Szentlélek nevére történik a keresztelés. Mindenképpen a személyes vízkereszt pillanatát, az első eleven, személyes találkozás a Szentháromság személyeivel. A megkeresztelt az Atyának fia, a Fiúnak társörököse lesz, és Isten Lelke öleli eggyé a többi megkeresztelttel, sőt az üdvözültekkel is. De amint Krisztus vízbe merülése maga is halálára-feltámadására utalt előre, ez a megújult epifánia ugyanígy már személyes nagypéntek és húsvét is, a nagy megváltásmisztériumok behatolása egyedi életünkbe, részesevé tesz annak a Szentháromság személyei közt lefolyt drámának, melynek csúcspontja a Fiú áldozata és megdicsőülése volt, s amelyet azután a Szentlélek kiáradása pecsételt meg. A vízzel

való leöntés mozzanata tehát — mint a keresztelés többi eleme is — csak a nagy üdvösségmíztériumok fényében válik érthetővé, a Szentháromság bennünk lakásához, az elkezdődő örök élethez vezet el.

A Krisztusban való újjászületést két további formai elem is aláhúzza. A fehér ruhába (az „igazság köntösege”) való öltöztetés, amely sok helyütt, sajnos, elmarad, pedig ismét epifánikus vonásról van szó: egész életünk feladata, hogy le vessük a „régiből” és felöltözzünk az „újba”, s hogy — épp a keresztelés húsvéti eredetű „bemeneti éneke” alapján — „Krisztusba öltözködjünk”, miután „Krisztusba keresztelkedtünk”. A keresztség tehát felhatalmazás, küldetés, a II. Vatikánum által is hangoztatott királyi papság, Krisztus királyi, papi, prófétai hivatásából való részesedés. A prófétai hivatást, a tanúságtételre való felhatalmazást a gyertya átvétele is megerősíti. Krisztus felszólítása nyomán („Világoskodjatok a ház lakóinak . . .”) az egyház jócselekedetekre küldi tagjait, s ezzel életüket mindenestől eszkatologikus távlatba állítja: „Vedd ezt az égő gyertyát — hangzik a keleti rítusú keresztelés talán legszebb textusa —, és igyekezzél egész életedben a hit és jócselekedetek világosságával tündökölni, hogy midőn eljő az Úr, az összes szentekkel együtt fényesen léphess elébe és akadálytalanul mehess be az ő mennyei dicsőségének palotájába s együtt uralkodhassál vele végtelen időközön át, amen.” Ismét csak beszédes jelről van tehát szó, a keresztség Kelet fellegása szerint főtízmosz, megvilágosodás, mint ahogy Krisztus megkeresztelkedése is az volt — ezért az egész keresztény élet úgy tekinthető, mint a „világ világossága” hivatásának megvalósítása. Bár a szertartás menete szerint már itt kellene szólnunk a bérmálásról, folytassuk inkább a keresztelési igeliturgiát, azaz az olvasmányok felidézésével, hiszen ezek még a keresztség részét képezik. Amit a liturgia eddig epifánikus jelekkel fejezett ki, azt teszik most kifejezetté a szentírási részletek: „Mind, akik megkeresztelkedtünk Krisztus Jézusban, az ő halálában keresztelkedtünk meg” — hangzik fel a Római levél üzenete —, de amint „egyívű oltartunk vele az ő halálának hasonlatossága szerint, feltámadásával is úgy leszünk”. Jogos tehát a formai elemek által is sugallt következtetés: a keresztség Krisztus halálának és feltámadásának „hasonlatosságára” történik, még egyszerűbben szólva: *Krisztus bennünk végbemenő halála-feltámadása.*

Megerősíti ezt a keresztelési evangélium is (a Máté-záradék), amely a feltámadt Krisztus keresztelési parancsát idézi. Az összefüggésből nyilvánvaló: Krisztus azzal lesz jelen a „világ végéig”, a mi életünkben is, ha bele-keresztelkedünk, ha megéljük halálát-feltámadását, nemcsak a keresztség pillanatában, hanem tanításának befogadásával és megélésével. Ime, újabb mozzanat, mely már a keresztény életre, mint a keresztség szentségéből fakadó, egész életet átfogó folyamatra utal.

A teológiai kézikönyvekből ismert keresztségképhez hozzátartozik a szentség gyümölcseinek (fructus, res tantum) gondolköre. Úgy szoktuk mondani, hogy a keresztség eltörli az eredeti bűnt, és a megigazulás részesévé, Krisztus testének tagjává tesz. Biztos, hogy mindez benne van a keresztségben. Mégis helyt kell adnunk Schmemmann megjegyzésének: az eredeti bűn csak a természetes halálnak volt kiindulópontja (Róm 5,12). *Krisztus* azonban attól az örök haláltól is megszabadított bennünket, amit a kárhozat jelentene. S tette ezt a halálnak egy merőben új formájával, az önkéntes haláláldozattal. „Halálának hasonlatossága” tehát sokkal többet jelent számunkra, mint az eredeti bűnnek vagy következményeinek eltörlését: új, krisztusi létfórmát, azt, hogy nap nap után „meghalunk a bűnnek és élünk Istennek”. Feltámadásának vétele pedig azt, hogy úgy cselekszünk, hogy azzal „Istennek éljünk a mi Urunk, Jézus Krisztusban”. A megigazulást sem tekinthetjük statikus adottságnak, ez is örökös küzdelmet feltételez, míg a keresztségben nyert ígért ki nem teljesedik az üdvösségben. Természetes azután, hogy Krisztus életét nemcsak egyedileg fogadjuk be, hanem egyetlen „testet” alkotunk mindazokkal, akik Krisztusba kereszteltek. A keresztség közösségteremtő ereje a keleti lelkiességnek is szerves része.

A személyes pünkösöd

A keleti rítus a bérmálás szentségét a keresztelés szertartásába ágyazva szolgáltatja ki. Emiatt sokan vitatták külön szentségjellegét. Pedig a liturgia szövegéből is kitűnik: új, más kegyelem átvételéről van szó. Miután megkeresztelt újjászületett, megvilágosodott, elnyeri a Lélek ajándékának pecsétjét. A bérmálásnak a keresztelésbe való beépítettsége viszont, mint „teológiai hely”, ismét segíthet a szertartás mondanivalójának megértésében. Kelet azt akarja kifejezni az együttes kereszteléssel—bérmálással, hogy ez a két szentség együtt tesz bennünket részesévé a Fiú és a Szentlélek megváltó-megszentelő munkájának. A kettő nem egy szentség, de egyetlen folyamat: mivel a keresztelendő „beöltöztött Krisztusba”, azért elnyerheti most a kenetet is, mivel Krisztus megváltásának már részese, átveheti, befogadhatja a Szentlélek adományait is.

A szertartás a Szentlélek ajándékáról beszél. Fel kell figyelni erre, hiszen a Szentírás inkább a Szentlélek ajándékait szokta emlegetni (vö. 1Kor 12,4). Mi más lehetne az egyes szám oka, mint az hogy *ift* nem annyira az egyes (teremtett) kegyelmekről van szó, melyek a Szentlélekre vezethetők vissza (értelem, bölcsesség lelke stb.), hanem magáról a Szentlélekről mint Ajándékról, arról a teremtetlen kegyelemről, aki nem más, mint Isten Lelke! Az ember így nem „szent dolgokat”

nyer, hanem — Kelet kifejezésével — *áfistenül*, a maga személyes valóságában (ezért kap a bérmálásban rendszerint a keresztnévtől eltérő, másik, új nevet is); azzal válik igazán én-né, alannyá, hogy személyesen fordulhat a Szentháromság személyeihez, sőt maga a Lélek sóhajtozik szavain keresztül. Ha tehát ismét személyes húsvétról beszéltünk a keresztség esetében, most személyes pünkösdről kell szólnunk. A Krisztus által megváltott ember most isteni energiákat nyer, a Lélek templomává, lakóhelyévé válik.

A krizmára, a béрмаolajra hasonlók érvényesek, mint a vízre. Nem egyszerűen evilági anyag többé, hanem részese annak az átförmélődésnek, ami majd az új égben és új földön teljesedik ki. Az olaj szimbolikájából itt elsősorban az erő, az energia szerepe domborodik ki, ami nagyon is megragadható ma, az olajválság korában. A megkenés a Szentlélek istenítő energiáinak, kegyelmeinek szétáradását jelzi, az első pünkösd lángnyelveire mutat vissza. Üdvtörténeti háttéréhez tartozik azután a királlyá kenés mozzanata is. Ismét sokkal többről van tehát szó, mint amit Nyugat a felnőtté válás követelményével kifejez. Az a királyi papság teljesedik ki, amit már a keresztség is megalapozott. Amiben természetesen benne van az a belénk írt parancs is, hogy éadjuk el a krisztusi nagykorúságot, hogy „összes cselekedetei és szavai által” a keresztes Krisztus „kedvét teljessé”, vagyis akarattal, elvárásait valósítsa meg, de az is, hogy „isten megkentelést”, isteni életet nyerünk, „lelki emberekké” válunk, s csak rajtunk múlik, azok maradunk-e.

Keleten ugyan külön felhatalmazás nélkül bérmál az áldozópap, de a béрмаolajat a megyéspüspök szenteli meg nagycsütörtökön. Az egyéni megszentelődés így itt is a hierarchia vezette közösség életébe ágyazódik. A feltámadt Krisztus felszólítását: „Tanúim lesztek”, azaz: legyetek, az egyház egésze valósítja meg. A személyes húsvétnak és pünkösdnek közösen végbevitt tanúságtételben kell visszatükröződnie és kivirágoznia, ez a bérmálás végső mondanivalója.

Belépés Isten országába

Bár a keresztes—bérmálás liturgiája a keleti rítusban felnőtt embert tart szem előtt, az idők folyamán kialakult néhány olyan mozzanat is, amely kifejezetten a megkeresztelt gyermeket, ill. szüleit érinti: ezeket foglalja magába az avatás szertartása. A szülő asszonynak eredetileg a szülést követő negyvenedik napon kellett erre a szertartásra felmennie a templomba (Krisztus „bemutatásának” mintájára), manapság a keresztes végén szokta átvenni a gyermeket, s ekkor kapja a kifejezetten neki szóló áldást. A szertartás mögött kétségtelenül ott rejtőzik az Ószövetség felfogása, amely tisztátalannak tekintette a szülő nőt. De ismét többről van itt szó. A „kapcsolódási pontot” Krisztus életének párhuzamos eseménye jelenti. A megkeresztelt együtt fog növekedni Krisztussal, maga a növekedés is kegyelemforrás lesz számára. Amit az öreg Simeon valaha Krisztusra vonatkoztatva mondott el — a népek világosságára, népe dicsőségére jött —, az — ha nem is akkora érvénnyel, mint rá — a megkereszteltre is igaz: ő is részesül a világ világosságának már jelzett hivatásából, a Fiú örököséttségévé, megváltásának munkásává válik. Fontos mozzanata a szertartásnak az is, hogy a gyermek és anyja, sőt az egész család együtt lép a szentély ajtaja elé. A megkeresztelt nem elszigetelt „egyed”, hanem egy család tagja, még csak nem is vérokoniai, hanem az egyházé mint közössége, s azon keresztül az emberiségé, amelynek üdvtörténetébe immár személyesen is bekapcsolódott. Simeon énekének felidézése alatt a pap belép az újszülöttnel (lány esetében a külső, fiú esetében a belső) szentélybe, esetleg körbe is jár vele az oltár körül. Itt, mint a görög rítus több más szertartásában is, maga a bemenet, a belépés válik epifánikus jellé — azaz épp azt segíti átélni, hogy a keresztség — az Isten országába való belépés szentsége. A belépés, a vonulások ismételtén azt sugallják: ami itt történik, az egyszerre „szombat”, a régi világnak „vége”, és már „vasárnap”, az újnak kezdete; keresztség és a Szentlélek erejével induló keresztes élet az „örök életnek kezdete”. Nem statikus tény csupán, hanem eleven dinamizmus, mely a beteljesedett örök élet felé hajt előre bennünket. Bárcsak napi életünk is vissza tudna valamit tükrözni ebből a teljességből és ebből a húsvéti örömből!

Tomka Ferenc

EGYHÁZI ELŐÍRÁSOK — A KERESZTSÉGGEL ÉS BÉRMÁLÁSSAL KAPCSOLATBAN

A teológiai-elméleti jellegű írások után szükségesnek látszik — a teológiai elemzéseket mel-
lőzve — összefoglalnunk azokat a legfontosabb szempontokat-irányelveket, amelyeket a ke-
resztséggel és a bérmálással kapcsolatban a jelen lelkipásztorokodásnak figyelembe kell vennie.

Vajon szükség van-e erre az új Kódex megjelenése után? Vajon a Kódex nem foglalja-e tökéletesen össze a témába vágó szempontokat? Azt kell válaszolnunk, hogy: nem. — A Kódex megadja ugyan a legfontosabb szentségi-lelkipásztori irányelveket, de egyrészt ezen irányelvek feltételezik a zsinat után megjelent római szentségtani előírások alapos ismeretét, másrészt a római irányelvek is sok esetben az egyes országok püspöki konferenciáira bizzák egy-egy konkrét lelkipásztori kérdés eldöntését. Az alábbiakban megkíséreljük szintézisben bemutatni az új Kódexnek, az új római irányelveknek és a Magyar Katolikus Püspöki Karnak a keresztségre és bérmálásra vonatkozó előírásait. — Bevezetőben fontosnak tartjuk röviden összefoglalni, hogy az új előírások értelmében általában kik járulhatnak szentségekhez.

Kik járulhatnak szentségekhez!

A Kódex kijelenti, hogy „a szent szolgálatban levők nem tagadhatják meg a szentségeket azoktól, akik azt alkalmas módon kérik, jól fel vannak készülve, s a jog által nincsenek eltiltva azok vételétől” (843. c.). De vajon a Kódex és az egyházi előírások szerint ki kéri „alkalmas módon” a szentségeket, s ki „jól felkészült” azok vételére?

a) Alaposan felkészült — hívő. — „A II. Vatikáni zsinat a szentségek felvételével kapcsolatban hangsúlyozta, hogy a szentségek nem automaták, nem mágikus eszközök, hanem személyes találkozások” — írja Szakos püspök (A II. Vatikáni zsinat, Budapest, 1975. 101. old.). A szentségeket a zsinat a „hit szentségeinek” nevezi. Megkívánja, hogy „jól felkészült hívek” járuljanak a szentségekhez, „nehogy (a megfelelő hit hiányában) hiába kapják meg azokat” (Liturgia 11).

Mindezt azóta is hangsúlyoznia kell az egyháznak, mert itt-ott fellelhető az a hibás szemlélet és gyakorlat, amely kielégítő hit és felkészülés nélkül is kiszolgáltatja a szentségeket. Ez a felfogás a szentségek „feltétlen hatására” (opus operatum) hivatkozik. Viszont az egyház tanítása az, hogy a szentségekben jelen van ugyan Isten kegyelmi ereje („amennyiben Isten oldaláról nézzük a kérdést” — ahogyan a Tridentinum mondja), de ez a kegyelem a szentséghez járulóban csak akkor lesz hatékony, „gyümölcsöző”, ha élő benne a hit (opus operantis). S a szentséget csak ilyen esetben szabad kiszolgáltatni.

Amit a zsinat kiemel, azt aláhúzza a Kódex is. Így ír: A szentségek „jelek, amelyek kifejezik és megerősítik a hitet”. Ezért mind a szentségkiszolgáltatásban, mind a felvevőben meg kell lennie a hitnek: „a mélyseges tisztelőnek és a szükséges buzgóságnak” (840. c.).

Ugyanílyan értelemben hangsúlyozza a Kódex a szentségekre való felkészítés fontosságát: „Mivel a keresztény kultusz olyan mű, amely a hitből fakad és arra alapul, a szent szolgálatban lévők kitartóan gondoskodjanak arról, hogy felkeltsék és felszítsák a hitet” (836. c.). Másutt így ír: „A lelkipásztoroknak — és az egyházban lévő szerepüknek megfelelően a többi hívőnek — kötelességük gondoskodni arról, hogy azokat, akik kérik a szentségeket, a szükséges evangelizációval és katekézissel felkészítsék a szentségek vételére, az illetékes egyházi hatóságoktól kiadott előírásoknak megfelelően” (834. c.). Ezek a jelzett „egyházi előírások” pedig a szentségekre való alapos — esetenként évekig tartó, az ősegyház katekumenátusának útját járó — felkészítést kívánnak meg (vö. 851/1. c.; Ordo Initiationis Christianae Adulorum stb.).

b) Aki az élő egyház tanúságtévő tagja akar lenni. — Általában köztudott, hogy a lelkipásztor nem szolgáltathatja ki a szentséget olyannak, aki nem hisz. De ennél többről van szó: Csak annak szolgáltathatja ki, aki az egyház élő, tanúságtévő tagja akar lenni! — Hiszen a szentségekben (sajátosan a keresztségben és a bérmálásban, de a többi szentségben is) a felvevő nemcsak Krisztussal, hanem Benne és Átala egyházával is egyesül, és kifejezi, hogy az egyház élő tagja szeretne lenni. — A szentségek „rendkívüli módon közreműködnek az egyház közösségébe való bevezetésben, annak megerősítésében és kinyilvánításában” — írja az Egyházi Törvénykönyv a zsinat szellemében (840. c.). Másutt megállapítja: A szentségek és általában „a liturgikus cselekmények nem magáncselekmények, hanem magának az egyháznak ünneplései: az egyházé, amely az „egység szentsége”, vagyis szent és a püspök vezetése alatt egyesített nép. A liturgikus cselekmények tehát az egyház egész testéhez tartoznak, azt kinyilvánítják és magukba foglalják” (837. c.).

A csecsemőkeresztség

A zsinat szemléletében a vízkeresztség nem az „üdvösség kapuja”, hanem a látható és tanúságtévő egyház szentsége. A vízkeresztségben ezért a részesülhet, aki a látható, tanúságtévő egyház tagja akar lenni.

Az új Kódex tehát előírja: a csecsemőt akkor szabad megkeresztelni, 1. ha legalább az egyik szülő (vagy gyám) ebben egyetért; 2. s ha megalapozott, komoly remény van arra, hogy katolikus vallásban fogják őt nevelni (ha ebben egyáltalán nem reménykedhetünk, a keresztséget el kell halasztani — a részleges jog előírásainak megfelelően —, s az elhalasztás okát meg kell

magyarítani a szülőknek) (868/1. c.); 3. halálveszélyben viszont mindenkit meg szabad keresztelni (868/2. c.).

A különböző országok püspökei a csecsemőkeresztség feltételeként különböző követelményeket állítottak. Több országban például nem keresztelték meg azoknak a szülőknek gyermekeit, akik — saját hibájukból — nem rendezték egyházilag házasságukat (noha ennek semmi akadályja nem lett volna) vagy 14 év alatti gyermeküket nem részesítették hitoktatásban. A püspökök megítélése szerint ui. ezek olyan objektív jelek, amelyek azt mutatják, hogy a gyermek jövőendő vallásos nevelése — amely a keresztség feltétele — nincs biztosítva.

A Magyar Katolikus Püspöki Kar a következő előírást adta a csecsemőkeresztségre vonatkozóan (vö. A gyermekkeresztesítés szertartása. Bp., 1973. A MPK előszava, 5. old.): azt a csecsemőt szabad megkeresztelni, akinek legalább egyik szülője (vagy gyámja) vállalja: 1. a keresztségi hitvallás letételét; 2. a gyermek vallásos nevelését. (Vagyis nem szabad senkit megkeresztelni csupán egy rokon vagy a nagyszülő kérésére.)

A keresztség elhalasztható — a Püspöki Kar irányelvei szerint: 1. ha egyik szülő (vagy gyám) sem kész a hitvallásra és annak vállalására, hogy a gyermeket katolikus kereszteni módon neveli, illetve neveltetni; 2. ha valamelyik szülő vallási ismeretei hiányosak vagy nem világos előtte, mit jelent a gyermek katolikus nevelése — meg kell hívni őket a szokásos keresztesítési előkészítésen túlmenő tanításra (ez is a keresztség bizonyos elhalasztását eredményezi); 3. végül — mondja a Püspöki Kar —, ha a szülők nem élnek egyházi házasságban, de állapotuk rendezhető, vagy ha valamelyikük nem volt elsőáldozó, sőt talán megkeresztelve sincs, beszéljük meg e szentségek felvételét is, és kínáljuk fel segítségünket a méltó előkészülethez. Ez ismét magával hozhatja a keresztség elhalasztását. (Megjegyzendő, hogy a Püspöki Kar előírásai nem a keresztség megtagadásáról, hanem elhalasztásáról beszélnek. Vagyis „a gyermek azonnal megkeresztelhető lesz, amint a szükséges előfeltételek teljesülnek“.)

Összefoglalva: a csecsemőkeresztség lényegi feltétele az, hogy a szülők tudatában legyenek: a keresztség nem csupán szép ősi hagyomány, és nem valamilyen varázslatos szertartás, hanem szentség, amelyben a hívő ember Krisztusnak és egyházának ajánlja gyermekét, s felelősséget vállal, hogy a felajánlásnak megfelelően fog élni, s szerint fogja nevelni a gyermeket.

A gyermekbérálás

a) A bérálás kora. — Még ma is viták tárgya a bérálás kora. A római egyház a IV. Lateráni zsinaton (1215) a bérálkozás alsó korhatáraként az értelmi döntés korát jelölte meg („aetas discretionis” = döntőképeség, ítélőképesség kora). Akkoriban ezen általában 7 éves kort értettek. A múlt század óta a lelkipásztori és fejlődéslektani megfigyelések hatására egyre több teológus, egyházmegyei vagy nemzeti zsinat, s századunkban világszerte több püspöki kar megállapította, hogy nagykorúságról aligha beszélhetünk a serdülés kora előtt: tehát a szentségfelvétel alsó korhatárának a 12 évnek kellene lennie. (Néhány országban 14, sőt 16 évben jelölték meg a püspökök az alsó korhatárt.) A magyar papság soraiban végzett országos felmérés eredménye is azt mutatja, hogy a lelkipásztorok 70%-a a bérálás alsó korhatárának 12 vagy annál idősebb kort javasolt. (Éröll beszámolt az Új Ember 1978. III. 18-i száma.)

Érdekes fejlődést látunk a korhatár meghatározásában az egyházi előírásokban. A régi Kódex a 7 éves kort jelölte meg (788. c.). A bérálkozásról szóló zsinat utáni rendelkezés, az Ordo Confirmationis (= OC) hivatkozik a Kódex jelezte 7 évre, de hozzáfűzi: a püspöki konferenciák úgy határozhatnak, „hogy kellő felkészítés után érettebb korban történjen a bérálás, hogy tudatos legyen, mit is jelent a hívő ember életében a teljes engedelmesség Krisztusnak és az állhatatos tanúságtétel Órája” (OC 11). Az új Kódex nem említi a 7 évet, csak az értelmi döntés korát (aetas discretionis). Így e kérdésben is meghagyja a püspöki karok szabadságát, hogy azok jelöljék meg a megfelelőnek tartott életkort az országok igényeinek és a lelkipásztori szempontoknak megfelelően. Úgy tűnik, hogy az új Kódex általában nem kisgyermek bérálására gondol. Erre utal, ahogyan pl. a bérálást meghatározva ír: A bérálás arra „kötelezi” a megbéráltakat, „hogy szíval és tettel Krisztus tanúi legyenek és terjesszék és védjék a hitet” (879. c.) Ez érett kort tételez fel.

Ilyen összefüggésben érthető, ha röviddel a Kódex megjelenése után több püspöki kar (pl. az olasz, osztrák stb.) a bérálás alsó korhatárát a 12. életévben jelölte meg, míg pl. a franciák az egyes megyéspüspökre bízták, hogy alkalmasint magasabb korhatárt írjanak elő. — Ilyen összefüggésben érthető a magyar katolikus püspöki kar ismételt előírása is, hogy „lehetőleg ne engedjünk 12—14 év előtt fiatalokat az érettebb válás szentségéhez” (vö. legutóbb az 1983. dec.-i püspök-kari konferencián), — noha eddig Magyarországon az utóbbi években az alsó korhatár 10 év volt.

(Az új jog nagy újdonsága, hogy mostantól fogva a püspöknek jogában áll papjainak általános engedélyt adni a bérálásra (884. c.). Így lehetővé válik a bérálás gyakoribb kiszolgáltatása, illetve az, hogy a lelkipásztor valóban csak az érettebb korban lévőket engedje béráláshoz.)

b) **Felkészülés a bérmálásra.** — A Kódex — az egyház mindenkor gyakorlatát követve — előírja, hogy az járulhat a bérmáláshoz, „aki jól fel van készítve” a szentségre (889, 890. c.). A gyermekek, illetve fiatalok felkészítésének időtartamát a püspöki kar határozza meg. Püspöki karunk 1—2 éves távolabbi előkészítő oktatást, illetve keresztény életet és egyházas (8 találkozásból álló) közvetlen előkészítést ír elő.

Figyelemre méltó, hogy a szentségre való felkészítés munkásai között a Kódex előbb említi a szülőket s csak utánuk a lelkipásztorokat (890. c.). Ennek oka, hogy az egyház egyre inkább hangsúlyozza, hogy a keresztény nevelés elsősorban a szülők feladata. — Az OC és az OICA pedig a szentségi felkészítés közreműködőiről szólva elsőnek Isten népéről (a keresztény közösségről) szól, majd utána a szülőkről, keresztiszülőkről s végül a lelkipásztorokról. Ez érthető, hiszen — más szempontból — a szentségi felkészítés elsősorban az élő keresztény közösség feladata. Ahol él a keresztény közösség, ott ennek az útmutatásnak jelentősége vagy igazsága nyilvánvaló tapasztalata a közösség minden tagjának. Ahol viszont a hívek csak templomi „közönseget” és nem „közönseget” alkotnak, ott általában csak arról szereznek sajnálatos tapasztalatot, hogy a bérmálás sokak életében valóban az egyháztól való elszakadás előtti utolsó szertartás.

Felnőttek keresztelése és bérmálása

Világszerte nő azoknak a száma, akik felnőttkorban kérik a keresztiséget (1981-ben a katolikus egyházban 1 308 154 felnőttet kereszteltek), illetve akik egy vallásilag közömbös vagy ateista gyermekkor után meg akarnak térni és elsőáldozáshoz, bérmáláshoz szeretnének járulni. Magyarországon is egyre gyakoribb az ilyen eset. Vajon milyen előírások szabályozzák a felnőttek szentségekre való járulását?

„Az a felnőtt részesülhet a keresztiségben — mondja az új Kódex —, aki kinyilvánította vágyát, hogy meg szeretne keresztelkedni, aki megfelelő oktatásban részesült a keresztény hit igazságairól és köteleseiről, és aki a katekumenátus révén igazolta jártasságát a keresztény életben” (865. c.). — E rövid törvény mögött egy önálló kötetet kitevő római rendelkezés, az *Ordo Initiationis Christianae Adultorum* (= OICA) áll, amely részletes eligazítást nyújt a felnőttek (vagy értelmük használatára eljutott gyermekek) keresztiségére, illetve a felnőttek elsőáldozási és bérmálási felkészítésére vonatkozóan. A fenti kánon tehát csak az OICA ismeretében érthető és értelmezhető.

Az OICA a legjelentősebb, zsinati utáni liturgikus-lelkipásztori rendelkezés. Jelentősége, hogy visszaállítja az ősegyházi katekumenátus intézményét, és előírja, hogy felnőttek — vagy értelmük használatára jutott gyermekek — csak a katekumenátus útját végigjárva járulhatnak a bevezető szentségekhez: a keresztiséghez, bérmáláshoz, áldozáshoz. Ez azt jelenti, hogy szentségeket a felnőtteknek csak hosszú, katekumenátusos előkészület után szabad kiszolgáltatni, mégpedig abban az esetben, ha a szentségeket kérő 1. nem csupán ismeri a hitet, 2. hanem gyakorlatra is tett szert a krisztusi életben (az imádságban, az irgalmasság cselekedeteiben, az apostoli életformában), 3. és ha élő tagjává vált a keresztény közösségnek.

Az OICA külön fejezeteket szentel a felnőtt-szentségfelvétel különböző formáinak:

a) A felnőttek keresztiségével kapcsolatban ír arról, hogy a felnőttek általában az élő keresztény közösségek (kisközösségek) hatására indulnak el a megtérés útján. E közösségeknek, illetve azok tagjainak életpéldája, kisugárzása hívja meg őket a krisztusi életre. A következőkben is a közösségeknek van döntő szerepük fejlődésében azáltal, hogy magukba fogadják, s példájukkal, támogatással tovább vezetik őket a krisztusi életben.

A felnőttek megkeresztelését tehát hosszú folyamat előzi meg. Kezdődik a hittel való első szimpatizálással (praekatekumenatus), folytatódik azzal, hogy a jelölt kinyilvánítja keresztelkedési szándékát (megkezdődik a katekumenátus), majd eljut a hitben való elmélyülésre, illetve a szentségek felvételére.

Egy felnőtt akkor mondható érettnek a keresztiségre, ha életre szólóan döntött Krisztus és az egyház mellett, s döntése érettségéről a keresztény közösség és annak vezetői a katekumenátus során meggyőződtek. Eppen ezért a felnőttkeresztiség szentmiséjében meg is bérmálkozik és elsőáldozáshoz járul. Ilyen esetekben a keresztelő papnak joga van megbérmálni őt (883. c.). (A felnőttkeresztiség rövidített szertartása megtalálható magyarul A gyermekkeresztiség szertartása c. kötetben. Bp., 1973. 232—261.)

b) **Értelmük használatára eljutott gyermekek keresztelése.** Az ilyen gyermekek keresztiségre való felkészítése, az OICA értelmében, ugyancsak a katekumenátus útján történik. A rendelkezés hangsúlyozza, hogy a gyermekektől is meg kell kívánni az egyéni megtérést. Továbbá a szentséghez engedés pótolhatatlan feltétele számukra is a krisztusi élet jelzett gyakorlataiban (ima, szeretet, apostolság) való elmélyülés és a keresztény közösséghez (illetve korosztálybeliek közösségéhez) való tartozás. — Különösen újszerű előírás ez az utóbbi, amely hangsúlyozza, hogy magányos kereszténység nem létezik. A szentségi felkészülésnek szükségképpen kapcsolatban kell lennie a keresztény közösséggel (OICA 308, 309).

c) **Felnőttek bérmálása és elsőáldozása.** — E témával is önálló fejezet foglalkozik, noha az itt szereplő előírások lényegileg azonosak az előzőkkel. Az OICA azonban fontosnak tartja újra aláhúzni, hogy a megkeresztelt, de a krisztusi életben el nem mélyült (vagy attól eltávolodott) felnőtteknek éppúgy szükségük van a hitben való folyamatos elmélyülésre és a keresztény közösségbe való belenövésre, mint a keresztségre készülő katekumeneknek —, akkor is, ha megkeresztelt voltuk miatt különböznek azoktól. (Ha például egy esküvőre jelentkező jegyes szeretne bérmálkozó vagy elsőáldozó lenni, általában semmiképp nem járulhat néhány hónap múlva bérmáláshoz vagy áldozáshoz csupán azért, mert esküdni fog. Felkészülésének — a katekumenátus rendje szerint — folytatódnia kell a házasságkötés után mindaddig, amíg a fentiek szellemében éretnek nem bizonyul a szentség elmélyült vételére.)

A keresztszülők és bérmaszülők

a) **A közösség képviselői.** — Az újabb rendelkezések aláhúzzák, hogy a szentségekben csak az részesülhet, aki a keresztény közösség élő tagja akar lenni; aláhúzzák, hogy a szentségek kiszolgáltatásában közreműködő személyek — a szülők, a keresztszülők, a lekipásztorok — nem mint magánszemélyek vesznek részt a szentség kiszolgáltatásában, hanem mint a keresztény közösség képviselői: mint akik vállalták a feladatot (s mint, akik alkalmasak e feladatra), hogy a szentséget felvevőt hosszú távon is bevezessék a keresztény közösség életébe (vö. Ordo Baptismi 8—10; Ordo Confirmationis 3, 5. stb.).

Ilyen közösségi összefüggésben érthetőek az előírások, hogy rendkívüli esetektől eltekintve csak templomban szabad keresztelni (857—861. c.), illetve, hogy a keresztséget lehetőleg vásárnapi szolgáltatás ki (856. c.). A vásárnapi ünnepélyes templomi keresztség — a hívő közösség részvételével — az egyházi közösséghez való tartozást akarja hangsúlyozni.

S a fenti — közösségi — összefüggésben érthető az is, hogy csak olyan személy lehet keresztvagy bérmaszülő, aki a keresztény közösség élő tagja, aki alkalmas arra, hogy védencét bevezesse a krisztusi közösségi életbe.

b) **Ki lehet keresztszülő (bérmaszülő)?** — Az új Kódex a következőket írja elő. Keresztszülő az lehet:

- aki alkalmas ennek a tisztnek a vállalására és szándékában áll azt helyesen betölteni;
- aki betöltötte a 16. életévét (kivéve, ha a megyéspüspök másként nem rendelkezett, vagy ha a plébános, illetve a keresztlő jogos okból megengedhetőnek nem tartja, hogy ez alól kivételt tegyen);
- aki katolikus, aki volt elsőáldozó, bérmálkozó, és olyan életet él, amely megfelel a hitnek és a megbízatásnak, amelyet vállal;
- akit nem sújt valamiféle egyházi büntetés (pl. nem él egyházilag törvénytelen házasságban);
- nem katolikus vallású személy csak a keresztség bejegyzett tanúja lehet (hiszen a keresztszülő igazi feladatát ellátni nem tudja). Ilyen esetben szükséges, hogy vele együtt legyen katolikus keresztszülő is (874. c.).

A Kódex előírja, hogy „amennyiben lehetséges, minden keresztelendőnek adjanak keresztszülőt” (872. c.). „Megengedett, hogy valakinek csak keresztanyja vagy keresztapja legyen vagy keresztanyja és keresztapja is” (873. c.).

A bérmaszülő feladata hasonló, mint a keresztszülőé: „Gondoskodnia kell arról, hogy a megbérmált Krisztus igaz tanújaként éljen, s hogy betöltse azokat a feladatokat, amelyeket a szentség magával hoz” (892. c.). Meg kell felelnie ugyanazoknak a követelményeknek, amelyeknek a keresztszülő (893. c.). Viszont lehetséges, sőt ajánlatos, hogy ugyanaz legyen a bérmaszülő, mint a keresztszülő (893. c.).

A Kódex a lekipásztorok feladatává teszi: gondoskodni arról, hogy a keresztszülők — a szülőkkel együtt — kellő oktatásban részesüljenek, s így legyen módjuk megismerni, illetve újra átgondolni azokat a kötelességeket, amelyeket tisztségükkel vállalnak (851. c.). A keresztség (és bérmálás) előtti oktatáson való részvételt a magyar katolikus püspöki kar is előírta. A kereszt(bérm)-szülői tisztség vállalásából természetesen következik, hogy valaki akarja ismerni azt a feladatkört, amelyet vállal. (A felkészüléssel függ össze, hogy — püspöki karunk előírása szerint — a szülőknek legalább egy hónappal a keresztség előtt be kell jelenteniük kérésüket a plébánián.)

A CODEX SZENTSÉGI JOGÁNAK SZERKEZETE ÉS ALAPELVEI

I. A CIC szentségi jogának tárgya

Szentségi jognak a szentségekkel kapcsolatos egyházi jogszabályok összességét szokás nevezni. Ezeknek a szabályoknak egy része a liturgikus cselekmények során követendő rítusokat határozza meg, s így a szoros értelemben vett liturgikus jog körébe tartozik. Egy másik részük a szentségekkel kapcsolatban egyéb egyházfegyelmi kérdésekben intézkedik. Az Egyházi Törvénykönyv főként ebbe az utóbbi csoportba sorolható szabályokat tartalmaz. A liturgikus törvényeket csak annyiban módosítja, amennyiben azok ellenkeznek vele (2. k.). Mivel a Codex általában követi, illetve tiszteletben tartja a zsinat után kiadott liturgikus könyveket és egyéb ilyen rendelkezéseket, ritkán fordul benne elő azokkal ellentétes előírás. Azokat a pontokat, ahol a CIC mégis módosította a liturgikus könyvek szabályait, a Szentszék külön okmányban foglalta össze (SC SacCult, Variationes, 1983. IX. 12: Notitiae 20, 1983, 540—555). Ez a dokumentum az egyes liturgikus könyvek szerint haladva, megfelelő elhagyásokkal, hozzáfűzésekkel vagy átfogalmazásokkal pontról pontra átigazítja az érintett rendelkezések szövegét az Egyházi Törvénykönyvnek megfelelően. E módosítások részletezése itt most nem feladatunk.

II. A szentségi jog elhelyezkedése a Codexben

Az 1917-es Codex felépítése római jogi alapon állt. Gaius és Iustinianus institutióinak alapelve szerint a jog vagy a személyekre, vagy a dolgokra, vagy a keresetekre vonatkozik. Ez a szerkezeti elv a kánonjogban Paolo Lancelotti munkássága révén honosodott meg a XVI. században, s ez hatott az 1917-es CIC-re is, mely a szentségi jogot a dolgok címet viselő III. könyvében helyezte el — a tanítóhivatalra és a vagyoni jogra vonatkozó előírásokkal együtt. Ez a megoldás nem ellenkezett a szentségek teológiai valóságával, hiszen a törvényhozó dolgokon „az egyház céljának megvalósítására szolgáló eszközöket” értette (1917-es CIC 726. k.). A II. Vatikáni zsinat azonban különösen is hangsúlyozta, hogy Krisztus hármass, papi, prófétai és királyi feladatában az egész egyház részesedik (pl. LG 25—27. 28. 31.). Az egyháznak ez a hármass feladata az új törvénykönyvben szerkezeti alapelvként is megjelenik. Az egyházjog felépítésének ilyen módját — ha kissé más formában is — már a múlt században hangsúlyozottan érvényesítette George Phillips nagyszabású munkájában. A szentségi jog ma a CIC-nek Az egyház megszentelői feladata címet viselő III. könyvében foglal helyet.

III. A CIC szentségi jogának felépítése

Az Egyházi Törvénykönyv először a szentségekről szóló általános elveket és szabályokat szögezi le, majd rátér az egyes szentségek tárgyalására. Ennek a tárgyalásnak a rendje majd minden szentség esetében azonos (a házasság kivételével). A szabályok élén teológiai tartalmú bevezető kánonok állnak (pl. 849. k., 879. k., 897—899. k., 959. k., 998. k., 1008—1009. k., 1055. k.), melyek nem tisztán egyházi törvények, hanem egyetemes („isteni jogot” tartalmazó) alapelvek. Ezért magyarázatuk során szem előtt kell tartani, hogy a 11. k. értelmében nem csupán a katolikusokra érvényesek, s nem is annyira jogi kötelezettséget fogalmaznak meg, mint inkább hittani alapvetésre irányulnak. Bennük a tanítóhivatal megnyilatkozásai, különösen a II. Vatikáni zsinat tanítása és az egyházjog közti szerves kapcsolat mutatkozik meg.

A szentségekkel foglalkozó többi kánonok elrendelését is bizonyos egyöntetűség jellemzi. Első helyen a szentség *kiszolgáltatásáról* (celebratio) szóló szabályok állnak. Ezeket követik a szentség *kiszolgáltatójára*, majd a szentség *felvevőjére*, végül pedig a kérdéses szentséggel összefüggő egyéb körülményekre (többi szereplők, anyakönyvezés stb.) vonatkozó előírások.

IV. A részleges szentségi jog szerepe

A helyi egyházi hatóság szerepe a törvényhozói tevékenység terén is előtérbe került a zsinat utáni időkben. A liturgikus könyvek kiadása és fordításai felülvizsgálása az Apostoli Szentszék feladata (838. k. 2. §). Viszont a jogban megszabott határok között a püspöki konferenciák a fordítások elkészítésében alkalmazkodhatnak a helyi adottságokhoz és szükségletekhez (838. k. 3. §). Ezzel a lehetőséggel az új magyar szertartáskönyvek összeállításakor is éltek.

A szentségek érvényességéhez szükséges feltételeket csakis a legfőbb egyházi hatóság ítéheti meg vagy határozhatja meg, hiszen a szentségek az egész egyház számára azonosak, és az „isteni letéteményhez” tartoznak (841. k.). A szentségek megengedett kiszolgáltatásával, felvételével és a végzésük során megtartandó renddel kapcsolatban azonban a püspöki konferenciák és a megyéspüspökök jelentős törvényhozói jogkörrel rendelkeznek. Különösen figyelemreméltó az a számos témakör, amelyben a CIC a püspöki konferenciáknak feladatául tűzi ki vagy lehetővé teszi, hogy a szentségi jogot érintő szabályokat adjanak ki. A püspöki konferenciáknak szabályokat kell alkotniuk: 1. a katekumenátus rendjéről (788. k. 3. §); 2. a felnőttek keresztény beavatásáról (851. k.); 3. az örökbe fogadott gyermekek kereszteselési anyakönyvezéséről (877. k. 3. §); 4. a gyónatás helyéről (964. k. 2. §); 5. az eljegyzésről (1062. k. 1. §); 6. a jegyesvizsgálatról és a hirdetésekről (1067. k.); 7. a vegyes házasságok előtti ígéret módjáról (1126. k.). Szabályok kibocsátására van lehetőségük ezenkívül: 1. a nem katolikusoknak való szentségkiszolgáltatás részleteiről (844. k. 5. §); 2. a kereszteselés módjáról (854. k.); 3. a bérmálás életkoráról (891. k.); 4. a bérmálási anyakönyvekről (895. k.); 5. a papsághoz és az állandó diakonátushoz az egyetemes jogban előírtnál magasabb korhatár megállapításáról (1031. k. 3. §); 6. a házasságkötés megengedettségéhez magasabb korhatár kitűzéséről (1083. k. 2. §); 7. sajátos házasságkötési szertartásról (1120. k.); 8. a forma alóli felmentésről vegyes házasságok esetén (1127. k. 2. §).

A felnőttek kereszteselési szertartásának rövid változatát a Magyar Püspöki Kar közreadta, s használatát „kellőképpen felkészült jelöltek kereszteselésénél” további rendelkezésig engedélyezte (A gyermekek kereszteselés szertartása. Bp., 1973. 8. 232—261). A szentgyónás végzésének helyéről a Püspöki Kar 1976. IX. 29-i körlevelében rendelkezett (Bűnbocsánat és Oltáriszentség. Bp., 1976. 10.). A vegyes házasságok előtti ígéret kérdését a Püspöki Kar 1971. VI. 16-i keltezéssel közzétett körlevele szabályozza. A bérmálkozók életkoráról az 1983. decemberi püspökkari ülés döntött (Új Ember, 40. 1984. jan. 1. 2. old.). A házasságkötés szertartása (Bp., 1971) jelentős hazai sajátosságok beépítésével jelent meg a püspöki konferencia határozata alapján. A Püspöki Kar 1971. VI. 16-i — már említett — körlevele intézkedett a házasságkötési forma alóli felmentés szabályairól vegyes házasságok esetén. Néhány más, a CIC-ben a püspöki konferenciákra bízott kérdésben olyan korábbi egyházmegyei törvények rendelkeznek, melyek nem ellenkeznek a törvénykönyv előírásaival, s így további intézkedésig érvényben maradnak (6. k. 1. § 2). Ezeket főként az egyházmegyei zsinati határozatokban és körlevelekben találhatjuk meg.

A megyéspüspököket megilleti egyházmegyéjükben mindez a rendes, saját és közvetlen hatalom, ami lelkipásztori feladatuk gyakorlásához szükséges (381. k. 1. §. vö. CD 8 a). Ez a szentségekkel kapcsolatos törvényhozásra is vonatkozik. Ők tehát az egyetemes egyház jog szabta kereteken belül bármely kérdéssről alkothatnak részleges jogszabályokat (vö. pl. 838. k. 4. §). Bizonyos témakörökben azonban a CIC külön is utal a megyéspüspökök törvényhozói tevékenységére a szentségi jog területén. Ilyen kérdések: 1. a nem katolikus keresztényeknek való szentségkiszolgáltatás részletei (844. k. 5. §); 2. a kórházi kereszteselés tilalma (860. k. 2. §); 3. a kereszt- és bérmászlók kora (874. k. 1. § 2, 893. k. 1. §); 4. a plébániai bérmálási anyakönyv (895. k.); 5. az Oltáriszentség magunknál őrzése és hordása (935. k.); 6. a szentségkitétel végzése világi hívő által (943. k.); 7. a szentségi körmenetek (944. k. 2. §); 8. a miseadományok sorsa napi többszöri miszésés esetén (951. k. 1. §); 9. a miseadományok átadása az ordináriusnak (956. k.); 10. az általános feloldozás súlyos szükség esetén (961. k. 2. §); 11. a betegek kenetének közösségi kiszolgáltatása (1002. k.); 12. a papnövendékek diakónusi gyakorlata (1032. k. 2. §); 13. a házasság lelkipásztori előkészítése (1064. k.); 14. a házassági anyakönyvezés módja (1121. k. 1. §). A felsorolt témák némelyikében (8., 9. és 13. szám) nem csupán a megyéspüspök, hanem más ordinárius (pl. általános helynök) is adhat ki szabályokat. Megjegyzendő, hogy a megyéspüspökök saját egyéni törvényhozási hatalmukat is gyakorolhatják együttesen, pl. a püspöki konferencia keretében, egyhangú szavazással (455. k. 4. §). Így előfordul, hogy az itt felsorolt szentségi jogi kérdések némelyikében is püspökkari döntés születik.

Összefoglalásul elmondhatjuk, hogy az új Codex szentségi jogát a zsinati és általában a teológiai alapokkal való szerves kapcsolat, az egyetemes és a részleges jog szerepének megvilágítása és áttekinthető felépítés jellemzi. Nem tűnik teljesen alaptalannak azonban azoknak a szerzőknek a véleménye, akik szerint a CIC helyenként a szertartások végzési módjának olyan részleteire is kitér, melyek említését egy, az ezzel a területtel behatóbban foglalkozni nem kívánó törvénykönyv műfaja nem teszi szükségessé.

Irodalom: Gy. P. M.: Les changements dans les Praenotanda des livres liturgiques à la suite du Code de droit canonique, in: *Notitiae* 20 (1983) 556—561. — Cappellini, E.: I sacramenti della salvezza, in: *La normativa del nuovo Codice*, ed. E. Cappellini, Queriniana, Brescia, 1983. 165—199. — Che Chen Tao, V.: Il „Munus sanctificandi” nel nuovo Codice di diritto canonico, in: *La nuova legislazione canonica*, Urbaniana University Press, Roma, 1983 (Studia Urbaniana, 19), 261—282. — Socha, H.: Begriff, Träger und Ordnung der Liturgie, in: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, Hrsg. J. Listl, H. Müller, H. Schmitz, Pustet, Regensburg, 1983, 632—641. — Honings, B.: I sacramenti in generale nel nuovo Codice, in: *Apollinaris* 57 (1984) 89—104.

Számunk írói:

Bán Endre plébános, Pécs — Bíró László püspöki titkár, Pécs — Csanád Béla, a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia professzora, Budapest — Cselényi István Gábor gk. paróchus, Nyírszőlős — Cserhádi József pécsi megyés püspök, Pécs — Erdő Péter, a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia magántanára, Esztergom — Gesztesy András plébános, Dunaföldvár — Jánosa Domokos lelkész, Budapest — Koncz Lajos főiskolai tanár, Eger — Kozma Imre plébános, Budapest — Lohfink, Gerhard egyetemi tanár, Tübingen — Ratzinger, Joseph bíboros, a Hittani Kongregáció prefektusa, Róma — Rezek Román OSB egyetemi tanár, Saõ Paulo — Sólmos Szilveszter OSB főiskolai tanár, Pannonhalma — Széll Margit tanár, szerk., Budapest — Tomka Ferenc a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia magántanára, Eger

SOMMAIRE

Commémoration du 40e anniversaire de notre libération

**

Quelques questions fondamentales de notre foi
(Entretien avec le Cardinal JOSEPH RATZINGER, préfet de la Congrégation pour la Doctrine de la Foi)

GERHARD LOHFINK: „Si nous le laissons faire, tous croiront en lui...” (cf Jn 11, 45—53)

ROMÁN REZEK: Le Christ a vaincu la mort (La mort et l'immortalité dans la vision cosmique de Teilhard de Chardin)

LAJOS KONCZ: La théologie du baptême

ENDRE BÁN: Baptisons — mais comment?

FERENC TOMKA: Baptême solennel en communauté

DOMOKOS JÁNOSA: Le sacrement de notre naissance spirituelle dans le Christ

SZILVESZTER SÓLYMOS: Quelques réflexions théorique-pratiques près des fonts baptismaux

IMRE KOZMA: Le baptême des adultes

JÓZSEF CSERHÁTI évêque de Pécs: La confirmation: sacrement de l'entrée dans l'âge adulte chrétien

BÉLA CSANÁD: Le sacrement de la confirmation vu de nos jours

MARGIT SZÉLL: Confirmation et la maturité personnelle

LÁSZLÓ BIRÓ: La confirmation des adultes en communauté

ANDRÁS GESZTESY: Confirmons — mais pourquoi et comment?

ISTVÁN GÁBOR CSELÉNYI: Pâques et Pentecôte vécues en fêtes personnelles

FERENC TOMKA: Les prescriptions ecclésiastiques pour le baptême et la confirmation

PÉTER ERDŐ: Structure et principes de base de la juridiction sacramentaire dans le Code

INHALT

Erinnerung über die vierzigste Jahreswende unserer Befreiung

**

Ein Gespräch mit Kardinal JOSEPH RATZINGER, dem Präfekten der Glaubenskongregation über einige wichtige Fragen unseres Glaubens

GERHARD LOHFINK: „Wenn wir ihn so weitermachen lassen . . .“ (Joh 11, 45—53)
ROMÁN REZEK: Christus hat dem Tod die Macht genommen — Tod und Unsterblichkeit in Teilhard de Chardins Weltbild

LAJOS KONCZ: Die Theologie der Taufe
ENDRE BÁN: Taufen, aber wie?
FERENC TOMKA: Feierliche Taufe in der Gemeinde
DOMOKOS JÁNOSA: Das Sakrament unserer Wiedergeburt in Christus
SZILVESZTER SÓLYMOS: Einige, theoretisch-praktische Gedanken am Taufbecken
IMRE KOZMA: Die Erwachsenentaufe

JÓZSEF CSERHÁTI Bischof von Pécs: Die Firmung, das Sakrament der christlichen Mündigkeit
BÉLA CSANÁD: Das Sakrament der Firmung heute
MARGIT SZÉLL: Die Firmung und die persönliche Reife
LÁSZLÓ BIRÓ: Erwachsenefirmung in der Gemeinde
ANDRÁS GESZTESY: Firmen — wie und warum?

ISTVÁN GÁBOR CSELÉNYI: Persönliche Ostern und Pfingsten
FERENC TOMKA: Kirchliche Verordnungen um die Taufe und die Firmung
PÉTER ERDŐ: Die Struktur und die Grundsätze des sakramentalen Rechts im Kodex

TEOLOGIA negyedévi folyóirat, megjelenik március, június, szeptember és december közepén. — Laptulajdonos: Actio Catholica Országos Elnöksége. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1053 Budapest, Károlyi M. u. 4—8. III. lép. I. 8. (A kéziratokat kizárólag ide kell küldeni.) — Felelős szerkesztő: Dr. Szennay András. — Főmunkatárs: dr. Gál Ferenc. — Felelős kiadó: Magyar Ferenc. — Egyházi jóváhagyással. — Előfizetési díj 1 évre 160 Ft. Egyes szám ára: 40 Ft. Előfizetés és egyházi terjesztés a kiadóhivatalban. Utcai árusítás a Posta Központi Hirlapirodánál. — Csekk számla szám: 324—VII—1. — Külföldön előfizethető a Kultúra Könyv és Hirlap Külkereskedelmi Vállalat útján. Külföldi előfizetési díj: 1 évre 10,50 USA dollár, vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (Budapest 54.) a Kultúra 024/2 számú számlájára az összeg rendeltetésének (Teológia előfizetés) a feltüntetésével. — Terjeszti a Magyar Posta. — Minden jog fenntartva. —

Készült: 85 50035 Pannon Nyomda, Veszprém — Felelős vezető: Danóczy Balázs

Index szám
25 821

ISSN 0133—1779